

CÜMŞÜD NURİYEV

**AZƏRBAYCANIN
GÖMRÜK TARİXİ**

Bakı – 2009

MÜNDƏRİCAT

AZƏRBAYCANIN QƏDİM DÖVRLƏRDƏN XVIII ƏSRİN ƏVVƏLLƏRİNƏ QƏDƏRKİ XARİCİ TİCARƏT SİYASƏTİ

AZƏRBAYCANIN RUS İMPERİYASININ TƏRKİBİNDƏ OLDUĞU MÜDDƏT ƏRZİNDƏKİ GÖMRÜK TARİXİ (1807-1918)

AZƏRBAYCAN DEMOKRATİK RESPUBLİKASININ GÖMRÜK TARİXİ (28 MAY 1918-Cİ İLDƏN 28 APREL 1920-Cİ İLƏDƏK)

AZƏRBAYCAN SOVET SOSIALİST RESPUBLİKASININ GÖMRÜK TARİXİ

MÜSTƏQİL AZƏRBAYCANIN GÖMRÜK SİYASƏTİ

HEYDƏR ƏLİYEV VƏ AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ GÖMRÜK SİYASƏTİ

İLHAM ƏLİYEV VƏ AZƏRBAYCANIN XXI ƏSR GÖMRÜK SİYASƏTİ

AZƏRBAYCANIN MÜASİR GÖMRÜK SİSTEMİNİN FORMALAŞMASINDA KƏMALƏDDİN HEYDƏROVUN ROLU

GÖMRÜKÇÜ MARŞI

ƏZİZ OXUCU!

Sizlərə təqdim olunan bu kitab Azərbaycanda ilk gömrükxananın açılmasının 200 illik və müstəqil Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsinin yaradılmasının 15 illik yubileylərinə həsr olunur. Kitabda müxtəlif tarixi dövrlər ərzində, gömrük işi və xarici ticarət əlaqələri ilə əlaqədar ölkəmizin özünü yürütdüyü siyasət və məcburi qəbul etdirilən siyasət barədə bilgiləri tarixi mənbələr və əlimizdə olan arxiv materialları əsasında elmi-populyar şəkildə Sizlərə çatdırmağa çalışmışıq. Təqdim olunan kitab dərs vəsaiti kimi nəzərdə tutulmuşdur. İnşallah dərslik variantı da bir qədər işləndikdən sonra nəşr olunacaqdır. Kitab hazırlanarkən alimlərimizin köməyindən, arxiv materiallarından və Dövlət Gömrük Komitəsinin verdiyi məlumatlardan istifadə olunubdur. Bakı gömrükxanasının mövcud olduğu müddətlərdə fəaliyyətini əks etdirən sənədli materiallar hazırda Azərbaycan Respublikası Baş Dövlət Arxiv İdarəsində saxlanılır. 1809-1919-cü illəri əhatə edən materiallar 4397 qovluqda (Fond № 202), 1920-1935-ci illəri əhatə edən materiallar isə 244 qovluqda (Fond № 363) saxlanılır. Bundan başqa Rusiya Dövlət İqtisad Arxivində (Fond 413) (əvvəllər Oktyabr İnkilabı adına Mərkəzi Dövlət Arxivi, sonra isə SSRİ Xalq Təsərrüfatının Mərkəzi Dövlət Arxivi adlanırdı) saxlanılan, habelə Dövlət Gömrük Komitəsinin Gömrük Tarixi Muzeyinin materiallarından istifadə olunmuşdur.

Kitabın hazırlanması prosesində istər arxiv materiallarının əldə olunmasında, istər tarixi bilgilərin araşdırılmasında, istər müasir gömrük tarixinin olduğu kimi yazılmasında, istər şəkillərin və digər lazımlı sənədlərin toplanmasında, istər həmin materialların hazırlanması üçün lazım olan maliyyə dəstəyinin əldə olunmasında və istərsə də kitabın nəşr olunmasında mənə koməklik göstərənlərin hamısına öz minnətdarlığımı bildirirəm və onların ad və soyadlarının xüsusi qeyd olunmasını özümə borc bilirəm: Kəmaləddin Heydərov – Fövqəladə Hallar Naziri; Aydın Əliyev – Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri; Səfər Mehdiyev – DGK sədrinin 1 müavini; Rza Həsənəliyev – DGK sədrinin müavini; Əsgər Abdullayev – DGK sədrinin müavini; Mirqasım Vahabov – Maliyyə-tarif və Valyuta Nəzarəti Baş İdarəsi; Arif Əliyev – Statistika və informasiya texnologiyaları Baş İdarəsinin rəisi; Şahin Bağirov – Gömrük nəzarətinin təşkili Baş İdarəsinin rəisi; Güloğlan Muradlı – Qaçqımcılıq və gömrük qaydalarının pozulmasına ilə mübarizə Baş İdarəsinin rəisi; Dilavər Fərzəliyev – Xarici əlaqələr idarəsinin rəisi; Nazim Məmmədov – İşlər İdarəsinin rəisi; Arzu Xəlilov – İşlər İdarəsinin rəis müavini; Nərgiz Məmmədova – Kadrlar İdarəsinin rəisi; Sənan Muxtarov – Hüquq şöbəsinin rəisi; Səlim Müslümov – Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun sədri; Fəzail İbrahimli – Millət vəkili, tarix elmləri doktoru; Rauf Rzayev – tarix elmləri namizədi.

AZƏRBAYCANIN QƏDİM DÖVRLƏRDƏN XVIII ƏSRİN ƏVVƏLLƏRİNƏ QƏDƏRKİ XARİCİ TİCARƏT SİYASƏTİ

Azərbaycanın xarici ticarət əlaqələri çox qədim dövrlərə gedib çıxır. Bizim eradan əvvəl ikinci minilliyin ikinci yarısında yerli tayfalar Assur, Fələstin və Misir ölkələri ilə xammal və məhsullar mübadiləsi aparar, həmin ölkələrdən isə bəzək əşyaları və müxtəlif soyuq silahlar gətirərdilər.

Atropatenanın ərazisində olan Təbriz, Ərdəbil, Urmiya, Marağa, Miyana, Zəncan, Naxçıvan, Maku və digər şəhərlər ölkə daxilində mühüm ticarət mərkəzlərinə çevrilmişdilər. Bu şəhərlər başqa dövlətlərlə təkcə quru ilə deyil, həm də dəniz yolu ilə ticarət əlaqələri yarada bilmişdilər. Məşhur “Böyük ipək yolu” vasitəsilə Orta Asiya, Çin, Hindistan, Kiçik Asiya ölkələri, İberiya, Qafqaz Albaniyası ilə ticarət əlaqələri formalaşmışdı.

Ölkədə hazırlanmış xalçalar, bəzək şeyləri, yün məmulatları və s. ixrac olunaraq əvəzində lazım olan istehlak malları idxal olunurdu. Bu zaman satış üçün müxtəlif vergilər alınır ki, bu da müasir dövrdə gömrük vergiləri və rüsumları adlanır.

Bizim eranın əvvəllərində indiki Şimali Azərbaycanın və Cənubi Dağıstanın ərazisini əhatə edən Albaniya dövləti yarandı. Tarixi mənbələrdə bu ərazidə neft, təbii qaz, dəmir, mis və s. kimi qiymətli ehtiyatların olduğu göstərilirdi ki, bunlar da sonradan ticarət subyektlərinə çevrilirdilər. Şirvanda (Bakıda) neft və duz məhsullarının üzərinə vergi qoyulmuşdur ki, bu da müasir dildə mədən vergisi və aksiz vergisi kimi dəyərləndirilir.

Mənbələrin yazdığına görə, Azərbaycan ərazisində dövlət tərəfindən gömrük vergiləri rəsmi olaraq IX əsrin əvvəllərindən müəyyən edilməyə başlamışdır. Bəlkə IX əsrdən qabaq da bu vergilər mövcud olmuşdur, lakin bu barədə olan məlumatlar Ərəb xilafəti dövründə yandırıldığı üçün, bu barədə ancaq mülahizə yürütmək olar. Çünki artıq iri şəhərlərdə - Ərdəbil, Muğan, Naxçıvan, Bərdə, Beyləqan, Qəbələ, Şəki, Şəmkir, Dərbənd (Bab-əl-Əbvab), Şabran, Şamaxı və digərlərində ticarət məhəllələri (o zamanlar “ravad” adlanırdı) yaranmışdı.

Xarici ölkələrdən Azərbaycana müxtəlif parçalar, metal məmulatları, ətriyyatlar, ədvalar, xəzlər və s. gətirilir, ölkədən isə xam ipək, ipək parçalar, pambıq, xalçalar, boyalar, neft, mal-qara, atlar və s. ixrac edilirdi. Ticarətə qoyulan gömrük vergi və rüsumları ölkə xəzinəsinin mühüm gəlir mənbəyinə çevrilmişdi.

XI-XII əsrlərdə karvan və ticarət yollarının bir-biri ilə və xarici ölkələrlə birləşdiyi Azərbaycan şəhərlərindən daxili və xarici bazarlara neft, pambıq, ipək, duz, meyvə, balıq, boyaq, ədviyyat və s. göndərilir, Şərq və Qərblə ticarət əlaqələri saxlayırdılar.

Monqollara qədərki Azərbaycanın iqtisadi vəziyyəti məhsuldar qüvvələrin artması, ticarətin və mal-pul münasibətlərinin genişlənməsi ilə səciyyələnir.

XI-XII əsrlərin vergiləri əvvəlki dövrlərin qayda - qanunlarının çoxunu mühafizə etmişdir. O dövrün vergi sistemi haqqında ətraflı məlumat verən tarixçi Ravəndi yazırdı ki, vergilər dəftərlərdə xüsusi qeydlər aparılmaqla həyata keçirilirdi.

Eyni zamanda Ravəndi qanunsuz vergilərdən (yəni, müasir dildə rüşvətdən) “dəstərqə” (hədiyyə kimi qəbul edilən vergi növü), “şərab-baha” (içki üçün yığılan pul - indiki “aksiz” vergisi) və sairələrinin də adını çəkir.

XII-XIII əsrlərdə Dərbənddən İran körfəzinə, Şərqdən Avropaya gedən beynəlxalq karvan yolları Təbrizdə kəsişirdi.

Azərbaycanın xam ipəyi Şamaxıdan Şimali İtaliya şəhərlərinə, həmçinin Fransaya ixrac olunurdu.

Volqaboyu, Rusiya və Şərqi Avropanı İran körfəzi ilə əlaqələndirən beynəlxalq karvan yolunun üstündə yerləşən şəhər Şamaxı idi.

XI-XIII əsrin əvvəllərində Dərbənddən sonra ikinci mühüm liman şəhəri, ağ neft və duz istehsalı mərkəzi Bakı şəhəri idi.

Monqol əsarəti dövründə Azərbaycanda monqol vergi toplayanları (baskaklar) çox qəddarlıq edirdilər. Məhz monqollar ilk dəfə olaraq sənətkarlar və tacirlər üçün yeni vergi növü - “tamqa” tətbiq etmişdilər (qeyd etmək lazımdır ki, rus dilində işlənən “tomodnya” sözü də buradan götürülmüşdür). Məhz bu vergi növünün tətbiqindən sonra XIII əsrin axırlarında Azərbaycanın xarici ticarəti tənəzzülə uğramışdır.

Azərbaycan dövlətçiliyi tarixində, məmurların özbaşınalığını məhdudlaşdırmaq, iqtisadiyyatı yüksəltmək və xəzinəni doldurmaq üçün ilk vergi islahatını XV əsrdə Səfəvilər dövlətinin başçısı Uzun Həsən həyata keçirmişdir.

Ağqoyunlu dövlətinin banisi Uzun Həsən Trabzon-Yunan dövləti ilə dostluq əlaqəsi yaratmışdı. O, Trabzon imperatorunun qızı Dəspinə (Feodra) Xatunla evlənmişdi. Uzun Həsən Trabzon şəhərində böyük bir daş körpü saldırmışdır. Çünki Trabzonun Ağqoyunlular üçün böyük ticarət əhəmiyyəti var idi. Belə ki, bu şəhər Ağqoyunlu tacirləri üçün Qara dənizə əlverişli çıxış yolu idi.

Müasirlərinin “Sultani-adil” (yəni “ədalətli sultan”) adlandırdıqları Uzun Həsən ilk vergi məcəlləsini – “Qanunnamə”ni hazırlamışdır. Maraqlıdır ki, bu “qanun” nəinki XV əsrdə, elə XVI əsrdə də, həm Səfəvilər

dövləti ərazisində, həm də əvvəllər Ağqoyunlular dövlətinin tərkibində olmuş Osmanlı imperiyasının şərq vilayətlərində də qüvvədə idi.

1475-ci ildə Rusiyanın knyazı III İvan öz nümayəndəsi Markı Uzun Həsənin yanına ticarət və diplomatik münasibətləri genişləndirmək üçün göndərmişdi.

Səfəvi dövlətinin hökmdarı I Təhmasib sənətkarlığın və ticarətin inkişafını genişləndirmək məqsədilə 1565-ci ildə vilayətlərin hər birindən alınan 80 min tümənlik tamğa vergisini ləğv etdi.

Şamaxıdan Rusiya, İran, Suriya ölkələrinə və İrəvan şəhərinə tranzit ticarət yolları gedirdi.

XVI əsrdə Şamaxıda daimi İngiltərə-Moskva şirkəti təşkil edilmişdi.

XVI əsrdə Cənubi Qafqazda ipək istehsalı əsas yer tutmuş və ticarətin hamısı Şamaxı və Ərəşdə cəmləşmişdi.

XVI-XVII əsrlərdə Azərbaycan Moskva dövləti, Avropa və Asiya ölkələri ilə iri miqyaslı xarici ticarət aparırdı. Azərbaycandan Moskva dövlətinə və digər ölkələrə parçalar, xalçalar, neft, duz, zəfəran, düyü, boyaq maddələri, soyuq silah ixrac edilirdi. Qızıl və gümüş məmulatları, ləl-cəvahirat, ədviyyat, ətir və s. isə idxal edilirdi.

Azərbaycan XVIII əsrin sonu, XIX əsrin əvvəllərinə qədər, yəni Azərbaycan Çar Rusiyası tərəfindən işğal olunana qədər sərbəst vergi və gömrük siyasəti yetirmişdir. Vergi və rüsumların yığılması vəzifəcə naibin səlahiyyətə daxil idi.

AZƏRBAYCANIN RUS İMPERİYASININ TƏRKİBİNDƏ OLDUĞU MÜDDƏT ƏRZİNDƏKİ GÖMRÜK TARİXİ (1807-1918)

XVIII əsrin sonu XIX əsrin əvvəllərində Rusiya imperiyasının Cənubi Qafqazda daşa fəal siyasət yeritməsi 1801-ci il Şərqi Gürcüstanın Rusiyaya birləşməsi ilə nəticələndi. Rusiyanın niyyəti Azərbaycanı tutmaq idi. General Sisyanovun bu işğal planında ilk hədəf Car-Balakən oldu (1803-cü il). Sonra Gəncə xanlığı (1804-cü il), Qarabağ xanlığı (1805-ci il), Bakı xanlığı (1806-cı il), Quba xanlığı (1806-cı il), Talış xanlığı (1809-cı il) Rusiya imperiyasının tərkibinə qatılır. 1804-cü ildə başlamış Rusiya-İran müharibəsi 1813-cü ilin oktyabr ayının 12-də Qarabağın Gülüstan kəndində sülh müqaviləsinin imzalanması ilə başa çatdı. Gülüstan müqaviləsi Azərbaycanın Rusiya və İran arasında iki yerə bölünməsinin başlanğıcını qoydu. 1828-ci ildə bağlanan "Türkmənçay" müqaviləsindən sonra Azərbaycanın şimal ərazisi Rusiyanın, cənub ərazisi isə İranın tərkibində qaldı. İndiyə qədər də bu tarixi haqsızlıq davam edir.

Azərbaycanı işğal edən Rus imperiyası İran və Türkiyə ilə həmsərhəd olan əraziləri tam nəzarətə götürmək üçün təcili tədbirlər planı hazırladı. Həmin tədbirlər planında Bakı şəhərində gömrükxananın açılması məsələsi də göstərilmişdir.

Bakı şəhərində gömrükxana İmperator 1 Aleksandr tərəfindən Rusiya İmperiyası Senatına 25 yanvar (9 fevral) 1807-ci il tarixində təqdim olunmuş "Bakı şəhərində gömrükxananın təsis edilməsi barədə" 22,434 sayılı Fərmanı ilə təsis edilmiş və Həştərxan gömrük dairəsinin tərkibinə daxil edilmişdi. Həmin fərmanda gömrükxananın ştatı təsdiq olunmuş, Bakı limanına gətirilən mallardan rüsum tutularkən 1751-ci ildə qəbul olunmuş rüsum dərəcələrindən istifadə olunması haqqında qərar qəbul edilmiş, habelə işçilərin əmək haqqlarının yığılacaq gömrük ödənişləri hesabına həyata keçirilməsi barədə göstəriş verilmişdir (Şəkil 1).

5 mart 1807-ci ildə Davıdov-Voronçov İmperator Fərmanın surətini Bakı gömrükxanasına göndərmişdir. Fərmanda göstərilir ki, Zati-aliləri İmperator 1 Aleksandr Kommersiya Naziri, Senator, Qraf N.Q.Rumyançovun Bakı şəhərində gömrükxananın açılması haqqındakı təklifini qəbul edərək Fevral ayının 9-da icra olunmaq üçün Sizə göndərilən bu fərmanı imzalamışdır. Fərmanda aşağıdakılar göstərilmişdir: "Qraf Nikolay Petroviç! Gürcüstan sərhədləri müəyyənləşdirilənə qədər Senata təqdim olunmuş Gürcüstanda Gömrükxananın yaradılması haqqındakı 26 oktyabr 1803-cü il tarixli və gömrük rüsumlarının yığılması haqqındakı 4 mart 1804-cü il tarixli Fərmanları qüvvədən düşmüş hesab edilsin".

Əldə etdiyimiz başqa bir arxiv sənəddə, artıq 1809-cu ilin Sentyabr ayında Bakı gömrükxanası "Bakı liman və sərhəd gömrükxanası" adlanırdı (Şəkil 3).

"Gülüstan" (1813) və "Türkmənçay" (1828) müqavilələrindən sonra Azərbaycanda Rusiyanın gömrüklə bağlı qərarları qüvvəyə mindi. Həmin vaxt Rusiya ərazisində 1811-ci ildə qəbul olunmuş gömrük tarifləri qüvvədə idi. Rusiya imperiyasının Maliyyə nazirliyinin 26 fevral 1812-ci il tarixli 2235 sayılı qərarında göstərilirdi ki, "həmin ilin Yanvar ayının 1-dən qüvvədə olan Əsasnamənin 31-ci və 32-ci maddələrində göstərilən, qadağan olunmuş malları ölkəyə gətirən tacirlərlə bərabər, onları buraxan gömrük işçiləri də məsuliyyətə cəlb olunacaq". Bu Rusiya imperiyasının gömrük qaçaqmalçılığının qarşısının alınması haqqında qəbul etdiyi ilk sənəd idi.

1813-cü ildə Bakı gömrükxanasında reyestr üzrə aşağıdakı gömrük kitablarında qeydiyyatlar aparılırdı:

- 1) dəniz ilə gətirilən mallar və tutulan rüsumların yazıldığı kitab;
- 2) quru yolu ilə gətirilən mallar və tutulan rüsumların yazıldığı kitab;
- 3) dəniz ilə aparılan mallar və tutulan rüsumların qeydiyyatı kitabı;
- 4) quru yolu ilə aparılan mallar və tutulan rüsumların qeydiyyat kitabı;
- 5) dəniz gəmiləri ilə gələn sərnişinlərin qeydiyyat dəftəri;
- 6) quru yolu ilə gələnlərin qeydiyyatının aparıldığı dəftər və s.

5 mart 1815-ci ildə İmperiyanın Maliyyə Nazirliyindən Bakı gömrükxanasına göndərilən 1533 sayılı məktubda göstərilirdi ki, "1811-ci ildə qəbul olunmuş ticarət haqqındakı Əsasnamədə dəyişikliklər edilir və yeni maddələr əlavə olunur". Bu əlavələr dəniz və quru sərhədlərindən qanunsuz yolla keçirilən malların məhv edilməsi ilə əlaqədar idi.

Bakı gömrükxanası "Qafqaz və Zaqafqaziya gömrük idarəetməsi barədə Əsasnamə"yə görə, 31 iyul 1831-ci il tarixindən Zaqafqaziya gömrük dairəsinin tabeliyinə verilmiş və 1832-ci ildən etibarən "Bakı anbar gömrükxanası" adını almışdır.

Bakı gömrükxanası 4 may 1847-ildə Zaqafqaziya Karantin - Gömrük dairəsinin tabeliyində olan Bakı Karantin-Gömrük idarəsinə çevrilir.

Qafqaz canişini – General-Feldmarşal Knyaz Baryatinski tərəfindən 31 mart 1861-ci ildə təsdiq edilmiş "Qafqaz və Zaqafqaziya Karantin - gömrük hissəsinin yenidən təşkili və idarə edilməsi barədə Əsasnamə"yə görə, Bakı Karantin - Gömrük idarəsi Bakı Karantin-Gömrük kontoruna çevrilmiş və yeni

yaradılmış Bakı Karantin-Gömrük dairəsinə tabe edilmişdir. Dairənin idarə edilməsi üçün 3 (Dairənin rəisi, tapşırıq üçün məmur və katib) ştat ayrılmışdır.

Bakı Karantin-Gömrük kontoru 1-ci dərəcəli hesab edilməklə bərabər, 18 ştat (rəis, karantin üzrə direktor-həkim, katib-xəzinadar, 2 rüsum yığan, nəzarətçi, tərcüməçi, gəmi baxıcısı və 10 gömrükxana yoxlayıcısı) ayrılmışdır.

Həmin Əsasnamənin 4-cü paragrafına görə Naxçıvan sahəsində aşağıdakı gömrük təşkilatları tabe edilmişdir:

1. Naxçıvan Baş Karantin-gömrük Kontoru və Culfa Karantin gömrükxanası;
2. Şərur Karantin-gömrük Zastavası - ikinci dərəcəli;
3. Ordubad Karantin-gömrük Zastavası - ikinci dərəcəli;
4. Ayırıcı karantin-gömrük Postları:

Şahtaxtı postu;

Naxçıvan postu;

Ordubad postu;

Aladərə postu;

Bazar postu.

5. Erivan Tranzit Postu.

Əsasnamənin 5-ci paragrafına görə Bakı Karantin-gömrük Dairəsi iki sahəyə ayrılır:

1. Cəbrayıl - Erivan Quberniyasından İran sərhəddi boyu Astara çayına qədər olan məsafə buraya aid edilir;

2. Bakı - Bakı Quberniyasının Xəzər dənizinin sahili boyu Astara çayından başlayaraq Dağıstan Vilayətinə qədər olan sərhəd məsafəsi buraya aid edilir.

Cəbrayıl sahəsinə aşağıdakı gömrük təşkilatları daxil edilir:

- 1) Cəbrayıl Karantin-gömrük Kontoru, ikinci dərəcəli;
- 2) Biləsuvar Karantin-gömrük Zastavası, birinci dərəcəli;
- 3) Ayırıcı karantin-gömrük Postları:

Dağlıq Bəhramtəpə postu;

Aslandüz postu;

Maralyan postu;

Xudafərin postu.

Bakı sahəsinə aşağıdakı gömrük təşkilatları daxil edilir:

- 1) Astara Karantin-gömrük Zastavası - birinci dərəcəli;
- 2) Nizova Karantin-gömrük Zastavası - üçüncü dərəcəli;
- 3) Karantin-gömrük Zastavası - üçüncü dərəcəli:

Kür deltası zastavası;

Salyan zastavası;

Pereval zastavası;

Lənkəran zastavası.

- 4) Apsşeron Daimi karantin-gömrük Postu;

- 5) Bakı ayırıcı karantin-gömrük Postu.

Əsasnamənin 11 bölməsində Naxçıvan Baş Karantin-gömrük Kontoru və Culfa Karantin gömrükxanasına gömrük işlərini həyata keçirmək və karantin işlərini təşkil etmək üçün 150 ştat ayrılmışdır. Bu ştatlardan yalnız 12-si (bunlardan 9 nəfəri gömrükxana işçisi, 3 nəfəri isə karantin işçisidir) Erivan tranzit postuna ayrılmışdır. Bakı sahəsi üçün isə 255 ştat (bunlardan 200 nəfəri gömrük məmuru kimi, 55 nəfəri isə karantin xidmətinin işçisi kimi nəzərdə tutulmuşdur) ayrılmışdır.

Arxiv sənədlərini araşdırarkən başqə bir məsələdə diqqətimizi çəkdi. Belə ki, Rus İmperiyasının əvvəllər və Sovetlər şəklində fəaliyyət göstərdiyi vaxtlarda mərkəz tərəfindən təsdiq edilmiş bütün ştat cədvəllərində üstünlük həmişə qeyri-türklərə verilmişdir. 17 may 1861-ci ildə Qafqaz Canişinin Tiflis Şəhərində imzaladığı Əmrdə Bakı Karantin-gömrük idarəsinin rəisi Avtonomovu, digər bir rus Triroqov əvəzlədiyi göstərilir. Sonuncu Bakıya Tiflis gömrükxanasından göndərilir. Cəbrayıl Karantin-gömrük kontoruna Zaqafqaziya Karantin-gömrük dairəsindən Şamxarov, Astara karantin-gömrük Zastavasına isə Xanjalov təyin edilir.

1868-ci ilin aprel ayında tərtib olunmuş Bakı və Naxçıvan Karantin-Gömrük Dairələrində çalışan dövlət məmurlarının siyahısına baxanda da, bir daha buna əmin oluruq. Bakı Karantin-Gömrük dairəsinin bütün rəhbərliyi ruslardır (Dairənin rəisi Savenkov, Bakı kontorunun rəisi isə Dolinindir). Bütün heyətin tərkibində yeganə türk olan və mirzəlik edən Rza Qulu Əliyev işdən çıxarılmışdır. Bakı kontorunda isə cəmi 2 türk (Zeynalabadan Əliyev və Nəsrulla İmam Əliyev) köməkçi vəzifəsində çalışmışdır.

Azərbaycan ərazisində olan digər gömrük təşkilatlarının - Astara Zastavasının (Smirnov), Lənkəran Zastavasının (Mixaylov), Salyan Zastavasının (Kolomski, cəmi bir türk-Mirzə Məmməd Nağıyev işləyib), Nizova Zastavasının (Qonorski), Qızılağac Zastavasının (Rulev), Cəbrayıl Karantin-gömrük Kontorunun (Veselyanov, bir türk – Mirzə Əvəz Bəy Məmmədov), Biləsuvar Karantin-gömrük Zastavasının (Pavlenko), Aslandüz postunun (Qriqoryev), Xudafərin postunun (Zlotov), Maralyan postunun (Qrişin), Bəhramtəpə postunun (Atabəyov), Naxçıvan Baş Karantin-gömrük Kontorunun (Karakuşin), Culfa Karantin gömrükxanasının (Kondratiç), Şərur Karantin-gömrük Zastavasının (Arutyunov), Ordubad Karantin-gömrük Zastavasının (Ostolnov, 2 türk – Taitiyev və Şamlarov çalışıb), Şahtaxtı postunun (Nuvarov), Ordubad postunun (Yelstratov), Aladərə postunun (Abbasov), Bazar postunun (Vartanov), Eriyan Tranzit Postunun (Arakelov) rəisləri (cəmi ikisi – Bəhramtəpə və Aladərə istisna olmaqla) və işçi heyəti (350 nəfər işçidən cəmi 8-i türk olmuşdur) tamamilə rüslardan və qismən ermənilərdən ibarət olmuşdur. Hətta 3 gömrük təşkilatının rəisləri belə ermənilər təyin olunmuşdur. Bu siyasət 1970-ci ilə qədər davam etmişdir. İmperiyanın əsas məqsədi yerli peşəkar kadrların yetişməsinin qarşısını almaq olmuşdur və etiraf edək ki, onlar həmin müddət ərzində məqsədlərinə tam nail ola bilməmişlər.

Rusiya imperiyası Maliyyə nazirliyinin Gömrük yığımları Departamentinin 30 noyabr 1888-ci il tarixli 21896 sayılı göndərişində bildirilirdi ki, 9 dekabr 1846-cı ildən qüvvədə olan 12 sayılı qərara dəyişikliklər edilir. Yeni düzəlişə görə Departamentə ancaq qanunsuz silahlar deyil, həm də müsadirə olunmuş bütün mallar təhvil verilməlidir.

Yeni ərazilərin işğalı hesabına Rusiyanın iqtisadi inkişaf potensialı artdığı üçün yeni təkmilləşdirilmiş "Gömrük tarifi" (1891) və "Gömrük nizamnaməsi" (1892) qəbul olundu. Yeni nizamnaməyə görə Rusiyanın Avropa və Asiya hissəsində gömrük işlərinin tənzimlənməsində vahid qaydalar tətbiq olundu. Eyni zamanda, sahil zonası və dəniz sahilindən 3 dəniz milində yerləşən sular da gömrük zonası elan edildi.

1897-ci il dekabr ayının 8-də "Rusiyanın Avropa hissəsi və Qafqazda gömrük təşkilatlarının ştatları" barədə qanuna əsasən Bakı Karantin - Gömrük kontoru Bakı Gömrük dairəsi idarə heyəti tabeliyində Bakı gömrükxanasına çevrilir.

XX əsrin əvvəllərində, Rusiya dövlətinin gəlirləri içərisində gömrük yığımları spirtli içkilərin ticarətindən əldə olunan gəlirlərdən sonra ikinci yeri tuturdu. Bu dövrdə rusiyada inqilabı hərəkət gücləndiyi üçün gömrük orqanlarının işi ikiqat artmışdır. Bakı inqilab şəhəri olduğu üçün İmperiyasını diqqəti Bakıya yönəlmişdir. Bunu əldə etdiyimiz gömrük sənədləri də təsdiq edir. 31 Dekabr 1901-ci ildə gömrük işçilərinin imzaladığı protokolda yazılırdı:

"AKT

Biz, aşağıda imza edənələr, bu protokolu ona görə tərtib etdik ki, bu gün bəyannamə üzrə S.Ginzburqun adına göndərilən posilkanın dibində, ikiqat karton təbəqələrin arasında Sosial-demokratların qəzeti olan "İskran"-nın çap klişələrini aşkar etdik və götürdük. Bakı Gömrük idarəsi rəisinin göstərişi ilə S.Ginzburqun adına gələn digər posilkalar da açılanda, oradan sıldlanmış şəkildə olan dövrü jurnalları aşkarladığımızı. Gördüklərimizi imzalarımızla təsdiq edirik.

Mütəxəssis: Tiqunov

Dəftərxana məmuru: Baykov

Gömrük yox

lyıcısı: Konişev"

Arxiv sənədlərinə əsasən müəyyənləşdirmək olur ki, təxminən Bakı gömrükxanasından hər ay orta hesabla 700-750 nəfər keçirmiş. Məsələn, 1902-ci ilin Aprel ayı ərzində Bakı gömrükxanasından aşağıdakı ölkələrin vətəndaşları keçib getmişlər: Avstriya-Macarstan -2; Belçika -4; Buxara - 2; Böyük britaniya - 7; Almaniya - 2; Yunanstan - 7; İran - 619; Rusiya - 84; Türkiyə - 5; Fransa - 12; İsveçrə - 1.

Bakı gömrükxanası 1 iyun 1911-ci ildə Tiflisdəki Qafqaz Gömrük dairəsinin idarəçiliyinə tabe etdirilir. 1911-ci ildən 1918-ci ilə qədər Bakı Gömrüyü Senat tərəfindən 21 yanvar 1911-ci ildə təsdiq edilmiş "Rusiya İmperiyası Gömrüklərinin Nizamnaməsi" əsasında fəaliyyət göstərmişdir. Bu dövrdə gömrükxana idxal və ixrac mallarının gömrük müayinəsini, gömrük rüsum və yığımlarının tutulmasını, gömrük anbarlarında gömrük sərhədini keçən malların müvəqqəti saxlanmasını, malların keçirilməsinə nəzarəti həyata keçirirdi. Gömrüyün funksiyalarına həm də, yoluxucu xəstəliklərin müəyyən edildiyi tədbirdə bütün sənişinlərin və gəmi heyətinin sahilə müəyyən olunmuş müddətlərdə təcrid edilməsi də daxil idi.

Sizlərə Culfa gömrükxanasının 30 oktyabr 1917-ci ildə tərtib olunmuş malların müsadirə Siyahısı qovluğunun üz qabığını təqdim edirik (Şəkil 6). Məqsədimiz Azərbaycan ərazisində fəaliyyət göstərən gömrükxanaların apardığı işlərin kefiyyəti və növləri barədə məlumatlandırmaqdır.

AZƏRBAYCAN DEMOKRATİK RESPUBLİKASININ GÖMRÜK TARİXİ (28 MAY 1918-Cİ İLDƏN 28 APREL 1920-Cİ İLƏDƏK)

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti (ADR) hakimiyyətə gəldikdən sonra gömrük işinin təşkilində ciddi dəyişiklik baş vermədi. Azərbaycan Demokratik Respublikasının (1918-1920-ci illər) vaxtında bu sahədə konkret bir iş görülməsə də, dövlətçilik baxımından bütün siyasi addımlar atılmışdı. Bütün vergi siyasətinə maliyyə naziri Nəsim bəy Yusifbəyli rəhbərlik etmişdir.

Yalnız gömrük idarəsi Maliyyə Nazirliyinin tabeliyinə verilmiş və dəftərxana işlərində müəyyən dəyişiklik edilmişdir. Belə ki, əgər 1918-ci ilin mart ayında tərtib olunan dəftərxana materialları 9-cu şəkildə göstərilən qovluqda cəmləşdirilsə, artıq 19 avqust 1918-ci ildə bu materiallar yeni qovluqda toplanırdı (şəkil 10). Düzdür qovluğun üstündə Maliyyə Nazirliyinin adı rus dili ilə bərabər ərəb qrafikası ilə azəri türkcəsində də yazılmışdır. Amma yenə sənədləşmə rus dilində aparılmışdır. Bu bəlanın əsas səbəbi isə əvvəlki dövrlərdə yerli kadrların qəsdən hazırlanmaması və hüquqi bazanın ancaq rus dilində olması idi. Eyni problemlə Azərbaycan müstəqilliyin ilk illərində də qarşılaşmışdır.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti (ADR) hakimiyyətə gəldikdən sonra gömrük işinin təşkilində ciddi dəyişiklik baş vermədi. Yalnız gömrük idarəsi Maliyyə Nazirliyinə tabe edilmiş və dəftərxana işlərində müəyyən dəyişiklik baş vermişdir. Belə ki, əgər 1918-ci ilin mart ayında tərtib olunan dəftərxana materialları № 9 şəkildə göstərilən qovluqda cəmləşdirilsə, artıq 19 avqust 1918-ci ildə bu materiallar yeni qovluqda toplanırdı (şəkil 11). Düzdür, qovluğun üstündə Maliyyə Nazirliyinin adı Rus dili bərabər ərəb qrafikası ilə azəri türkcəsində də yazılmışdır. Amma yenə də sənədləşmə rus dilində aparılmışdır. Bu bəlanın əsas səbəbi isə əvvəlki dövrlərdə yerli kadrların qəsdən hazırlanmaması və hüquqi bazanın ancaq rus dilində olması idi. Eyni problemlə Azərbaycan müstəqilliyin ilk illərində də (1991-1996-cı illər arası) qarşılaşmışdı.

ADR hakimiyyəti ilk aylarında mövcud vəziyyəti araşdırmaq, problemlərlə tanış olmaq, ölkənin milli maraqlarına uyğun olan iqtisadi siyasət formalaşdırmaq, gömrük vergi və rüsumlarına yenidən baxmaq, yeni gömrükxanalar və gömrük postları açmaq, ölkənin Rusiya, Gürcüstan və Ermənistan olan dövlət sərhədlərini nəzarətə götürmək, gömrük orqanı işçilərinin sosial vəziyyətini yaxşılaşdırmaq, ölkədən çıxarılan milli sərvətlərin və tarixi əsərlərin qaçaqmalçılığının qarşısını almaq, keçmişdən miras qalmış üsul-idarəni dəyişdirmək, ölkənin dünya ölkələri tərəfindən tanınmasını təşkil etmək, milli maraqlara cavab verən qanunvericilik bazası yaratmaq, sərhəd zastavalarını artırmaq və onları milli kadrlarla təmin etmək, ölkədaxili hərcməreliyi aradan qaldırmaq, dövlət büdcəsinin formalaşdırılması üçün yeni mənbələr tapmaq, ölkənin müstəqilliyini qorumaq üçün milli ordunu formalaşdırmaq, müstəqill milli şüur və milli ideologiyanın yaradılması üçün milli konsepsiyalar hazırlamaq və s. məsələlərlə məşğul olmağa başladı. Problemlərin çoxluğu və çətin həll olması ilk vaxtlar ciddi çətinliklər yaratsa da, tədricən məsələlər bir-bir həll edilməyə başladı.

Dövlət gömrük işinin təşkili və idarə edilməsi ilə bağlı bəzi tədbirləri həyata keçirməyə qərar verdi. Belə ki, dövlət orqanlarının tapşırığı ilə Azərbaycanın gömrük işinin təşkili ilə bağlı arayışlar hazırlandı. Belə arayışların birini sizlərə təqdim edirik.

Dövlət Nəzarəti İdarəsinin direktoruna
İdarənin baş müfəttişi Vasiliyevin

Raportu

Sizin Zati-alilərin bu ilin 27 yanvarda verdiyimiz tapşırıq əsasında Gömrük idarəsində şəxsən oldum. Araşdırma apardım və aşağıdakıları çatdırmağı özümə şərəf bilirəm:

1) Azərbaycan Respublikasının sərhədləri heç kəs tərəfindən qorunmur və qaçaq malın keçirilməsi üçün tam şərait vardır; 2) sərhədi qorumağa heç kim yoxdur və hələ ki, onun qorunması üçün heç bir tədbir görülməyib; 3) Azərbaycan Hökumətinin yarandığı gündən indiyə qədər qaçaq mal tutulması hadisəsi qeydə alınmayıb; 4) gömrük orqanının şəxsi heyəti yalnız gömrükxanaların yerləşdiyi ərazilərdə gömrük baxışı keçiriblər; 5) deyilənlərə görə, Azərbaycan Hökuməti sərhəd xidmətini təşkil etmək üçün 400 nəfər şəxsi heyətdən ibarət 3 atlı alayı təşkil etmək istəyir, lakin hansısa tədbirin görülməsi barədə heç bir məlumat yoxdur. Bir məsələni də diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm. Gömrük İdarəsi Rəisinin izahatına görə, Hökumətin qərarı ilə onun funksiyaları əlindən alınmışdır. O yalnız gömrük müfəttişi qismində fəaliyyət göstərir.

31 yanvar 1919-cu il. Bakı şəhəri.

Şəxsən Baş müfəttiş Vasiliyev imzaladı.

İmzanı təsdiq edirəm.

Gömrük orqanlarının işinin düzgün təşkil olunmadığı və onların şəxsi təhlükəsizliyinin təmin olunmadığı barədə digər bir arxiv sənədində ətraflı məlumat vardır. İndi də həmin sənədlə tanış olaq:

Maliyyə Nazirliyi

Ümumi şöbə.

8 fevral 1919.

№549

Bakı ş.

Cənab Daxili İşlər Naziri

Gömrük İdarəsinin rəisi tərəfindən imzalanmış müraciətdən görünür ki, gömrükxanalara basqınlar və oğurluq halları çoxalmışdır. Dövlətin maraqlarını qorunmalı olan gömrük işçiləri, əliyalın silahlı dəstələrə qarşı heç bir müqavimət göstərə bilmədiklərinə görə, vəzifələrini icra etməkdən imtina edirlər.

Xahiş edirəm yuxarıda göstərilənləri nəzərə alıb, görülcək tədbirlər barədə Bizə də məlumat verin.

Məktubun altında əlyazması ilə qeyd olunub ki, 1918-ci ilin 25 dekabrında Zaqatala gömrükxanasına basqın edilmiş, soyğunçuluq və oğurluq adı hala çevrilmişdir.

Sərhədlərin qorunmasının təşkil olunmaması, gömrük işçilərinin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi sahəsində müvafiq tədbirlərin görülməməsi, qaçaqmalçılığın çoxalmasına təkan verir. Ölkədən qaçaq yolla çıxarılan neft məhsulları Ermənistan və Gürcüstana keçirilir. Burada bir haşiyə çıxmaq istəyirəm. Keçən əsrin əvvəllərində və axırlarında iki dəfə müstəqillik əldə edən ölkəmiz qonşu Ermənistanla bağlı eyni səhvə yol vermişdir.

İkinci dəfə buraxılan səhv, sovet ideologiyasının bizlərə aşılacağı kosmopolit vətən sevgisi və ADR-in tarixi ilə tanış olmamağımızdır. Çünki həmin tarixi dəqiq bilsəydik düşmənimizi yaxşı tanıyar və ona qarşı mübarizəmizi apara bilərdik.

Sənədin surətini sizlərə təqdim edirik (şəkil 12). Gömrük İdarəsi tərəfindən Maliyyə Nazirliyinə ünvanlanan (08.03.1919, №1457) müraciətdə göstərilir ki, Ərzaq Nazirliyi və Gərcə Quberniyasının əməkdaşları ilə birlikdə yaradılan komissiyanın üzvləri müəyyən etdik ki, Akstafa gömrükxanasından Ermənistan və Gürcüstana qaçaq yolla, Qazax ərazisindəki aralıq yollarla kerosin keçirilir (çox təəssüf ki, keçən əsrin 90-cu illərində də Ermənistan və Gürcüstana neft məhsulları eyni məntəqədən, ancaq sisternalarla keçirilirdi. Sovet ideologiyasının millətimize vurduğu ən böyük ziyanı burada görmək olur. Bu səhvlərimizdən dərs almağın vaxtı çatmayıbmı? Haylar bizə daha nə kimi pisliklər etməlidilər ki, bir ayılaq - müəllif).

Əgər adi vaxtlarda, gündəlik tələbat üçün Akstafa stansiyasına hər ay 2 sisterna kerosin və yarım vaqon neft gəlirdisə, 198-ci ilin dekabr ayında 37 min pud (təxminən 7 sisterna) 1919-cu ilin yanvar ayında isə 42 min pud (təxminən 8 sisterna) kerosin gətirilmiş, hamının gözü qabağında bidonlara boşaldılmış və dəvələrə yüklənərək naməlum istiqamətdə aparılmışdır.

Həyat şəraitinin çətinləşdiyi indiyi zamanda bu bəla ilə mübarizə aparmaq həddən artıq çətinidir. Diqqəti cəlb edən digər məsələ isə, Akstafaya mühafizənin rəisinin qardaşı Muradovun ünvanına göndərilmiş 900 pud düyüdür. Bu düyünün hara aparıldığını müəyyən etmək mümkün olmadı...

Şərhə ehtiyac görmürük.

Məhz gömrük işçilərinin bu yoxlamasından 2 gün sonra Azərbaycan hökuməti 10 mart 1919-cu ildə göndərdiyi 258 sayılı sürklyar poçt teleqramında deyilir:

Neft məhsullarının daşınması və ixracı haqqında mövcud qaydaların ləğv olunması ilə bağlı, dəmir yolu ilə maşınların tənzimlənməsi Bürosunun hazırladığı AR Nazirlər Sovetinin 26.02.1919-cu ildə təsdiq etdiyi neft məhsullarının daşınması və ixracı qaydaları 12 martdan qüvvəyə minir. Aşağıdakı qaydalar dəqiq yerinə yetirilməlidir: 1) neft məhsulları ixrac etmək istəyənlər Ticarət və Sənaye Nazirliyindən icazəni 3 nüsxədə almalıdır: nüsxələrdən biri Gömrük İdarəsinə, ikincisi Neft sənayeçiləri Qurultayının Şurasının Bürosuna, üçüncüsü isə Azərbaycan Dəmir Yolu İdarəsinin dəmir yolu daşınmalarını tənzimlənməsi Bürosuna təqdim olunur; 2) malgöndərən neft sənayeçiləri Qurultayının Şurasının razılığını aldıqdan sonra, göndərilən yükün miqdarını, alıcının ünvanını və təyinat stansiyasının qeyd olunduğu ərihə ilə dəmir yolu daşınmalarının tənzimlənməsi Bürosuna müraciət etməlidir; 3) Büro ərizəni qeyd etməli və yük göndərənə yazılı şəkildə növbəsinin vaxtı haqqında məlumat verməlidir; 4) növbəsi çatdıqda Büro stansiya rəisinə vaqon və ya sisternin doldurulması üçün yer barədə göstəriş verir; 5) bu göstərişi alan stansiya rəisi vaqon və sistern doldurulduqdan sonra, təyinat məntəqəsinə göndərir.

Surəti İstilik Sənayesi, Ərzaq, Maliyyə Nazirliklərinə, Neftsənayeçilərinin Qurultay Şurasına, Baş Gömrük İdarəsinə və Poylu gömrükxanasına göndərilir

Azərbaycan ən yaxın qonşusu olan Gürcüstanla iqtisadi əməkdaşlıq sahəsində münasibətlərin qurmağa başlayır. Yeri gəlmişkən bir şeyi qeyd edək ki, 1918-20-ci illərdə Ermənistanla iqtisadi əməkdaşlıq barədə heç bir sənəd yoxdur. Ancaq Azərbaycanın Ermənistanla humanitar yardımını haqqında bir arxiv materialı vardır ki, bu barədə sonra məlumat verəcəyik.

1919-cu il martın 2-də Tiflis şəhərində Azərbaycan və Gürcüstan hökumətlərinin birgə yığıncağı keçirilir. Yığıncağın protokolunda göstərilir ki, əsas məsələ “Azərbaycanla Gürcüstan arasında ticarət-gömrük sazişi”dir. İclasa rəhbərliyi Gürcüstanın Maliyyə naziri edir.

Yığıncaqda Gürcüstan tərəfdən hal mübadiləsi üzrə komitənin sədri, Gürcüstan Baş Gömrükçüsünün köməkçisi, Azərbaycan tərəfdən Maliyyə Nazirliyinin Gömrük şöbəsinin rəis əvəzi (A.P. Lebedev), Gömrük bölməsinin müdir əvəzi (A.A.Molçanov) və Bakı Gömrük İdarəsinin rəisi (L.İ.Budanski) iştirak etmişdir. Gürcüstanın Maliyyə Naziri Sazişin layihəsini təqdim etdikdən sonra, müzakirələr zamanı razılaşdırılır ki, ölkələrin iqtisadi inkişafına 2 hal mənfəi təsir göstərir: 1) malların ixracının qadağan olunması; 2) gömrük ödənişlərinə cəlb olunmanın müxtəlif xarakterli olması.

Qarşılıqlı razılaşma əsasında tərəflər razılığa gəlir və saziş imzalanır.

Gördüyünüz kimi, kifayət qədər problemləri olan Azərbaycan Respublikası iqtisadi əməkdaşlığa və iqtisadi inkişafa xüsusi önəm vermişdir. Hakimiyyətə gəldikdən qısa bir müddət sonra, yəni 1918-ci ilin oktyabr ayında gömrük işçilərinin aylıq əmək haqqı, tutduqları müvafiq vəzifələrə uyğun olaraq 1,5-2 dəfə artırılmışdır. Bəzən bu artım daha böyük olmuşdur. Məsələn, əgər Bakı Gömrük İdarəsinin rəisi 1918-ci ilin mart ayında 3900 rubl alırdısa, bu rəqəm həmin ilin oktyabrında 6600 rubl, 1919-cu ildə isə daha iki dəfədən çox artırılaraq 14100 rubla çatdırılmışdır. Gömrük nəzarətçiləri dərəcəsiindən asılı olaraq, 1918-ci ilin oktyabr ayında 5400-6000 rubl alırdısa, 1919-cu ildə məvacib 10466-12125 rubl arasında dəyişirdi. Tərcüməçilər isə müvafiq olaraq 1918-ci ildə 4800 rubl, 1919-cu ildə isə 9432 rubl əmək haqqı alırdı. Baş mühasibin əmək haqqı 5-ci dərəcəli gömrük nəzarətçisinin məvacibi ilə eyni idi (10466 rubl). 1919-cu ildə Bakı gömrükxanasında 9 nəfər nəzarətçi, 4 nəfər mühasibat işçisi, bir tərcüməçi, bir gəmi yoxlayıcısı, bir pakarauz yoxlayıcısı, 15 nəfər pakqauz və gəmi yoxlayıcılarının köməkçiləri, 25 nəfər dəftərxana məmuru, 90 nəfər isə gömrük yoxlayıcısı var idi. Ümumiyyətlə, Bakı gömrükxanasının şəxsi heyəti 155 nəfərdən ibarət idi.

1919-cu ildə Azərbaycan Respublikasının Gürcüstanla sərhədində aşağıdakı gömrük təşkilatları fəaliyyət göstərirdi:

1) Poylu Gömrükxanası - II dərəcəli Azərbaycan dəmir yolunun Poylu stansiyasında 24 avqust 1918-ci ildən fəaliyyət göstərirdi. Rəisi Q.N.Popov idi;

2) Saloğlu Gömrük postu - Elisavetpol quberniyası Qazax uyezdinin Saloğlu kəndində 1 dekabr 1918-ci ildən fəaliyyətdə olub. Rəisi İ.İ.Qoliuski idi;

3) Şıxlı Gömrük postu - Elisavetpol (Gəncə) quberniyasının Qazax yezdinin Şıxlı kəndində 1 dekabr 1918-ci ildən fəaliyyətdə idi. Rəisi V.Q.Xersonski olmuşdur;

4) Balaxanı Gömrükxanası - II dərəcəli, Zaqatala quberniyasının Balakən kəndində 1.12.1918-ci ildən fəaliyyətdə olmuşdur. Rəisi Y.F.Kuppe idi;

5) Maqalo Gömrükxanası - III dərəcəli, Zaqatala quberniyasının Maqalo kəndində 01.12.1918-ci ildə açılmışdır. Rəisi S.M.Voronin idi;

6) Qabaqçöl Gömrük postu - Zaqatala quberniyasının Qalaqçöl (sənəddə Kovaxçöl kimi qeyd olunub - müəllif) kəndində 01.12.1918-ci ildə açılmışdır. Rəisi Q.İ.Fedrov idi;

7) Marınçay Gömrük postu - Zaqatala quberniyasının Marınçay kəndində 01.12.1918-ci ildə açılmışdır. Rəisi M.A.Qadomski olmuşdur.

Bu siyahını verməkdə iki məqsədimiz var. Birincisi, gördüyümüz kimi müstəqilliyini qazanan ADR qısa bir zaman ərzində, təxminən 4 aydan sonra Rusiya, Gürcüstan və Ermənistanla sərhəd bölgəsində 50-dən çox Gömrükxana, gömrük postu və karantin-nəzarət postu açmışdır. Bunlardan 18-i Gürcüstanla sərhəddə, 20-si Ermənistanla sərhəddə, qalanı isə Rusiya ilə sərhəddə açılmışdır. Eyni zamanda 10-dək gömrük orqanı İranla sərhəddə açılmışdır. Bunlar barədə daha ətraflı məlumatlarla sonra tanış olacaqsınız.

İkincisi, 100 ildən çox Rus İmperiyasının tərkibində olan Azərbaycanda qəsdən bir dənə də olsun milli gömrük işçisi yetişdirilməmişdir. Məhz ona görə də Azərbaycan Cümhuriyyəti dövründə bütün gömrük təşkilatlarına qeyri-türklər rəhbərlik edirdi. Bu isə həm gömrük işinin təşkilində ciddi problemlər yaradırdı, həm gömrük işinin türkçə aparılmasını istisna edirdi, həm də hakimiyyətdə olan Müsavat Partiyasının imicinə ciddi ziyan vururdu. Daha doğrusu, İmperiya həm ölkə daxilində, həm də ölkədən kənarında hakimiyyətdəkilər haqqında bacarıqsız təcrübəsizlər kimi bir fikir formalaşdırırdı. M.Ə.Rəsulzadənin devrilməsinin əsas səbəblərindən biri də, rus təfəkkürlü və rus dilli dövlət məmurlarının hakimiyyətdə həddən çox təmsil olunması olmuşdur. Bütün bu çətinliklərə baxmayaraq, gömrük işinin təşkili sahəsində bir çox işlər görüldü. Azərbaycandan aparılan mallar üçün müvəqqəti tarif qüvvəyə minmiş, xaricdən gətirilən əsas əmtəələr isə gömrük rüsumlarından azad edilmişdir.

21 oktyabr 1918-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi tərəfindən təsdiq olunan “Müvəqqəti Tarif” cədvəlinə görə ölkədən çıxarılan aşağıdakı mallar ixrac gömrük rüsumuna cəlb olunurdu.

1. Düydən başqa digər taxıl məhsulları, o cümlədən kartof, noxud və paxlalılar	- hər puda görə	20 rub.	
2. Düyü			30 rub.
3. Un və hər cür yarmalar		30 rub.	
4. Çörək, bişirilmiş		40 rub.	
5. Mal, qoyun və digər piylər		20 rub.	
6. Pendir, hər cürəsi		20 rub.	
7. Yumurta hər 100 ədədinə görə		10 rub.	
8. İnak və qoyun yağı, hər puda görə		20 rub.	
9. Kürü			100 rub.
11. Balıq, qurudulmuş, duzlu və s.		15 rub.	
12. Ev heyvanları:			
At	- hər başa görə	20 rub.	
İri buynuzlu mal-qara		25 rub.	
Xırda buynuzlular		15 rub.	
13. Tərəvəz, hər cürü	- hər puda görə	2 rub.	
14. Meyvə və giləmeyvə, təzəsi qurudulmuşu		2 rub.	5 rub.
15. Qoz, şabalıd			3 rub.
16. Çay			200 rub.
17. Tütün			40 rub.
18. Papiros	- hər ədədə görə		2 qəpik.
19. Qənd, bal	- hər puda görə	100 rub.	
20. Araq, konyak	- hər butulkaya görə	2 rub.	
21. Çaxır			50 qəp.
Çəlləklə olduqda	- hər vedrəyə görə	1 rub.	
22. Sirkə			3 rub.
23. Duz	- hər puda görə	1 rub.	
24. Balıq yağı		100 rub.	
25. Buynuz və dırnaqlar			1 rub.
26. Tüklər,	- hər cürəsi	10 rub.	
27. Lələk və digər tüklər	- hər puda görə	10 rub.	
28. Yastıq və tük balişlar		5 rub.	
29. Piy (vosk)		20 rub.	
30. Şömular	- hər cürəsi	80 rub.	
31. Dərilər: aşılanmamış		10 rub.	
aşılanmış		40 rub.	
32. Dəri məmulatları		120 rub.	
33. Gön çarıqlar			40 rub.
34. Rezin məmulatları		100 rub.	

Siyahıdan göründüyü kimi, Azərbaycandan xaricə təxminən 40-dan çox adda mal çıxarılmış. Bu həm ötən əsrin əvvəllərində ölkədən ixrac olunan malların çeşidləri haqqında təsəvvür yaradır, həm də dövlətin iqtisadi ticarət siyasətindən milli maraqları qoruması barədə kifayət qədər məlumat verir.

Ölkəyə rüsumsuz gətirilən malların çeşidləri də çox müxtəlifdir:

1. Taxıl və taxıl məhsulları, kartof, noxud, düyü
2. Un, vermişel və makaronlar
3. Hər cürə meyvə və tərəvəzlər
4. Şirniyyat
5. Çay, qənd, bal
6. Yağ, pendir
7. Tütün
8. Duz, sabun - hər cürəsi
9. Heyvan və heyvan məhsulları
10. Şam, dəri və hər cür dəri məmulatları
11. Meşə materialları və onlardan hazırlanmış məhsullar

12. Çini və şüşə məmulatları
13. Rezin və hər cürə rezin məmulatları
14. Gübrələr, göydaş
15. Kibrit
16. Mektal və metal məmulatları
17. Açıma maddələri
18. Dəryaz, oraq və digər biçici alətlər
19. Müxtəlif instrumentlər
20. Maşın və cihazlar

Cədvəllərə müqayisə şəkildə baxsaq, bir daha əmin olarıq ki, gömrük rüsumlarına cəlb etmə və rüsumlardan azad etmə taktikası, o zaman üçün çox uğurla seçilib. Maraqlı olan başqa bir fakt da vardır. 1918-ci ilin dekabr ayından ölkəyə gətirilən tütün məmulatları və papiroslar aksiz vergisinə cəlb olunurdu. Əgər tütün üçün aksiz dərəcəsi 20% müəyyən edilmişdirsə, bu rəqəm papiros üçün 26% idi. Ölkədə gömrük rüsumlarının təkmilləşdirilməsi sahəsində işlər davam etdirilirdi. Belə ki, 23 aprel 1919-cu ildə Azərbaycan Respublikası Hökumətinin “Balıq və balıq məhsullarına yeni ixrac gömrük rüsumlarının qoyulması barədə” qərarı oldu. Qərarı göətsrilirdi:

Maliyyə Nazirinin balıq və balıq məhsullarının Azərbaycanın sərhədlərindən kənara çıxarılması lüzumə yeni rüsumların qoyulması barədə çıxışına qulaq asaraq yeni düzəlişləri qəbul etməyi qərara aldı:

1) qızıl balığın kürüsü	- hər puduna görə	100 rub.
2) qızıl balığın yağı		30-50 rub.
3) kütüm, təzəsi və duzlanmış		20-50 rub.
4) başqa balıqlar		2-5 rub.

Təklif bəyənilsin və təsdiq edilmək üçün Maliyyə Naziri tərəfindən Parlamentə təqdim olunsun.

Sənədlərin içərisində biri həddən artıq maraqlı olduğu üçün onu olduğu kimi Sizlərin diqqətinə çatdırırıq (şəkil 14).

Maliyyə Nazirliyinə Mərkəzi Qaçqın Komitəsi tərəfindən ünvanlanan müraciətdə (12.V.1919-cu il) qədirbilməz qonşularımıza - Haylara olan yardımdan söhbət gedir:

Zati-aliləri cənab Maliyyə Nazirinə

Bakıdakı Mərkəzi Qaçqın Komitəsi Ermənistanın ölən əhalisinə yardım etmək üçün 25 nəfər personaldan ibarət tibb dəstəsi göndərir.

Ticarət, Sənaye və Səhiyyə nazirlərinin icazəsi ilə dəstəylə birlikdə bir miqdar ərzaq və tibbi ləvazimatlar göndərilir.

Qaçqın Komitəsi məqsədin xoşməramlı olmasını və vasitələrin kasadlığını nəzərə alaraq, cənab Nazirlərin 335 və 3138 sayılı icazələrini əlavə edərək Siz Zati-alilərdən tibbi ləvazimatları və ərzaqları gömrük rüsumlarını ödəmədən buraxmamızı xahiş edir.

Haşiyə çıxaraq qeyd etmək lazımdır ki, keçən əsrin əvvəllərində edilən bütün pisliklərə baxmayaraq, biz bir millət kimi öz böyüklüyümüzü və insansevərliyimizi göstərmişik. Eyni xeyirxah addımı 1988-ci ildə bizim soydaşlarımıza qarşı törətdikləri vəhşiliklərə və kütləvi soyqırımına baxmayaraq, Ermənistanda baş verən zəlzələ zamanı da atdıq. Nəticəsi nə oldu? Qarı düşməndən dost, söyüddən ağac olmaz.

Azərbaycan Hökuməti sərhədlərin möhkəmləndirilməsi və gömrük işinin təşkilini yaxşılaşdırmaq məqsədi ilə 23 may 1919-cu ildə daha 2 qərar qəbul edir. Birinci qərar gömrüklə bağlı sərhədlərin qorunmasının təşkili ilə əlaqədar idi:

Maliyyə Nazirinin Azərbaycan Respublikasında sərhəd xidmətinin təşkili barəsindəki Qanun layihəsi bəyənilsin və Parlamentin təsdiqinə təqdim edilməsi onun özünə tapşırılsın.

Hökumətin ikinci qərarından çıxarışda göstərilir:

Mərkəzi Qaçqın Komitəsinin Maliyyə Nazirinə müraciəti

Maliyyə Nazirinin Bakı gömrükxanasının ştatlarının artırılması barəsindəki Qanun layihəsi bəyənilsin və Parlamentdə təsdiq olunması üçün təqdim olunması ona həvalə edilsin.

Burada maraqlı bir faktı da qeyd etmək yerinə düşərdi. ADR-in hakimiyyəti müddətində (çox təəssüf ki, cəmi 23 ay yaşaya bilmişdi) Hökumətin iqtisadi siyasətlə bağlı qəbul etdiyi bütün qərarlar təsdiq olunmaq üçün Parlamentə - Milli Məclisə təqdim olunurdu.

25 iyun 1919-cu ildə Azərbaycan Respublikasının Hökuməti Azərbaycanın şimal sərhəddində idxal və ixrac rüsumlarının tətbiqi barədə qərar qəbul etdi. Qərarı göstərilirdi:

Maliyyə Nazirinə tapşırılsın ki, ölkənin şimal sərhəddində quru və dəniz yolu ilə aparılan və gətirilən bütün mallar, respublikanın digər sərhədlərində tutulan idxal və ixrac rüsumlarına uyğun şəkildə gömrük rüsumlarına cəlb edilsin.

Hökumətin bu qərarından sonra Azərbaycan Respublikasının Parlamenti Qanun qəbul etdi:

Azərbaycan Respublikasının sahi gömrük məntəqələrində Gəmi yığımlarının tutulması haqqında Qanunu (14 iyul 1919-cu ildə qəbul olunmuşdur):

1. 14 dekabr 1912-ci ildə təsdiq olunmuş Ticarət Nizamnaməsinin 6531 və 6537 maddələrində (XI cild, II bölmə) və xüsusi Təlimatdakı müddəalara əsasən, Azərbaycan Respublikasının sahil gömrük məntəqələrində, gəminin yük tutumundan asılı olaraq hər tona görə 50 qəp. gəmi yığımı ödənilir.

2. 14.XII.1912-ci ildə təsdiq olunmuş Ticarət Nizamnaməsinin 6537 maddəsinin 3-cü, 4-cü və 7-ci bəndləri istisna olmaqla, qalan bütün bəndləri, xüsusi Təlimatın 35-ci paragrafı, 3-cü, 5-ci və 8-ci punktlar istisna olmaqla, qalan hissələri öz hüquqi qüvvəsini saxlayır.

3. 14.XII.1912-ci ildə təsdiq olunmuş Ticarət Nizamnaməsinin 6537 maddəsinin 3-cü və 7-ci (XI cild, II bölmə) və Xüsusi Nizamnamənin 3-cü və 8-ci punktları ləğv olunur.

4. 14.XII.1912-ci ildə təsdiq olunmuş Ticarət Nizamnaməsinin 6537-maddəsinin (XI.c.II.b.) 4-cü punktu və müvafiq olaraq xüsusi Təlimatın 5-ci punktu aşağıdakı redaksiyada verilsin; Azərbaycan limanlarının tabeçiliyinə verilmiş və yük tutumu 10 tondan az olan gəmilər gəmi yığımlarından azad edilir.

Parlamentin sədrinin yerinə:

Böyük Yoldaş Həsən bəy Ağayev

Katib: Əhməd-Cevdət

Dəftərxana müdiri: Vəkilov

16.VII.1919

№6320

Cox maraqlı haldır ki, müstəqilliyinin 15 illiyini qeyd edən Azərbaycan Respublikası 1995-ci ilə qədər gömrük tarifi ilə bağlı, 1997-ci ilə qədər isə gömrük işinin təşkili ilə bağlı ("Gömrük Məcəlləsi" qəbul olunana qədər) keçmiş SSRİ-nin qanunlarından istifadə etməli olmuşdur. Ancaq əsrin əvvəllərindəki müstəqil Azərbaycan Hökuməti gömrük işinin təşkili ilə bağlı qanunvericilik bazasını daha sürətlə formalaşdırmağa nail olmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının 28 iyul 199-cu ildə Ticarət, Sənaye və Ərzaq naziri A.Aminov (bəlkə də Əminov - red.) tərəfindən imzalanmış Hökumət Sərəncamı gömrük işinin təşkili və idarə edilməsi sahəsində hüquqi cəhətdən indiki Gömrük Məcəlləsi səviyyəsində bir sənət idi. Sərəncamda əsas diqqət aşağıdakı məsələlər yönəldilmişdir:

Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nazirliyi Nazirlər Sovetinin təsdiqi ilə edilmiş aşağıdakı əlavə və dəyişiklikləri hamının nəzərinə çatdırır:

1. Azərbaycan ərazisindən çıxarılması qadağandır:

a) çörək və taxıl məhsulları;

b) gənzin və digər məhsulları çıxartmaq üçün istifadə olunan bidonlar istisna olmaqla, hər cür dəmir və mis məmulatları, polad;

c) çay, qənd, sabun, kibrit və xam parça;

ç) əzcəxana malları;

e) dəmir yolu, poçt-teleqraf və telefon malları;

i) gündəlik istifadə üçün istifadə olunan məmulatlar (saat, zəncir, qolbağ, üzük, baş sancağı, köynək qol sancağı (zaponki) və s.) istisna olmaqla; qızıl, gümüş və platinədən hazırlanmış məhsullar;

j) kağız və karton.

Sərəncamın sonrakı hissəsində bu malların ölkədən çıxarılması şərtləri və onları qanunsuz çıxartmaya görə nəzərdə tutulan cəzalar göstərilmişdir. Eyni zamanda Bakı limanından istifadə edən Xəzərtrafi ölkədən gətirilən və tranzit yolla yük aparan gəmilərin daşdığı yüklərin gömrük ödənişlərinə cəlb olunması şərtləri, habelə tranzit yüklərinin gömrük anbarında saxlanması qaydaları müəyyən edilmişdir. Belə ki, Azərbaycan Respublikasının bağladığı ikitərəfli sazişlərdə nəzərdə tutulan hallar istisna olmaqla, gömrük anbarlarında bir aydan artıq qaban yüklər, anbardan çıxarılməkən gömrük dəyərinin 1,5 miqdarı həcmində gömrük ödənişlərinə məruz qalır. Azərbaycan ərazisinə təmizlənmək üçün gətirilən çəltik, ölkə ərazisindəki düyü təmizləmə dəyirmanında təmizləndikdən sonra, yalnız 50%-i ölkədən çıxarıla bilər. Qalan 50%-i isə təmizləmə haqqı kimi ölkədə qalmalıdır. Yarımfabrikat düyü məhsullarının isə 80%-i ölkə sərhədlərindən kənara aparıla bilər. Düyünü təmizləyən dəyirman sahibləri isə, zəhməthaqqı kimi aldıkları düyünün 10%-i Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nazirliyinə təhvil verməli idi.

Hökumət sərəncamına görə ölkəni tərk edən vətəndaşlar özləri ilə rüsum ödəmədən aşağıdakıları apara bilərdilər:

Şəxsi işləri ilə əlaqədar ölkə sərhədini keçən hər bir sərnəşin özü ilə aşağıdakı ərzaq məhsullarını apara bilər: çörək - 10 funta qədər; pomidor - 2 funta qədər; qurudulmuş meyvələr - 10 funta qədər; təzə meyvələr - 15

funtadək, çay - 0,25 funtadək, qənd və kürü - 1 funtadək, yumurta 10 dənə, çaxır və digər içkilər 2 butulka, yol üçün lazım ola bilən qədər ev əşyaları. Göstərilənlərdən artıq olanlar müsadirə ediləcək.

Ölkə sərhədindən 30 verst aralı sahədə hərəkət azaddır. Nazirliyin razılığı olmadan bu zonaya keçirilən bütün mallar qaçaqmal kimi müsadirə olunacaq.

Bu qəbildən olan malların 30 verstlik sərhəd zolağında saxlanması və ya daşınması yalnız yerli administrasiyaya bəyan etdikdən sonra mümkündür.

Ölkənin sərhədləri boyu yerləşən gömrükxanalarda gömrük işinin daha da yaxşılaşdırılması üçün Maliyyə Nazirliyi lazımi işləri görürdü. Belə ki, 17 avqust 1919-cu ildə Nazirliyə daxil olan 451 sayılı məktubda Bakı, Akstafa, Balakən və Yalama gömrükxanalarına lazım olan tərəziləri (həm kiçik və həm də böyük) və kerosin lampalarını (4 ədəd “Çudo”) almaq üçün 33 min rubl kredit tələb olunurdu. Lakin Hökumət daha fərqli qərar qəbul etdi.

Azərbaycan Respublikası Hökumətinin 8 sentyabr 1919-cu ildə qəbul etdiyi qərardan çıxarışda göstərilirdi:

Azərbaycan Respublikası Hökumətinin 08.09.1919-cu il qərarından
Çıxarış

Dinləndi:

Akstafa, Bakı, Yalama və Balakən gömrükxanalarına lazım olan 26 min rubl dəyərində tərəzi və lampaların alınmasından ötrü 1919-cu ilin xərclər smetasında dəyişik edilməsi haqqında Maliyyə Nazirinin məruzəsi.

Qərara alındı:

Maliyyə nazirinə Bakı, Akstafa, Yalama və Balakən gömrükxanalarının xərclər smetasına aşağıdakı dəyişiklər edilsin:

- 1) BĞakı gömrükxanasının 1919-cu il xərclər smetasına, 2 tərəzi almaq üçün 4000 rubl;
  - 2) Akstafa gömrükxanasına 2 tərəzi və “Çudo” lampası almaq üçün xərclər smetasına 7750 rubl;
  - 3) Yalama gömrükxanasına 1 tərəzi və 2 “Çudo” lampası almaq üçün xərclər smetasına 6500 rubl;
  - 4) Balakən gömrükxanasına 2 tərəzi və 1 “Çudo” oampası almaq üçün xərclər smetasına 7750 rubl.
- Ştampda 13 sentyabr 1919-cu il, giriş nömrəsi 7894 göstərilmişdir.

Sənədlərdən görüldüyü kimi Hökumət 33 min rubl kredit ayırmaq əvəzinə, daha səmərəli yolu seçmiş və 7 min rubl artıq xərcdən qaça bilmişdir.

8 sentyabr 1919-cu il tarixli başqa bir qərarla Azərbaycan Hökuməti Akstafa gömrükxanasında müsadirə olunmuş xam parça Ticarət, Sənaye və Maliyyə Nazirliyinin sərəncamına verilmişdir. Müsadirə olunan 184 top (5527 arşın) parça Maliyyə, Nəzarət və Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nazirliklərinin işçilərinə satmaq üçün xüsusi komissiya vasitəsi ilə verilmişdir. Qərarla göstərilir ki, satışdan əldə olunan bütün vəsait Akstafa gömrükxanasının sərəncamına verilməlidir.

Azərbaycan Respublikasının Hökuməti ölkənin iqtisadi dayanıqlığını təmin etmək, daxili bazarını qorumaq və ölkəyə lazım olan malların qanunsuz çıxarılmasının qarşısını almaq sahəsində əməli işlərini davam etdirirdi. 29 oktyabr 1919-cu ildə tərtib olunmuş Azərbaycanın sərhəd mühafizəsinin sxematik xəritəsi çox önəmlidir (şəkil 15).

Birincisi, bu xəritə-sxemdə Azərbaycan Respublikasının həmin tarixə olan sərhədləri öz əksini tapmışdır. İkincisi, bu xəritə-sxemin ölkəni qonşu ölkələrlə, xüsusən də Ermənistan və Gürcüstanla olan sərhəd dəqiqləşdirilmələrində çox vacibdir. Nəzərə alsaq ki, Ermənistanın işğal etdiyi ərazilər yaxın tarix baxımından tamamilə Azərbaycan sərhədləri daxilində idi. Xəritə-sxemdəki şərti işarələr əsasında Gürcüstan, Ermənistan, İran və sahil zonasındakı açıq və qapalı sərhəd zastavalarının və nəzarət dəstələrinin məntəqələrini müəyyənləşdirmək olar.

Gürcüstan sərhədi boyu olan sərhəd məntəqələri aşağıdakılardır:

Açıq məntəqələr

1. Mazımçay
2. Podarçay
3. Souxçay
4. İlginçay
5. Bostim-Binə
6. Çardaxlı
7. Muğanlı
8. Podar
9. Lələli
10. Almalıq

11. Gakürlü
- Bağlı məntəqələr, yəni açılması planlaşdırılanlar
1. Qaraca Mirli
2. Tarl-Delan
3. Karaskım
4. Aşağı Bayramlı
5. Mula-Kulu
6. Poylu
7. Salahlı
8. Aslanbəyli
9. Qırmızı körpü

Maraqlı olan odur ki, Ermənistanla sərhəd boyu bütün sərhəd məntəqələri bağlı şəkildə nəzərdə tutulmuş, yəni sərhədboyu heç bir gömrükxana və gömrük postunun açılmaması qərara alınmışdır. Sərhəd məntəqələri açılacaq kəndlərə diqqət yetirsək, onda bir çox məsələlər aydınlıq gətirə bilərik. Belə ki, indi Ermənistanla sərhəddə olan Kəmərlı kəndi o zaman daha çox içəridə olmuşdur.

Ermənistanla sərhəd boyu aşağıdakı məntəqələr yerləşirdi:

1. Kəmərlı
2. Parazlı
3. Qızıl Hacı
4. Əksi-Barı (Əskipara)
5. Çaxmaxlı
6. Hətəmağalı
7. Əlibəyli
8. Yuxarı Ağdam
9. Aşağı Ağdam
10. Eldar
11. Şınıx-Ayrum
12. Dilican
13. Palad-Ayrum
14. Mixaylovka
15. Aşağı Saratovka
16. Quşçu Dərəsi
17. Böyük Məzrə
18. Alagöl
19. Arpa

Xəritə-sxemdən görüldüyü kimi, Naxçıvan Azərbaycandan ayrı deyildir və Ermənistanın İranla heç bir sərhədi yoxdur. General-qubernatorluq isə Şuşa şəhərində yerləşirdi. Naxçıvanın Türkiyə ilə sərhədində Nuraşen (indiki Sədərək) məntəqəsi var idi.

İranla sərhəd boyu aşağıdakı məntəqələr var idi:

1. Alışarı
2. Şahtaxtı
3. Nehrəm
4. Yayıcı
5. Ordubad
6. Culfa
7. Əlidərə

İranla sərhədboyu Bartazdan Astaraya qədər 25 məntəqə yerləşirdi ki, bunların çoxunda gömrükxanalar və gömrük postları nəzərdə tutulmuşdur.

Xəzər dənizinin sahilı boyu isə şimaldan cənuba qədər aşağıdakı mənbələr:

1. Məhərrəmkənd
2. Mixaylovka
3. Qızıl-Burun
4. Giləzi
5. Yaşma
6. Buzovna
7. Abşeron
8. Zığ

9. Bakı
10. Duvanı
11. Ələt
12. Kür Burnu (Kür Kosa)
13. Sara adası
14. Lənkəran
15. Şıx-Ağac

Vaxtilə Azərbaycan Respublikasının sərhəd məntəqələri açdığı yerlərdə təxminən 80 il sonra Dövlət Gömrük Komitəsinin rəhbərliyi gömrükxana və gömrük postları açdılar.

Gömrük işinin təşkilini daha da yaxşılaşdırmaq üçün Azərbaycan Respublikası gömrük işçilərinin say tərkibi artırıldı. Ştat cədvəlinə görə 1920-ci ildə gömrük işçilərinin sayı 336 nəfərə çatdırıldı. Yeni smetada gömrük işçilərinin əmək haqları nəzərə çarpacaq dərəcədə artırıldı. Əgər 1919-cu ildə gömrük yoxlayıcısının aylıq əmək haqqı 5880 rubl idisə, 1920-ci ilin ştat cədvəlində məvacib 3 dəfədən çox artırılıb 18000 rubla çatdırılmışdır. 3-cü dərəcəli nəzarətçinin əmək haqqı isə 12125 rubldan 30 min rubla çatdırılmışdır.

II dərəcəli gömrükxana rəislərinin əmək haqqı 12750 rubldan 30 min rubla, III dərəcəli gömrükxana rəislərinin məvacibi isə 10466 rubldan 25400 rubla çatdırılmışdır. Gömrük postlarının rəislərinin əmək haqqı isə 9432 rubldan 24 min rubla çatdırılmışdır. Bütün bunlardan başqa ilk dəfə olaraq Azərbaycan Dəniz yolu xəttində Xaçmaz, Saqırı (Sığırılı), Yevlax, Hacıqabul və Gəncə stansiyalarında xüsusi gömrük nəzarətçiləri ştatları (Müfəttiş, 2 nəfər - aylıq əmək haqqı 34 800 rubl, 5 nəzarətçi - aylıq əmək haqqı 30 000 rubl və 10 gömrük yoxlayıcısı - aylıq əmək haqqı 18000 rubl) ayrıldı.

1920-ci ilin fevral ayının 26-da Maliyyə Nazirliyi Azərbaycan ərazisindən tranzit keçirilən xalçalara gömrük rüsumları müəyyən etdi. Bu Azərbaycan Respublikasının 23 aylıq fəaliyyəti ərzində Hökumətin gömrük işinin təşkili və idarə edilməsi sahəsində son qərarı oldu. Çünki təxminən iki aya yaxın müddətdən sonra, dövlət çevrilişi nəticəsində hakimiyyət kommunistlərin əlinə keçdi. Lakin qısa müddət ərzində hakimiyyət çox şərəfli bir yol keçdi və ölkənin iqtisadi inkişafı sahəsində kifayət qədər lazımlı Qərar, Sərəncam və Qanunlar qəbul etdi. Bir məsələni qeyd etmək istərdik ki, Azərbaycan Respublikasının 1918-20-ci illərdə yürütdüyü iqtisadi siyasət haqqında, arxiv sənədləri əsasında ilk dəfədir ki, bu qədər ətraflı məlumat verilir. Milli tariximizin qısa bir kəsiminə azacıq da olsa işıqlandıra bildiksə, bu şərəf bizlərə yetər.

1919-cu ilin martında F.Xoyski hökuməti istefa verdikdən sonra, N.Yusifbəyli Baş nazir (14 aprel 1919) oldu. Nəsim bəy parlamentdə hökumətin yeni proqramı ilə çıxış edərək, digər sahələrlə yanaşı qonşu dövlətlərlə ilk iqtisadi əlaqələr yaradılmasını da xüsusi qeyd etmişdir. Lakin 1920-ci ilin Aprel inqilabı bu siyasətin başa çatdırılmasına imkan vermədi.

AZƏRBAYCAN SOVET SOSIALİST RESPUBLİKASININ GÖMRÜK TARİXİ

28 aprel dövlət çevrilişindən sonra Rusiyanın Azərbaycana olan marağı yenidən gündəmə gəldi. Maraqlısı odur ki, indiyə qədər bəzi tarixçilər bizdə belə fikir formalaşdırmışdılar ki, guya hakimiyyətə gələn kommunistlər Azərbaycanı Rusiyaya təhvil veriblər. Lakin Rusiya Dövlət İqtisad Arxivindən (əvvəllər Oktyabr İnqilabı adına Mərkəzi Dövlət Arxivi, sonra isə SSRİ Xalq Təsərrüfatının Mərkəzi Dövlət Arxivi adlanırdı) əldə etdiyimiz materiallar bunun əksini deyir (Fond 413, siyahı 14, qorunma vahidi 68).

23 avqust 1920-ci ildə Moskvaya Xarici Ticarət Komissarına göndərilən gizli teleqramda deyilirdi:

1728/28 151

Azərbaycanda yaranmış vəziyyəti xəbər verirəm. Hakimiyyətə gələnlər sərbəst xarici ticarət siyasəti yürüdür və Qərbi Avropa firmaları ilə Rusiyanı xəbərdar etmədən müqavilə bağlayırlar. Bu halda qiymətli xammal olan neft məhsulları, pambıq, yun və s. çox asanlıqla düşmənlərimizin əlinə keçəcəkdir. İlk olaraq Azərbaycan Dəniz yoluna daxil olan Yalama stansiyasını Rusiyanın Petrovsk stansiyasının təbəçiliyinə vermək lazımdır ki, biz Rusiyanın vahid ticarət siyasətini yürüdə bilək. Bu məqsədlə Rostov Baş Gömrük İdarəsinin əməkdaşı Bakı gömrükxanası ilə danışıqlar aparmaq və vəziyyəti yerində araşdırmaq üçün iyul ayının 9-dan Bakıdadır.

Qarçakov 1630

Teleqramdan göründüyü kimi Rusiya Azərbaycanın iqtisadi məkanına sahiblik etmək istəyirdi. 2 sentyabr 1920-ci ildə Gömrük Nəzarəti Baş İdarəsinin rəis əvəzi Polikovun Xarici İşlər Komissarlığının iqtisadi-hüquq şöbəsinə göndərdiyi sorğuda (№1015/II) deyilirdi:

Gömrük Nəzarəti Baş İdarəsi Sizdən xahiş edir ki, Azərbaycan hansı şərtlər çərçivəsində Rusiya Sovet Federativ Respublikasının tərkibinə daxildir.

Xarici İşlər Xalq Komissarlığının İqtisadi-hüquq şöbəsinin müdiri Paşukanisin cavabında göstərilirdi:

Sizin 2.IX.1920-ci il tarixli 1015/II sayılı sorğunuza cavab olaraq bildiririk ki, Azərbaycan RSFSR-in tərkibinə daxil olmayıb (10 sentyabr 1920, №2034/pr.).

Bakıya göndərilən Cənub Gömrük Dairəsinin müfəttişi A.S.Snejkovun 6.IX.1920-ci il tarixli Raportu (daxil olma №1338) Rusiya siyasətinin əslində necəliyinə dələlət edir. Raport 3 səhifədən ibarət olduğu üçün ixtisarla Sizlərə təqdim edirik.

Raport

16 iyul tarixli 946 sayılı göndəriş əsasında Bakıya gəldim və Azərbaycan Respublikası Gömrük İdarəsinin rəisi A.T.Qolovuya ilə tanış oldum. O bildirdi ki, Maliyyə Komissarlığının razılığı olmadan gömrük təşkilatı Cənub Dairəsinin təbəçiliyinə keçə bilməz. Sonra mənim müraciət etdiyim Maliyyə Komissarı Tağıyev elan etdi ki, Azərbaycan Hökuməti ASSR müstəqil Respublika hesab edir, Federasiya ilə deyil Sovet Rusiyası ilə dostluq münasibətlərinin qurulmasına xüsusi önəm verir. Nazir bildirdi ki, Rusiya Xalq Komissarları Sovetinin (XKS) sədri V.Lenin Azərbaycana XKS-in sədri N.Nərimanova həm şifahi şəkildə, həm də Azərbaycanda Sovet hakimiyyətinin qurulması ilə bağlı göndərdiyi teleqramda bu barədə söz vermişdir (Raporta teleqramın surəti əlavə olunur).

... Öyrəndim ki, Xarici Ticarət Xalq Komissarlığının səlahiyyətli nümayəndəsi yoldaş Qarçakov İrana gedərkən N.Nərimanovla görüşüb. O mənə dedi ki, Azərbaycanın nümayəndə heyəti Hüseynovun rəhbərliyi altında Moskvaya yola düşmüşdür. Onlar qayıtdıqdan sonra N.Nərimanov öz fikrini bildirəcək. Səhəri gün Maliyyə Xalq Komissarı Tağıyev mənə xəbər göndərdi ki, Bakını tərk edə bilərsiniz. Çünki ASSR müstəqil ölkə kimi Rusiya tərəfindən tanınıb. Mən Qarçakovdan xahiş etdim ki, o XKS sədri N.Nərimanovdan Azərbaycan hökumətinin bu məsələ ilə bağlı mövqeyini yazılı şəkildə tələb etsin. Lakin Qarçakov bu təklifi yersiz hesab etdi.

Vaxtın uzanmasından istifadə edərək Azərbaycanın gömrük təşkilatları, onların tərkibi və fəaliyyət xarakteri və s. kimi tələb olunan məlumatları topladım ki, Azərbaycan təşkilatları cənub dairəsinin tərkibinə daxil edildikdə təkrar gəlməyə ehtiyac olmasın və təşkilata sirkulyar göstərişlər verərkən bütün səhvlər istisna olunsun.

... Azərbaycanla Ermənistan arasında sərhəd dəqiqləşdirilməyib, daimi olaraq toqquşma və hərbi müdaxilə baş verir. Bundan əlavə, Azərbaycana məxsus Naxçıvan qəzasız ermənilərin nəzarəti altında olan ərazilər arasında adam xatırladır və mərkəzlə əlaqəsi Ermənistanda olan diplomatik nümayəndəlik vasitəsi ilə həyata keçirilir.

... Gürcüstanla sərhəddə 8 gömrük təşkilatı var ki, bu da yetərlidir.

... Təşkilatın şəxsi heyəti qanedicidir deyil. Bakı gömrükxanasından başqa, bütün gömrük təşkilatları əsasən tatarlardan ibarətdir ki, bunlar da başqa qurumlara xidmət etməyəcəklər.

Gömrük təşkilatlarında işlər rus dilində aparılır. Rusiya Gömrük Nizamnaməsi rəhbər götürülsə də, gömrük tariflərində çoxlu dəyişikliklər edilmişdir. Bu islahat ölkəyə çoxlu gəlir gətirir ki, nəticədə iqtisadi çətinliklər aradan qaldırılı bilər.

... 1920-ci il üçün gəlir və xərclərin smetası, daxil olan gömrük rüsumları, mal dövriyyəsi, gömrük təşkilatlarının miqdarı və tərkibi barədə məlumatlar 6 əlavədə təqdim olunur.

Podpolkovnik

A.Snejkov.

6 sentyabr 1920-ci il.

Rostov-Don şəhəri.

Raportdan göründüyü kimi, Moskva canişinini narahat edən digər gömrükxanalarda çalışanların əksəriyyətinin türk olmasıdır. Düzdür, o türk yerinə tatar okəlməsi işlədir, bu da mərkəzin həyata keçirdiyi siyasətin nəticəsidir. Türklə tatarı eyniləşdirməkdə əsas məqsəd rusların tatarlara olan genetik nifrətinin, türklərə də şamil edilmək istəyi ilə bağlıdır.

Digər mühüm bir məsələ N.Nərimanovla bağlıdır. Bizim bəzi "milli" tarixçilərimiz" onu Azərbaycanın maraqlarını satmaqda, Rusiyaya işləməkdə ittiham edirlər. Amma bu gizli raport bu iddianın yalan olduğunu üzə çıxarır.

Eyni zamanda Naxçıvanla bağlı hissədə xüsusi diqqətə layiqdir. Belə ki, Naxçıvanın Azərbaycana məxsusluğunu qeyd etməklə bərabər, onun blokada da olduğunu və Ermənistanla sərhəddə tez-tez toqquşmaların baş verdiyini bildirir. Həmin tarixdən 70 il sonra da Naxçıvan blokada düşüb və 17 ildir ki, Ermənistan tərəfindən terrora məruz qalır. Bütün bu çətinliklərə baxmayaraq Naxçıvan düşmən qarşısında nəinki baş əyməyir, əksinə, bu torpağın qəhrəman övladları xalqımızın nə qədər qürurlu və mərd olduğunu hər gün həylərə sübut edir.

Bu Reportdan sonra Xarici Ticarət Komissarlığının cənub Gömrük Dairəsi İdarəsindən Moskvaya çoxsaylı teleqramlar göndərilmişdir. Bunlardan biri 9 sentyabr 1920-ci il tarixli 1558 sayılı teleqramdır:

Baş Gömrük Nəzarəti İdarəsinə BGNİ-nin bu ilin 6.VII tarixli "Azərbaycanın İran və Gürcüstanla sərhədində gömrük nəzarətinin təşkil edilməsi barədə" 1385 sayılı qərarı ilə A.S.Snejkov Bakıya ezam olunmuşdur.

... 22 iyulda 1007 sayılı məlumatımda A.Snejkovun raportunun surətini də BGNİ-nə göndərmişəm. Bu raportdan görünür ki, Azərbaycanın indiki Hökuməti nəinki federasiyaya meyillidir, əksinə, gömrük məsələləri ilə bağlı Sovet Rusiyasından tamamilə ayrılmaq istəyirlər. Ona görə də, Moskvada Azərbaycan nümayəndə heyəti ilə iqtisadi müqavilənin bağlanması haqqında razılıq alınmasa, onda Azərbaycanla sərhədə Qızıl Ordunun qüvvələrini çəkmək və Petrovsk gömrükxanasını gücləndirmək lazımdır.

... Aşağıdakı yerlərdə gömrük nəzarəti yaratmaq lazımdır: Temir-Xan-Şure; Kaşkarçay dərəsi; İlisu-Sarıbaş; Murkam; Car; Katex; Balakən.

Sonra yenə də məlumat verəcəm.

Dairənin rəisi: P.Andreyev

Komissar: V.Karpenko

Rostov-Don, Nikolski dön. 20.

Bu cütlüyün sonrakı təklifləri daha təhlükəli və ara qarışıdır. Həmin ilin 22 sentyabrında göndərdikləri 1692 sayılı teleqramda deyilirdi:

9 sentyabr 1558 sayılı məlumatıma əlavə olaraq, mühüm praktiki əhəmiyyətə malik bir məsələni diqqətinizə çatdırıram.

Bu Azərbaycanla münasibətləri həll etməyə kömək edəcəkdir.

Vladıqafqaz dəmir yolu idarəsindən sorğu ilə (17.09.1820, №2403) aldığımız məlumata görə Azərbaycandan çıxarılan yüklər Petrovsk dəmir yolu stansiyası vasitəsi ilə həyata keçirilir.

C.Q.Qorçakov İrandan qayıdarkən mənə bildirdi ki, dəmir yolunun bu hissəsi Azərbaycan tərəfinə Markovun (əgər səhv etmərsənə Nəqliyyat Xalq Komissarı L.Trotskinin müavini) şəfahi razılığı əsasında verilib. Həmin hissə Bakı şəhərinin 14 verstliyində olan Biləcəri stansiyasında qurtarır. Bu isə "Yalama" stansiyasından 163 verst təşkil edir. İndi federasiyaya daxil olmaq istəməyən yeni yaranmış bir dövlətə bu qədər güzəşt edilmişdir.

... Markovun belə bir səlahiyyəti varmı?

... Bizim üçün 2 sual aydınlaşdırılmalıdır:

1) Azərbaycan Rusiya Sovet Federativ Sosialist Respublikasına onun bir tərkib hissəsi kimi daxil olmaq istəyirmi?

2) Yoxsa müstəqil qalmaq istəyirlər?

Əgər ikinci halı seçirlərsə, onda Azərbaycana verilən dəmir yolu qanundurmu?

Siz şantajın miqyasına baxın. Ölkə ərazisinin böyük bir hissəsinin ilhaqını sanksiyalaşdırmaq istəyirlər. Çox təəssüf ki, bu təhdidlər qısa müddət ərzində öz nəticəsini verdi. Hələ tam möhkəmlənməmiş Azərbaycan Respublikasının rəhbərliyinin başqa seçim şansı yox idi.

30 sentyabr 1920-ci il tarixli 354/1262/II sayılı məktubda göstərilirdi ki, Azərbaycan RSFSR-in tərkibinə daxil olmasa da, Azərbaycanla vahid gömrük sərhədinin müəyyənləşdirilməsi ilə bağlı iqtisadi ittifaq haqqında saziş imzalanmışdır. Odur ki, cənub Gömrük Dairəsi təcili olaraq Azərbaycanın İran və Gürcüstanla olan sərhədlərində gömrük nəzarəti təşkil etsin. Azərbaycanı fakt qarşısında çıxılmaz vəziyyətə salaraq 30.IX.1920-ci ildə həm Saziş, həm də Hərbi-iqtisadi müqavilə imzalanır (Fond 413: Siyahı 14; saxlanma vahidi 68; vərəqə 11 və 12).

RSFSR vƏ ASSR HökumƏtlƏri arasında xarici ticarƏt mƏsƏlƏlƏri üzrƏ
Saziş

1. Başqa dövlətlərlə olan bütün iqtisadi əlaqələr, kənd təsərrüfatı və sənaye məhsullarının ixracı və satışı, həmçinin xarici mal və məmulatların Rusiyadan idxalı, iqtisadi xarakterli müqavilələrin bağlanması RSFSR XTXK tərəfindən müəyyənləşdirilmiş üsusi prinsip və qaydalar əsasında icra olunmalıdır.

2. Zaqafqaziya, İran və Türkiyə ilə ticarət münasibətlərini qurmaq Azərbaycan Respublikasının Xarici Ticarətinə (Vneştorq) həvalə olunur, bu ölkələrlə mal mübadiləsinə neftdən başqa, Azərbaycanda olan qalan mallar cəlb oluna bilər.

Daxili istifadə və mal mübadiləsi üçün neftin miqdarı RSFSR XKS və XTXK-nın razılığı ilə razılaşdırılır.

3. Azərbaycanın digər ölkələrlə hər cür ticarət müqavilələri və sazişləri RSFSR XTXK ilə ilkin müzakirə və razılaşmadan sonra gündəmə gələ bilər.

4. İdxal-ixrac planı üzrə bütün əməliyyatlara görə qarşılıqlı hesablaşmalar əməliyyat ilinin sonuna qədər həyata keçirilməlidir.

5. RSFSR Xarici Ticarət Xalq Komissarlığı ASSR XKS-də özünün həlledici səsə malik olan Səlahiyyətli Nümayəndəsini təyin edir.

30 sentyabr 1920-ci ildə Moskvada 2 nüsxədə imzalanır.

RSFSR Hökuməti adından
Qeorgi Çiçerin

ASSR Hökuməti adından
B.Şahtaxtinski

Həmin gün Moskvada bir müqavilə də imzalanır (həmin fond - vərəqə 13).
Rusiya vƏ Azərbaycanın HƏrbi-İqtisadi İttifaqı haqqında MüqavilƏ

Bir tərəfdən RSFSR-nin Hökuməti, digər tərəfdən ASSR Hökuməti - Rusiya və Azərbaycanın zəhmətkeş kütləsinin ümumi maraqlarını nəzərə alaraq, ümumi düşmən-imperialist burjuziyaya qarşı ağır mübarizədə qələbə qazanmaq üçün iki qardaş respublikanın bütün qüvvələrini birləşdirmək üçün bu müqaviləni bağlamaq qərarını qəbul edir və səlahiyyətli nümayəndələrini ayırır: RSFSR Hökuməti adından - Xarici İşlər üzrə Xalq Komissarı Qeorgi Vasiliyeviç Çiçerin; ASSR Hökuməti adından - Ədliyyə Xalq Komissarı Behbud Şahtaxtinski.

Səlahiyyətləri daxilində aşağıdakıları razılaşdırdılar:

1. Rusiya və Azərbaycan öz aralarında hərbi və maliyyə-iqtisadi ittifaq yaradırlar.

2. RSFSR və ASSR hökumətləri qısa müddət ərzində aşağıdakı sahələri birləşdirdinsilər:

1) hərbi təşkilatlar və hərbi komandanlıq;

2) xalq təsərrüfatı və xarici ticarət üzrə orqanlar;

3) təchizat orqanları;

4) dəmiryol nəqliyyatı və poçt-teleqraf təşkilatları;

5) maliyyə.

3. Birləşmənin forma və qaydaları hər iki hökumətin xüsusi razılığı ilə müəyyənləşdirilir.

4. Bu müqavilə imzalandığı andan qüvvəyə minir və xüsusi ratifikasiyaya ehtiyac yoxdur. Hər iki tərəfin səlahiyyətliləri imzaları və möhürləri ilə bu müqaviləni təsdiqləyirlər.

Moskvada 2 nüsxədə imzalanmışdır. 30 sentyabr 1920-ci il

Qeorqi Çiçerin

Behbud Şahtaxtinski

Məhz Rusiyanın təkidləri və təhdidləri nəticəsində bağlanmış bu müqavilədən sonra Azərbaycan demək olar ki, hərbi və iqtisadi müstəqilliyini tamamilə itirdi. Artıq 13 oktyabr 1920-ci ildə RSFSR XTXK-nin Operativ Gömrük İdarəsinin işçisi M.M.İvanov Azərbaycan Respublikası ilə birləşmənin formalarını aydınlaşdırmaq üçün xüsusi mandat alır (№1417/II).

Cənub Gömrük Dairəsinə 25 oktyabr 1920-ci ildə Azərbaycanla sərhəddə gömrükxanaların yaradılmasının dayandırılması haqqında teleqram daxil olur (həmin fond - vərəqə 28).

Növbəti addım isə Azərbaycanla Rusiya arasındakı xarici ticarət əlaqələrini ölkə daxili əlaqələrə aid edilməsi haqqında atılan Xarici İşlər Xalq Komissarlığının iqtisadi-hüquq şöbəsinin xüsusi göstərişi yerlərə göndərildi (9 dekabr 1920-ci il, №1412/2099/II).

Bu müqavilənin şərtlərinə görə Xəzər dənizi boyu və İranla sərhəddə aşağıdakı gömrük təşkilatlarına fəaliyyət göstərməyə icazə verilir (22.XII. 1920).

İranla sərhəddə fəaliyyət göstərəcək gömrük təşkilatlarının siyahısı

I. Xəzər dənizinin sahilində:

1. Petrov gömrükxanası
2. Dərbənd postu
3. Bakı gömrükxanası
4. Kür (Ust-Kurinski) postu
5. Qızıl-Ağac postu
6. Lənkəran gömrükxanası

II. Quru sərhədi boyu

1. Astara gömrükxanası
2. Gilvəz zastavası
3. Aruz zastavası
4. Saturlu zastavası
5. Biləsuvar zastavası
6. Bəhram-təpə zastavası
7. Altan zastavası
8. Maralyan zastavası
9. Cəbrayıl zastavası
10. Ordubad zastavası
11. Culfa postu
12. Culfa gömrükxanası
13. Bulqan zastavası
14. Şahtaxtı gömrükxanası

Artıq 1921-ci ilin əvvəllərində Azərbaycanın gömrük orqanları bütünlüklə Rusiyanın təbəçiliyində idi. İş o yerə çatmışdır ki, həm informasiya orqanları, həm də gömrük orqanları Azərbaycanın öz vətəndaşlarına, xaricə gedərkən əşya aparmağa icazə verməyə səlahiyyətinin olub-olmaması barədə mərkəzə sorğular göndərilməyə başladılar. Heç bir şərh vermədən hər iki sənədin surətini sizlərə təqdim edirik (şəkil 16, 17).

RSFSR XTXK-in Gömrük Nəzarət İdarəsi tərəfindən Rusiya Hərbi İnqilab Şurası Səhra Qərargahının Hərbi Sensura idarəsinə göndərilən cavabı daha maraqlıdır.

21 mart 1921-ci il,
№1351/577/II

RSFSR Hərbi İnqilab Şurası Səhra Qərargahının Hərbi Sensura İdarəsinə
Sizin 14 yanvar tarixli 246 saüli sorğuya cavab olaraq bildiririk:

1) ASSR-in Xarici Ticarət təşkilatı RSFSR XTXK-in xüsusi qaydaları ilə qadağan olunan əşyaları çıxarmaq üçün icazə vermək səlahiyyəti yoxdur və

2) RSFSR XTXK tərəfindən indiyə qədər çıxarılması isə, yalnız RSFSR XTXK-nın ASSR-də olan səlahiyyətli nümayəndəsi ilə razılaşdırıldıqdan sonra çıxarıla bilər.

İdarə rəisi Xarkov.

Nə az, nə çox. Birmənalı olaraq ölkə rəhbərliyi məcburi şəkildə Rusiyanın maraqlarının təmsilçisinə çevrildilər. Bu proses sonrakı illərdə də davam etmişdir.

Nə az, nə çox. Birmənalı şəkildə ölkə rəhbərliyi məcburi şəkildə Rusiyanın maraqlarının təmsilçisinə çevrildilər. Bu proses sonrakı illərdə də davam etmişdir.

12 noyabr 1920-ci ildə "İdxal və ixrac mallarının qəbulu, saxlanması və buraxılması haqqında" RSFSR XKS Dekret qəbul etdi ki, bu da 1924-cü ildə qəbul olunmuş SSRİ Gömrük Nizamnaməsinin hüquqi bazasını təşkil etmişdir.

1921-ci ilin əvvəllərində Bakı gömrükxanasının strukturu aşağıdakı kimi idi:

- 1) Dəftərxana;
- 2) Müsadirə şöbəsi;
- 3) Mühasibat;
- 4) Gəmi kontoru.

Azərbaycan, 1922-ci il 31 mart tarixli dekretə görə 8 gömrük ərazisinin birinə - Zaqafqaziya dairəsinə daxil edilmişdir.

Hakimiyyətə gələn bolşeviklər uzun müddət ölkənin iqtisadi siyasəti, xüsusilə də gömrük işinin təşkili və idarə edilməsi işi ilə məşğul olmadılar. Çünki onların əksəriyyətinin nə dövlətçilik təcrübəsi, nə də təhsilləri var idi.

Kommunistlərin gömrük işi ilə bağlı bizdə olan sənədlərə görə yeni hökumət təxminən 23 ay sonra, yəni devirib yerinə gəldikləri musavətlərin bütün hakimiyyət ömrü qədər, gömrüklə bağlı ilk qərarını verdi.

AKP MK-nın Rəyasət Heyətinin 27 mart 1922-ci ildə keçirilən iclasının 6 №-li Protokolunda göstərilir ki, İclas Çağın sədrliyi altında keçirilib. İclasın katibi İnozençov, iştirak edənlər isə - Çağın, Xanbudaqov, Musabəyov, Kırlov və Bağirovdur. Gündəlikdə 17 məsələ var. Bu məsələlərdən 4-ü bilavasitə gömrük işinin təşkili ilə bağlı idi:

- 1) Dəmir yolu ilə daşınan yüklərin fraxt ödəmələri;
- 2) İrana aparılan və gətirilən yüklər barədə;
- 3) RSFSR sərhədində nəzarət məntəqələrinin təşkili haqqında;
- 4) Gömrük haqqında.

Həmin iclasda gömrük haqqında aşağıdakı qərar çıxarılır:

Qərara alındı:

a) Xarici İqtisadi Əlaqələr Prezidentinin 25.03.1922-ci il tarixli gömrük ödənişi kimi daxil olan ərzaq və digər əşyaların paylanması haqqındakı qərarı təsdiq edilsin və bölgü aşağıdakı şəkildə aparılsın: ərzaq malları - 50%-i MK-ya, 50%-i isə Ərzaq Xalq Komissarlığına; qalan digər məhsullar və əşyalar bütünlüklə Xarici İqtisadi Əlaqələrin təbəçiliyinə verilsin.

b) Gömrük komissarı Abdul-Bağı vəzifəsindən çıxarılsın və MK-nın sərəncamına göndərilsin, katibliyə tapşırılsın ki, Musabəyovla birlikdə 3 gün ərzində yeni namizəd irəli sürülsün.

AKP MK-nın katibi Çağın

Protokoldan çıxarış 29.03.1922-ci ildə 598 №-li göndərişlə XKS-nə ünvanlanmışdır.

Bir məsələni də qeyd etmək yerinə düşərdi ki, məhz bu tarixdə keçirilən iclasda Bakı Dövlət Universitetində Hüquq fakültəsinin açılması barədə qərar qəbul edilmişdir. Bu il mart ayının 27-də Hüquq fakültəsinin 75 illiyidir. Azərbaycanın gömrük orqanları üçün kadrların hazırlanmasında BDU-nun xüsusilə də bu fakültənin böyük xidmətləri vardır.

Gömrük işi ilə bağlı ilk sənədlərdən biri də Azərbaycan SSR Xalq Komissarları Sovetinin Dekreti idi. 25 avqust 1922-ci ildə qəbul olunan Dekret 11 bənddən ibarət idi:

1) Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasının Gömrük orqanı Zaqafqaziya Gömrük İdarəsinin tərkibinə daxil edilir və onun vəsiyyəti ilə RSFSR gömrük orqanına birləşdirilir.

2) Ümum Gömrük İdarəsi Azərbaycan SSR gömrük orqanları ilə işini Zaqafqaziya Gömrük İdarəsinin vəsiyyəti ilə həyata keçirir. ASSR Xalq Komissarları Soveti orqanları gömrük işinin inzibati və texniki tərəfinə toxunmamaqla, heç bir müdaxilə etmədən gömrük gəlirlərinin daxil olmasını müşahidə etmək hüququna malikdir.

3) Xaricdən Azərbaycana gətirilən avropa mənşəli mallar, bütün Federasiya üçün vahid olan, RSFSR Xalq Komissarları Soveti tərəfindən 14 fevral 1922-ci ildə təsdiq olunmuş və 6 iyun 1922-ci ildə düzəlişlər edilmiş gömrük tarifinə uyğun olaraq ödənişə məruz qalır.

4) Bakı yarmarkası zamanı İrandan Azərbaycan SSR-ə gətirilən mallar üçün RSFSR XKS-in 23.04.1922-ci ildən təsdiq etdiyi Asiya ticarəti üzrə gömrük tariflərinə uyğun gömrük ödənişlərinə cəlb edilir.

5) Digər qonşu ölkələrdən ASSR-ə gətirilən mallar RSFSR XKS-in 07.07.1922-ci ildə təsdiq etdiyi buraxılış malları üzrə tarif əsasında gömrük ödənişlərinə cəlb edilir.

6) Dəftərxana, anbar, gerb və liman yığımları ASSR-in gömrük orqanları tərəfindən, RSFSR XKS-in müəyyənləşdirdiyi əsaslarla və o miqdarda alırlar.

7) ASSR-in gömrük orqanları 6-cı bənddə göstərilənlərdən əlavə hər hansı bir yeni yığım dvə ya qoyulan normadan artıq yığımları Federasiya miqyasında razılaşmadan həyata keçirmək səlahiyyəti yoxdur.

8) Digər Sovet Respublikalarında ASSR ərazisinə gətirilən və ASSR-dən digər Sovet Respublikalarına aparılan mallar Ümumi Gömrük orqanı ilə ilkin razılaşdırmadan azaddır, idxal və ixrac mallar gömrük baxışına və rüsumların ödənilməsinə məruz qalmır.

9) ASSR ərazisindən malların xaricə ixracı və xaricdən ASSR-ə idxalı, RSFSR XKS-in 13 mart 1922-ci il tarixli dekretinə əsasən ya Zaqafqaziya Xarici Ticarət İdarəsinin, yaxud da Rosvneştorqun səlahiyyətli sinin icazəsi ilə mümkündür.

10) ASSR ərazisində mövcud "Tranzit yüklər haqqında Əsasnamə" öz hüquqi qüvvəsini itirmiş hesab edilsin.

11) Bu qərar 1 sentyabr 1922-ci ildən qüvvəyə minir.

Xalq Komissarları Sovetinin sədri:

Q.Musabəyov

Katib

25.08.1922

Qəbul olunan dekretin bəndlərin göründüyü kimi, ölkənin gömrük siyasəti sahəsindəki bütün hüquqları alınaraq Rusiya Federasiyasına verilir. Moskvanın bu siyasəti ötən əsrin 90-cı illərinə qədər davam etmişdir. Çox təəssüf ki, Rusiyanın başbəla siyasətçiləri hələ də imperiya təfəkküründən əl çəkə bilmirlər və Azərbaycana göstərdikləri iqtisadi və siyasi təzfiqlərin də arxasında məhz bu iddialardan irəli gəlir.

Həmin dekretdən 3 gün sonra ASSR XKS özünün fəvqəladə iclasını keçirir. Həmin iclasın protokolunda göstərilir (şəkil 18):

Şəkil 18.

Protokol №31

ASSR Xalq Komissarları Sovetinin Fəvqəladə İclası

25 avqust 1922-ci il

Bakı şəhəri

İclas aşağıdakı tərkibdə keçirilir:

Sədr yoldaş Q.Musabəyov

Üzvlər: Vareykis, Sviridov, Bukrov, Qarayev, H.Sultanov, Quliyev və T.Hüseynov yoldaşlar

İştirak edirdilər: Kirov, P.Çaqin, Xanbudaqov, Frunkin, Ağamalıoğlu, Qasimov, M.Xanbudaqov,

Konuşkin, Qepşteyn yol.

Katib: Məmmədzadə

Dinləndi:

1. RSFSR Harkombneştorqun müavini yol. Frunkinin ZSSR və RSFSR-in bütün gömrük siyasətinin birləşdirilməsi haqqındakı məruzəsi.

2. Neft məhsullarına aksiz barədə (məruzəçi Q.Musabəyov).

Qeyd edildi:

1. Məruzə məlumağ kimi qəbul edilsin. Yoldaş Frunkinin təqdim etdiyi dekret layihəsi aşağıdakı dəyişikliklərlə qəbul edilsin:

2-ci bənd: "Narkomaliyyə Narkombueştorqla birgə hazırladığı və İttifaq Soveti tərəfindən təsdiq olunan xüsusi təlimata əsaslanaraq öz müşahidələrini apara bilər".

7-ci bənd: "Yerli xalq komissarları soveti idxal və ixrac yüklərindən şəhər üçün tutulan yığımların alınmasını Gömrük İdarəsinə həvalə edə bilər".

9-cu bənd: "Zaqvneştorq və Rosvneştorqa aid olan realizasiya bürolarının icazəsi ilə".

Gömrük İdarəsinə tapşırılsın ki, bu dekretin həyata keçirilməsi üçün hazırlıqlara başlasın.

İclasın sədri – XKS-in sədri Q.Musabəyov.

Sənədlərdən görüldüyü kimi, hələ SSRİ-nin yaradılmamasına baxmayaraq, artıq Rusiya Federasiyası bu missiyanı həyata keçirirdi. Yerlərdən bütün səlahiyyətlər alınaraq mərkəzdə cəmləşdirilir. Yeni sosialist respublikalarına sərbəst gömrük siyasəti yürütməyə icazə verilmirdi. Lakin bəzi istisnalar olurdu. Bu istisnalardan biri də ASSR XKS-in 29 may 1922-ci il tarixli 41 sayılı dekretidir. Həmin dekret kürüyə qoyulan aksiz vergisi ilə bağlıdır. Dekretdə göstərilir ki, ASSR-dən ixrac olunan kürüyə 100% miqdarında aksiz vergisi qoyulur. Kürüyə qoyulan aksiz vergisi daxili bazarda satılan kürülərə də şamil olunurdu.

Kürüyə qoyulan aksiz vergisinə izahat verən Maliyyə Xalq Komissarı (Narkom Fin) N.Tağıyev qeyd edirdi ki, Azərbaycanın valyutaya satılan məhsullarından biri də kürüdür. Belə müharibəyə qədərki dövrdə kürünün 1 funtu 2 rubl idisə, artıq 1922-ci ildə o vaxtın qiymətləri ilə bir funt kürü bir milyon rubla satılırdı. Bəzən isə bu rəqəm 2 milyon rubla çatırdı. Nəzərə alınsa ki, respublika ildə təxminən 5 min pud kürü istehsal edir, onda kürü üzərinə qoyulan 100% aksiz vergisi ildə dövlətə təxminən 200 mld. rubl gəlir gətirər.

Əslində bu verginin qoyulmasının Azərbaycan üçün heç bir xeyri yox idi. Çünki gömrük orqanlarının topladığı gömrük ödənişləri mərkəzləşmiş qaydada idarə olunurdu, yəni bu addım da, Moskvanın xoşuna gəlmək üçün atılmışdır.

1922-ci il sentyabr ayının 25-də Zaqafqaziya Xarici Ticarət İdarəsinin təbəçiliyində olan Astara gömrükxanası onun təbəçiliyindən alınaraq Bakı Gömrük İdarəsinin təbəçiliyinə verilir.

1924-cü il dekabr ayının 22-də SSRİ Xalq Komissarları Sovetinin 151/t sayılı əmri ilə Zaqafqaziya gömrük idarəsinin adı dəyişilərək “SSRİ Xarici Ticarət Xalq Komissarlığı Baş Gömrük İdarəsinin Zaqafqaziya bölməsi” adlandırıldı. 1 yanvar 1925-ci ildən isə Zaqafqaziya gömrük bölməsinin rəisi K.Tavberidzenin əmri ilə rayon gömrük müfəttişlikləri ləğv edilir.

Başqa bir maraqlı arxiv sənədi SSRİ Xarici Ticarət Xalq Komissarlığı tərəfindən 26 yanvar 1925-ci ildə təsdiq olunmuş Zaqafqaziya SFSR-dəki gömrük təşkilatlarının siyahısıdır (şəkil 19). Bu siyahı ona görə qiymətlidir ki, Azərbaycanın son 20 ildə Dağlıq Qarabağla ərazisi ilə bağlı Ermənistanla apardığı mübarizədə mühüm tarixi əhəmiyyət kəsb edir. Yuxarıda Azərbaycan Respublikasının sərhəd zastavalarının yerləşməsi ilə əlaqədar tərtib olunmuş xəritə - sxemini vermişdik. Həmin vaxtdan 6 il sonra, yəni Naxçıvan Muxtar Respublikası yarandıqdan sonra belə, Ermənistan Respublikasının müstəqil olmasına baxmayaraq həm İrəvan və həm də Mehri gömrükxanası hüquqi cəhətdən Culfa Gömrükxanasına təbə etdirilmişdir. Ermənistan ərazisində isə cəmi 1 gömrükxana - Aleksandropol (Leminakan) fəaliyyət göstərirdi ki, o da 2 gömrükxanadan ibarət idi (Qaraqala və Markarin). Görüldüyü kimi cəmi bir hay mənşəli ad vardır.

SSRİ XTK-nın təsdiq etdiyi gömrük təşkilatları statusuna görə aşağıdakı kimi idi:

İrəvan gömrükxanası - II dərəcəli
Alışar gömrükxanası - III dərəcəli
Şahtaxtı gömrükxanası - III dərəcəli
Naxçıvan gömrükxanası - III dərəcəli
Culfa gömrükxanası - I dərəcəli
Ordubad gömrükxanası - III dərəcəli
Mehri gömrükxanası - III dərəcəli
Mincivan gömrük postu
Xudafərin gömrük postu
Cəbrayıl gömrükxanası - III dərəcəli
Maralyan gömrük postu
Bəhram-Təpə gömrükxanası - III dərəcəli
Biləsuvar gömrükxanası - III dərəcəli
Arus gömrük postu
Kilvəz gömrükxanası - III dərəcəli
Astara gömrükxanası - I dərəcəli
Lənkəran gömrükxanası - III dərəcəli
Qızıl-Ağac gömrük postu
Kür-Dili gömrük postu
Bakı gömrükxanası - I dərəcəli
(XTK-nın 28.01.1925-ci il 21 sayılı əmri ilə təsdiq edilmişdir).

Siyahıdan görüldüyü kimi Azərbaycan ərazisində 3 birinci dərəcəli gömrükxana - yəni Gömrük İdarəsi (Culfa, Astara və Bakı), bir ikinci dərəcəli (İrəvan), 10 üçüncü dərəcəli gömrükxana və 6 gömrük postu fəaliyyət göstərmişdir.

Gömrük işinin təşkili ilə əlaqədar SSRİ-nin qəbul etdiyi ilk böyük sənət 25 oktyabr 1924-cü ildə SSRİ MİK Prezidiumunun tərəfindən təsdiq edilmiş “SSRİ-nin Gömrük Nizamnaməsi” idi. Bu Nizamnamə SSRİ MİK və XK Sovetinin 6 fevral 1925-ci ildə təsdiq edilmişdi.

SSRİ Xarici Ticarət Xalq Komissarlığı 2 fevral 1925-ci il tarixli 22 sayılı qərarı ilə Gömrük İdarələrinin vahid ştat cədvəli təsdiq olundu.

Yeni ştat cədvəlinə görə gömrük idarələrinin strukturu aşağıdakı kimi olmalı idi:

Gömrük İdarəsi:

1. Tarif şöbəsi
2. Smeta-hesablaşma şöbəsi
3. İnzibati-təsərrüfat şöbəsi
4. Statistika şöbəsi
5. Operativ-məhkəmə şöbəsi
6. Qaçaqmalçılıqla mübarizə üzrə şöbə
7. Nəzarət şöbəsi.

Xarici Ticarət Xalq Komissarlığının 02.02.1925-ci il 22 sayılı əmri əsasında XTK-nın İşlər İdarəsinin 27 və 40a sayılı əmrləri ilə yerlərə icra üçün göndərilmişdir.

SSRİ-nin Yeni Gömrük Nizamnaməsi 53 maddədən ibarət idi. Birinci maddədə deyilirdi:

Maddə 1. SSRİ-nin bütün ərazisində gömrük işinin idarəçiliyi Xarici Ticarət Xalq Komissarlığına məxsusdur. Öz vəzifələrini icra etmək üçün Baş Gömrük İdarəsi və digər təşkilatlar və onların yerli idarələri, habelə xüsusi Əsasnamə ilə fəaliyyət göstərən Gömrük-Tarif Komitəsinin vasitəsi ilə həyata keçirir.

Əsasnamədə göstərilir ki, SSRİ Konstitusiyasının (1924-cü ildə qəbul olunmuşdur) 49 və 51-ci maddələrinə görə xarici ticarət sahəsində dövlətin inhisarçılıq siyasətini nəzərə alaraq XTX Komissarlığı yaradılır. Bu komissarlığın əsas vəzifələri - bütünlükdə Sovet İttifaqının qismən isə onun ayrı-ayrı hissələrinin (yəni respublikaların - red.) maraqlarını nəzərə almaqla, İttifaqın xarici ticarət əlaqələrini inkişaf etdirmək sahəsində ümumi tədbirlər planı hazırlamaq və həyata keçirmək və gömrük siyasəti məsələlərini hazırlamaqdır.

XTXK-nin tərkibinə xalq komissarında üzvü olduğu Kollegiya və Baş Gömrük İdarələri daxil idi.

XTXK-nin nəzdində Gömrük-Tarif Komitəsi və Qaçaqmalçılığa qarşı mübarizə üzrə Mərkəzi Komissiya fəaliyyət göstərəcəkdi. Baş Gömrük İdarəsinin vəzifələrinə aşağıdakılar daxil idi:

- 1) gömrük orqanlarının təşkili və idarə edilməsi;
- 2) gömrük işi ilə əlaqədar beynəlxalq müqavilələr və konvensiyaların hazırlanmasında iştirak etmək;
- 3) gömrük tarifinin hazırlanması;
- 4) qaçaqmalçılığa qarşı mübarizə tədbirlərini hazırlamaq və həyata keçirmək;
- 5) gömrüklə əlaqədar bütün qanun və təlimatların icrasına nəzarət;
- 6) gömrük statistikasının aparılması.

İkinci maddədə deyilirdi ki, müttəfiq respublikalardakı gömrük orqanlarının fəaliyyətinə, həmin respublikaların XKS-in nəzdindəki XTX Komissarlığı nəzarət edir. Müttəfiq respublikanın XTXK-nın səlahiyyətinə aşağıdakılar aid edilirdi:

- 1) gömrük işi ilə əlaqədar mərkəzdən göndərilən qanun və qərarların icrasına nəzarət;
- 2) respublikanın bütün gömrük orqanlarını təftiş etmək;
- 3) gömrük orqanları ilə digər yerli orqanlar arasındakı narazılıqları lazımi qaydada həll etmək;
- 4) respublika miqyasında qaçaqmalçılığa qarşı mübarizə tədbirləri hazırlamaq.

Gömrük Nizamnaməsi SSRİ MİK Rəyasət Heyətinin qərarı ilə təsdiqləndi.

Qərarla deyilirdi:

1. SSRİ MİK-nın 25.10.1924-cü il qərarına əsasən SSRİ-nin Gömrük Nizamnaməsi qüvvəyə minsin.

2. “SSRİ və Müttəfiq Respublikaların Cinayət qanunvericiliyinin əsasları” haqqında qanunun (SSRİ Qanunlar toplusu, 1924, №24, 6.205) 3-cü maddəsinə əsasən müttəfiq respublikaların İcrayyə Komitələri qaçaqmalçılığa qarşı mübarizə tədbirləri ilə bağlı cinayət məəcəlləsinə müvafiq maddələri əlavə etsinlər.

3. SSRİ MİK-in Rəyasət Heyətinin 12.12.1924-cü ildə qəbul etdiyi SSRİ-nin Gömrük Nizamnaməsi, yerli gömrük orqanlarına daxil olduğu gündən hüquqi qüvvəyə malik olur.

Gömrük Nizamnaməsinin qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar olaraq RSFSR XKS-in qəbul etdiyi qərarlar qüvvədən düşmüşdür. Eyni zamanda Gömrük Məcəlləsi də qəbul olundu. Yeni Məcəllə isə gömrük işi ilə bağlı bütün səlahiyyətlər vahid mərkəzdə cəmləşdirildi. Ümumiyyətlə, Mərkəzin yürütdüyü siyasətin əsas məqsədi milli kadrların yetişdirilməsinə mane olmaq, milli sərvətlərdən əldə olunan gəlirləri mənimsəmək, yerlərdə gömrük işini bütünlüklə nəzarətə götürmək, milli olmayan kadrları rəhbər vəzifələrə təyin etmək və s. idi.

Sizə bir neçə sənədi təqdim edirik. Birinci sənəd 11.04.1927-ci il tarixli AK (b) firkəsinin Mərkəzi Komitəsinin tam məxfi qərarıdır (şəkil 20).

Sənədə diqqətlə baxsanız görərsiniz ki, orada cəmi 2 başlıq azəri türkcəsidir. Vəzifədən çıxarılanda, vəzifəyə gətirilən də, təqdim edən də tamamilə başqalarıdır.

Şəkil 20.

İkinci sənəd AKP (b) MK Prezidiumunun 03.08.1927-ci il tarixli 93 sayılı Protokoldur (şəkil 21).

Protokol №93

1. İştirak edirlər: MK RH-nın üzvləri - Ağaverdiyev, Qarayev, Q. qasımov, N, Rzayev
AKP (b) MK-nın üzvləri - Əsəd Qarayev, Məmmədخانov, Mir Salayev
Qəzet redaktoru - Trinis
MK-nın şöbə müdirləri: Avakyan, Baskakov, Qlebov, Qolçsev, Müzəfər, Şlemova

Şəkil 21.

Sədr: yoldaş Qarayev

Dinləndi: Azərbaycan Gömrük İdarəsinin rəisi barədə (müh. yol. Qarayev)

Qərara alındı: a) Zaqafqaziya Baş Gömrük İdarəsinin təklifi ilə Freyman Zaqafqaziya BGI-nin sərəncamına göndərsin.

b) Freymanın əvəzinə Azərbaycan Gömrük İdarəsinə yoldaş Sumbatov rəis təsdiqlənsin.

c) Bu məsələ təsdiq üçün Zaqafqaziya ÜKP (b)-yə göndərsin.

Gördüyünüz kimi mərkəz bir qeyri-türkün əvəzinə başqa bir erməni göndərir. İclasda iştirak edən AKP (b) MK-nın şöbə müdirindən yalnız biri müsəlmandır. Bu siyasət sonrakı illərdə də davam edib. Sizlərə heç bir şərh vermədən laha 2 sənədi təqdim edirik. Bunlardan biri 02.11.1928-ci ildə MK-ya ünvanlanmış teleqram (şəkil 22), digəri isə 14.09.1932-ci ildə MK-ya ünvanlanmış başqa bir teleqramdır (şəkil 23). Aradan 4 il keçməsinə baxmayaraq Mərkəzin siyasətində heç bir dəyişikliyin olmadığını sizlər də şahidi oldunuz.

Məhz Moskvanın yürütdüyü siyasətin nəticəsi idi ki, Azərbaycanın gömrük orqanlarında yaradılmasından keçən 120 il ərzində heç nə dəyişilməmişdi. Əmin olmağınız üçün Bakı gömrükxanasının 22 sentyabr 1928-ci il tarixinə olan şəxsi heyətinin siyahısını təqdim edirik (şəkil 24).

Bu siyahıda işçilərin milliyyəti ilə bərabər, onların sosial mənşəyi də göstərilib. 39 nəfər şəxsi heyətin cəmi 7-si türkdür ki, onlardan da 3-ü kuryer, biri hesabdar, biri dəftərxana şöbəsinin müdiri (içərilərində ən böyük vəzifəsi olan da elə bu şəxsdir - müəllif.), biri inspektor, biri isə ekspeditordur. Məhkəmə müsadirə şöbəsində bir nəfər də türk yoxdur. Mühəsibat şöbəsindəki 11 nəfərdən biri türkdür. Çalışan 7 nəfər türkdən 4-ü bilavasitə İnzibati-təssərrüfat şöbəsində çalışır. Həmin şöbənin isə gömrük işinin təşkili və idarəedilməsi ilə bağlılığı ən sonuncu yerlərdən birini tutur. Rusiya İmperiyasının siyasətində bu xətt ötən əsrin 70-ci illərinə qədər davam etmişdir.

İlk "Gömrük Məcəlləsi" 1928-ci ildə hazırlanmış və qəbul olunmuşdur. Həmin vaxt bütünlükdə gömrük işlərinə 23 fevral 1922-ci ildən fəaliyyət göstərən Gömrük Tarif Komitəsi rəhbərlik edirdi.

1929-cu ildən gömrükxanaların fəaliyyəti Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin və Xalq Komissarları Şurasının 19 dekabr 1928-ci il tarixli müvafiq qərarı ilə tənzimləndi və əsas məsələlər kimi aşağıdakılar nəzərdə tutuldu:

a) sərhədi keçən sərnişinlərin, baqajların, yüklərin və nəqliyyat vasitələrinin müayinəsi və onların buraxılması;

b) xarici ticarət inhisarçılığı haqqında qanunun yerinə yetirilməsinə faktiki nəzarət;

Şəkil 22.

c) qaçaqmalçılığın müəyyən edilməsi və tutulması; qaçaqmalçılıq barədə işlərin həll edilməsi;

ç) yük və sərnişinlərin dövlət sərhədini keçdiyi anda gömrük rüsum və yığımlarının hesablanması və tutulması.

1946-cı ilin əvvəlində Bakı gömrükxanasının strukturu genişləndirildi və aşağıdakı kimi oldu:

1) Ümumi şöbə;

2) Mühəsibat;

3) Məhkəmə - müsadirə şöbəsi;

4) Yük şöbəsi;

Şəkil 23.

Şəkil 24.

5) Poçt sərnişin şöbəsi;

6) Gəmi şöbəsi.

1955-ci ildə gəmi və yük şöbələri birləşdirilərək, vahid gəmi-yük şöbəsinə oldu, məhkəmə - müsadirə şöbəsi isə bəzi funksiyalarını itirərək, qaçaqmalçılığa qarşı mübarizə qrupuna çevrildi. 1956-88-ci illərdə də Bakı gömrükxanasının strukturunda, funksiyalarında, adında və təbəçiliyində bir sıra dəyişikliklər baş vermişdir.

5 may 1964-cü ildə SSRİ Ali Soveti Rəyasət heyətinin Fərmanı ilə yeni "Gömrük Məcəlləsi" təsdiq olunmuş və bu məcəllə 1991-ci ilə qədər fəaliyyət göstərmişdir.

İlk dəfə olaraq 1989-cu ilin birinci yarısında SSRİ Nazirlər Soveti yanında fəaliyyət göstərən Dövlət Gömrük Nəzarəti Baş İdarəsinin razılığı və onun əmri (17 sayılı, 27 yanvar 1989-cu il) Azərbaycan ərazisində, bütün respublikaya nəzarət edən Respublika Gömrük İdarəsi yaradıldı.

1991-ci ildə SSRİ-nin "Gömrük Məcəlləsi" və "Gömrük tarifi haqqında" qanunları qəbul olundu. Qəbul olunmuş yeni Məcəllənin müddəalarına görə, Dövlət Gömrük Nəzarəti Baş İdarəsi - Dövlət Gömrük Komitəsinə çevrildi. Eyni zamanda Gömrük-Tarif Şurası və narkotik maddələrin dövriyyəsinə qarşı Beynəlxalq Koordinasiya (əlaqələndirmə) Şurası yaradıldı.

18 oktyabr 1991-ci ildə Azərbaycan öz müstəqilliyini qazandı və Müstəqillik haqqında Konstitusiyası aktı qəbul olundu.

MÜSTƏQİL AZƏRBAYCANIN GÖMRÜK SİYASƏTİ

30 yanvar 1992-ci ildə “Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin yaradılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 561 sayılı Fərmanı ilə Gömrük Komitəsi yaradıldı. Komitə əsasən keçmiş Azərbaycan Respublikası Gömrük İdarəsinin bazasında yaradılmışdı.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin həmin Fərmanı əsasında Azərbaycan Respublikası Nazirlər Soveti 1 iyun 1992-ci ildə 301 sayılı “Azərbaycan Respublikası Gömrük Komitəsinin məsələləri” haqqında qərar verdi. Bundan sonra NK 19 yanvar 1994-cü il tarixli qərarı ilə Gömrük Komitəsinin məsələlərinin və ona tabe təşkilatların siyahısı həll edildi və onun maddi-texniki bazası yaradıldı. Son verilən bu qərarla Gömrük Komitəsinin maddi-texniki təchizat məsələləri ilə yanaşı, yeni gömrük postlarının açılması da öz əksini tapmışdır. O zaman Azərbaycan Respublikası Gömrük Komitəsinə Naxçıvan MR Gömrük Komitəsi, Bakı Baş Gömrük İdarəsi, 12 gömrükxana, Mərkəzi laboratoriya, avtomobil təsərrüfatı və təsərrüfat hesablı “Azərterminalkompleks” xarici iqtisadi birliyi daxil idi.

Ölkəmizin seçdiyi dövlət quruluşu və inkişaf istiqamətləri iqtisadiyyatımızı xarici müdaxilənin zərərli təsirlərindən qorumağa, milli istehsalı müdafiə etməyə qadir olan və bütövlükdə ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyin təmin edəcəklər orqanın yaradılmasını, ilk növbədə təsis edilməli olan dövlət idarəetmə sisteminin aparıcı elementlərindən birinin təşkilini labüdləşdirdi.

Xarici iqtisadi fəaliyyətin dövlət inhisarında saxlanıldığı keçmiş SSRİ-nin tərkibində olmuş Azərbaycan üçün bu sahədəki strateji və taktiki tədbirlər tamamilə yeni olmaqla, demək olar ki, sıfır səviyyəsindən başlanılmalı idi. Bu tədbirlər kompleks xarakterli olmalı və onların həyata keçirilmə mərhələləri müəyyənləşdirilməli idi. Lakin, o zaman Azərbaycanda yaranmış ictimai-siyasi vəziyyət nəticəsində köklü tədbirlər planının işlənilməsinə, müdaxiləçi və səmərəli gömrük siyasətinin aparılmasına nail olunmadı. Ölkə daxilində və dövlət sərhədlərində iş qabiliyyətli gömrük orqanları şəbəkəsinin yaradılması və onların texniki təminatı, gömrük xidməti kadrlarının hazırlanması, gömrük qanunvericiliyinin hazırlanması, qəbul edilməsi və tətbiqi, gömrük işçilərinin sosial məsələlərinin həlli kimi mühüm tədbirlər ön plana çəkilmədi.

Müstəqil Azərbaycan Respublikasında Dövlət Gömrük Komitəsinin birinci sədri Maqşud Məmmədov (30.01.1992, 562 sayılı fərman) olmuşdur. Daha sonra isə Tofiq Kərimov (04.06.1992, 825 sayılı fərman), İbrahim Vəliyev (05.10.1992, 692 sayılı fərman) və Tahir Əliyev (30.07.1993, 693 sayılı fərman) olmuşlar.

Azərbaycan Respublikası 24 sentyabr 1993-cü ildə Müstəqil Dövlətlər Birliyinə daxil oldu. Respublikamız MDB-nin yaratdığı iqtisadi ittifaqa üzv olsa da, Gömrük İttifaqına daxil olmamışdır (Dövlət Gömrük Komitəsi 13 mart 1992-ci ildə imzalanmış “Gömrük şurası haqqında Əsasnaməyə qoşulmaqdan imtina etmişdir).

Azərbaycan MDB üzvi kimi 1995-ci ilin 10 fevral tarixində Alma-Atada imzalanmış “MDB ölkələrinin gömrük qanunvericiliyinin əsasları haqqında” sazişə qoşulmuşdur. Buna əsas səbəb isə MDB Nizamnaməsinə (1992) görə “üzv ölkələrə eyni qanunvericilik bazasına malik olmalıdırlar” bəndidir. 1997-ci il 25 iyul tarixində Milli Məclis tərəfindən qəbul olunmuş “Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsi”nin əsasını da məhz həmin sazişdəki müddəalar təşkil edir. AR Beynəlxalq təşkilatlardan Ümumdünya Ticarət Təşkilatında müşahidəçi statusunda, Ümumdünya Gömrük Təşkilatında isə daimi üzv statusunda iştirak edir. Sonuncu təşkilatda ölkəmizi DGK təmsil edir. DGK ÜGT-nin Maliyyə Komitəsinin (1998) və Siyasi Şurasının (2000) üzvüdür.

Azərbaycan Respublikası Gömrük Məcəlləsinin uyğun olaraq Dövlət Gömrük Komitəsi Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq iqtisadi inteqrasiyanın inkişaf etdirilməsi və möhkəmləndirilməsi üçün digər dövlətlərlə beynəlxalq hüquq normalarına uyğun sazişlər, protokollar və memorandum layihələri hazırlanmasında yaxından iştirak edir.

1992-ci ildən bu günə qədər Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi tərəfindən Azərbaycan Respublikasında dövlətin xarici və daxili siyasətinin tərkib hissəsi olan vahid gömrük siyasətinin həyata keçirilməsi sayəsində Komitənin beynəlxalq əlaqələri daha da genişlənmiş və keyfiyyətə yeni səviyyəyə çatmışdır.

Komitənin ikitərəfli və çoxtərəfli beynəlxalq sazişlərə üstünlük verməsi gömrük sisteminin təkmilləşdirilməsində öz bəhrəsini verir.

Türkiyə Respublikası, İran İslam Respublikası, Gürcüstan, Özbəkistan, Qazaxıstan, Livan, Bolqarıstan respublikaları və Ukrayna gömrük orqanları ilə gömrük işi sahəsində əməkdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında sazişlər imzalanmışdır. MDB Gömrük Xidmətləri Rəhbərləri Şurası çərçivəsində və İqtisadi Əməkdaşlıq təşkilatına üzv olan ölkələrlə çoxtərəfli sazişlər mövcuddur. Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığı hökuməti ilə Azərbaycan Respublikası hökuməti arasında gömrük orqanlarının qarşılıqlı inzibati yardım haqqında memorandum 7 iyul 1997-ci il tarixdə imzalanmışdır.

DGK MDB üzvü olan ölkələrin Gömrük Xidmətləri Rəhbərlər Şurasının iclaslarında fəal iştirak edir. Bunun nəticəsidir ki, MDB üzvü olan ölkələrin Gömrük Xidmətləri Rəhbərləri Şurasının 20-ci iclası Bakı

şəhərində keçirilmişdir. Dövlət Gömrük Komitəsi Xarici İqtisadi Fəaliyyətin Mal Nomenklaturası əsasında vahid gömrük tarifinin işlənilib hazırlanması, gömrük rüsumlarının alınması, tətbiq edilməsi, malların mənşə ölkəsinin təyin edilməsini, gömrük məqsədləri üçün malların qiymətləndirilməsi də daxil olmaqla MDB üzvü olan ölkələrin gömrük siyasətinin əsas istiqamətləri üzrə təkliflərin hazırlanıb təqdim edilməsini təmin edir.

DGK, həmçinin gömrük orqanları üçün kadrların hazırlanması, avtomatlaşdırılmış informasiya sistemi, gömrük statistikasını, beynəlxalq əməkdaşlıq sahələrində MDB gömrük xidmətləri ilə əməkdaşlıq edir.

BMT-nin İnkişaf Proqramı ilə Memorandum imzalanmışdır.

ÜGT ilə bir Memorandum və bir niyyət protokolu imzalanmışdır.

Ümumdünya Gömrük Təşkilatlarının Baş Katibi Mişel Danenin müraciət məktubuna əsasən Azərbaycan Respublikası “Malların təsviri və kodlaşdırılması üzrə harmonikləşdirilmiş sistem haqqında Beynəlxalq Konvensiya”ya qoşulmuş və bu Konvensiya Milli Məclisdə ratifikasiya olunmuşdur.

2001-ci ilin yanvarından Azərbaycan bu konvensiyaya qoşulan 101-ci dövlətdir.

DGK Tasis proqramı çərçivəsində Avropa Gömrüyü ilə sıx əlaqələr yaradılması barədə intensiv iş aparır. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi ilə Avropa Gömrüyü, Tasis proqramı çərçivəsində Alman Gömrüyü ekspertləri tərəfindən Dövlət Gömrük Komitəsinin əməkdaşları üçün narkotiklərin müəyyən edilməsi, riskin təyin edilməsi, yükün nəzarətdən keçirilməsi və gəmilərin yoxlanılması, Hava və Dəniz limanlarında, dəmir yolunda, gömrük sənədlərində nəqliyyat vasitələrinə nəzarətə dair, nəzəri və praktiki seminarlar təşkil olunmuşdur.

Avropa İttifaqının Tacis proqramı üzrə Azərbaycan Respublikasının milli və dövlətlərarası proqramları və Avropa İttifaqı Komissiyasının Texniki Yardım Proqramı çərçivəsində (1996-cı il oktyabr) Daşkənd şəhərində Avropa Gömrüyü və Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi arasında Tasis proqramı çərçivəsində “Təhsil”, “İdarəetmə və Təşkil” Layihələri üzrə müqavilələr imzalanmışdır və layihələrdə nəzərdə tutulanlar mərhələlərlə həyata keçirilir.

Avropa-Qafqaz-Asiya nəqliyyat dəhlizinin inkişafına həsr edilmiş Beynəlxalq Konfrans hazırlıq üçün Bakı şəhərində keçirilən iştirakçı dövlətlərin işçi qruplarının üzvlərinin iclasında gömrük əməliyyatları və sənədləşdirilmənin aparılması üzrə Əsas Sazişin texniki əlavəsinin layihəsi hazırlanmışdır. DGK Avropa-Qafqaz-Asiya dəhlizinin inkişaf etdirilməsi üzrə imzalanmış “Çoxtərəfli Əsas Saziş”in gömrük prosedurası və sənədlərin işlənməsi üzrə texniki əlavədə nəzərdə tutulan müddələrin icrası ilə əlaqədar tədbirlərin həyata keçirilməsi işini davam etdirir.

Bu baxımdan da Ümumdünya Gömrük Təşkilatının Siyasi Komissiyasının 44-cü dekabr sessiyası öz fəaliyyəti dövründə ilk dəfə olaraq 5-8 dekabr 2000-ci il tarixində Bakı şəhərində keçirildi. Sessiyanın işində dünyanın 26 ölkəsindən gəlmiş 70-dən çox nümayəndə iştirak etmişdir. ÜGT ilə bir Memorandum və bir niyyət protokolu imzalanmışdır.

MDB məkanında ilk dəfə olaraq Siyasi Komissiyasının dekabr sessiyasının Bakıda keçirilməsi, ölkəmizin dünya təsərrüfat sisteminə inteqrasiya olunmasını sürətləndirmək, qədim “İpək yolu”nun bərpası Xəzər dənizi hövzəsinin enerjidaşıyıcılarını neft kəmərləri layihələrinin gerçəkləşdirilməsi sahəsindəki regional iqtisadi əməkdaşlıq imkanlarını genişləndirmək və Azərbaycanın xarici iqtisadi əlaqələrinin tənzimlənməsində səmərəli fəaliyyət göstərən mexanizmlərin qurulmasına köməklik etməklə bərabər, ölkəmizin gömrük fəaliyyətinə verilən yüksək beynəlxalq qiymətdir.

HEYDƏR ƏLİYEV VƏ AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ GÖMRÜK SİYASƏTİ

ÜMUMMİLLİ LİDER HEYDƏR ƏLİYEVİN dövlət başçısı kimi gömrük siyasəti sahəsindəki faliyyətini iki mərhələyə bölmək olar:

1. 1969-1987-ci illəri əhatə edən sovet dönəmi;
2. 1993-2003-cü illəri əhatə edən müstəqillik illəri.

Azərbaycanın dövlətçilik tarixində xüsusi rolu və yeri olan H.Əliyev 14 iyul 1969-cü ildə Kommunist Partiyası mərkəzi Komitəsinin 1 katibi seçildikdən sonra qısa müddət ərzində ciddi addımlar atıldı. Məhz Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlişindən sonra gömrük işi sahəsində uzun müddət ərzində hökm sürən qeyri-millilərin bu sahədəki hokmranlığına çox ustalıqla son qoyuldu. Belə ki, onun təkidi ilə ilk dəfə olaraq gömrük orqanlarına rəhbər vəzifəsinə azərbaycanlılar təyin olunmağa başlandı. Qısa müddət ərzində Azərbaycanda fəaliyyət göstərən hər üç gömrükxananın (Bakı, Astara və Culfa) rəisi azərbaycanlı olmaqla bərabər, milli kadrlar SSRİ-nin müxtəlif ali təhsil ocaqlarına oxumağa göndərildi. Tezliklə qeyri-azərbaycanlıları milli kadrlar əvəz etməyə başladı.

Gömrük işi sahəsinə diqqətini artıran H.Əliyev Azərbaycanın gömrük tarixini araşdırdı və ölkəmizdə ilk gömrükxananın açılmasının 175 illiyinin qeyd olunması barədə Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsi Bürosunun 31 mart 1981-ci il tarixli qərarını imzaladı.

Azərbaycan KR MK Bürosunun 6 sayılı Protokolunun 5 paragrafı "Bakı gömrükxanasının 175 illiyi ilə əlaqədar tədbirlər haqqında" adlanırdı (şəkil 24). Qərarında göstərilirdi:

1. Bakı gömrükxanasının 1982-ci ilin fevral ayında Bakı şəhəri istismayyətində Bakı gömrükxanasının 175 illiyinə həsr olunmuş təntənəli yubiley keçirilməsi xaqqındakı qəbul edilsin (təklif Bakı gömrükxanasının rəisi 111 dərəcəli gömrük xidməti müşaviri E.M. Zülfüqar zadənin imzası ilə Azərbaycan KP MK-ya 18 fevral 1981-ci ildə 759 sayılı qeydiyyatla daxil olmuşdur).

Azərbaycan KR MK-nın Bakı şəhər komitəsi təntənəli tədbirlərin hazırlanması və keçirilməsinə lazımi köməklik göstərsin.

2. Bakı şəhər İcrayyə komitəsi Bakı gömrükxanasının binasının fasadına "Bakı gömrükxanası. 7 fevral (25 yanvar) 1807-ci ildə yaradılmışdır" sözləri yazılmış xatirə lövhəsi quraşdırsın.

3. Azərbaycan KP MK-nın Xarici əlaqələr şöbəsi Bakı gömrükxanasının və 3-5 nəfər gömrük işçisinin Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin Fəxri fərmanları ilə təltif olunması barədə təkliflər hazırlasın.

Şəkil 24.

4. Bakı gömrükxanasına tapşırılsın ki, 1 yanvar 1982-ci ilə qədər Bakı gömrükxanası haqqında şəkilli broşur hazırlasın və Dövlətnəşrkom onu çap etsin.

5. Dövlət Teleradio Komitəsi, respublika qəzetlərinin redaksiyaları Bakı gömrükxanasının işinə həsr olunmuş materiallar hazırlasın və çap etsin.

6. Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti Bakı gömrükxanasının yubiley tədbirlərinin keçirilməsi ilə bağlı maliyyə və təsərrüfat məsələlərinə baxsın və həll etsin.

Bu Qərarla diqqətdən kənarla heç nə qalmamışdır. Tarixi faktın vaxtında aşkarlanması və qeyd olunması Heydər Əliyevin müstəsna xidmətidir ki, bu il Bakı gömrükxanasının 200 illiyinin qeyd olunmasına hüquqi baza yaradılmışdır. Bir tarixi anı da qeyd etmək lazımdır ki, 25 ildən sonra həmin yubileyin təntənəli keçirilməsi xoşbəxtliyi Ulu Öndərin Ləyaqətli davamçısı, Onun varisi və oğlu, Azərbaycan Respublikasının prezidenti İLHAM ƏLİYEVƏ qismət olur.

Məqəldir ki, H. Əliyevin Qərarın altındakı imzası ikinci dəfə hakimiyyətə gələndən sonra da olduğu kimi qalmışdır. Bu isə Onun öz prinsirlərinə sədaqətin nişanəsidir.

1993-cü ilin iyun ayında Azərbaycanda yaranmış gərginliyi aradan qaldırmaq, ölkəni parçalanmaqdan qurtarmaq, vətəndaş müharibəsinin qarşısını almaq, ölkənin müstəqilliyini və suverenliyini itirmək təhlükəsini aradan qaldırmaq, ümumiyyətlə, Azərbaycanın bir dövlət kimi məhv olmasının qarşısını almaq üçün xalqımız öz böyük oğlunu Heydər Əlirza oğlu Əliyevi ikinci dəfə hakimiyyətə təkidlə dəvət etdi.

Ölkədəki problemləri zərgər dəqiqliyi ilə bir-bir həll edən möhtərəm H.Əliyev cənabları, 1995-ci ildən başlayaraq gömrük orqanlarının işinin yenidən qurmağa başladı. Əvvəlcə Dövlət Gömrük Komitəsinin rəhbərliyini dəyişdirdi. Bu seçim çox uğurlu oldu. Dövlət Gömrük Komitəsinə Heydər Əliyevin 17 yanvar 1995-ci il tarixli 295 sayılı Fərmanı ilə təyin olunan Kəmaləddin Fətəh oğlu Heydəröv Ümummilli Liderin rəhbərliyi altında müstəqil Azərbaycan dövlətinin gömrük sistemini yenidən qurdu və onu dünya standartları səviyyəsinə gətirib çıxartdı. Onun bu xidmətləri Xalqımızın Lideri Heydər Əliyev cənabları tərəfindən dəfələrlə yüksək qiymətləndirilmişdir. Azərbaycanın gömrük tarixində ilk dəfə olaraq gömrük xidməti sahəsində general

rütbəsinə məhz K.Heydər ov layiq görülmüşdür. Ona Zati-aliləri H.Əliyev cənablarının 17 yanvar 2002-ci il tarixli 640 sayılı Fərmanları ilə gömrük xidməti general-polkovniki rütbəsi (41 yaş) verilmişdir. O. Azərbaycan dövlətçiliyi tarixində bu yaşda general-polkovnik rütbəsinə almış yeganə şəxsdir. Onun rəhbərliyi altında gömrük sistemi və infrastrukturu yenidən quruldu. Bütövlükdə gömrük işinin məzmununa yenidən baxıldı. İnkişaf etmiş ölkələrin gömrük təcrübəsinin öyrənilməsi, beynəlxalq tələblərə cavab verən gömrük qanunvericiliyinin yaradılması və tətbiqi, Azərbaycan Respublikası gömrük xidmətinin digər ölkələrin gömrük xidmətləri ilə sənədlərin və gömrük əməliyyatlarının unifikasiyası (vahid sistemə gətirilməsi) əsasında yaxınlaşması kimi mühüm prinsiplər bu yeniləşmənin əsasını təşkil etdi.

Təşkilati tədbirlərlə bir vaxtda dövlətin gömrük siyasətinin də formalaşdırılmasına başlandı. Ölkənin gömrük qanunvericiliyi təkmilləşdirildi. Azərbaycan Respublikasının “Gömrük Məcəlləsi” və “Gömrük Tarifi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbul edildi.

Məcəllədə, gömrük orqanlarının qarşısında qoyulan vəzifələrdən çıxış edilərək, gömrük işinin əsas prinsipləri müəyyənləşdirildi. Məhz gömrük orqanları bu Məcəllənin müddəalarına görə, hüquq-mühafizə orqanı statusu aldı.

Gömrük tarifi və valyuta tənziqlənməsi haqqında qəbul edilən qanunlar, gömrük orqanlarına valyuta nəzarətini həyata keçirmək hüququnu verdi, habelə gömrük rüsumlarının dəqiq hesablanması və vaxtında yığılaraq dövlət büdcəsinə köçürülməsi tələbini qoydu.

Gömrük qanunvericiliyinin inkişafında Azərbaycan Respublikası Prezidenti Heydər Əliyevin 27 oktyabr 1998-ci il tarixli 6 sayılı Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi haqqında” Əsasnamə mühüm yer tutur. Əsasnaməyə görə Dövlət Gömrük Komitəsi Azərbaycan Respublikasında gömrük işi sahəsində dövlət siyasətini həyata keçirən Mərkəzi İcra Hakimiyyəti orqanıdır.

Heydər Əliyevin təklifi ilə gömrük siyasətinin strateji məsələlərinin müəyyən edilməsi mərhələsində Dövlət Gömrük Komitəsinə önəmli yer verildi. Belə ki, vahid gömrük sisteminin yaradılması; xarici iqtisadi fəaliyyətin gömrük-tarif tənziqlənməsi mexanizminin təkmilləşdirilməsi; milli bazarın xarici rəqabətin zərərli təsirindən qorunması; keyfiyyətsiz malların idxalının qarşısının alınması; ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin edilməsi; qaçaqmalçılıq və gömrük qaydalarının pozulması hallarının qarşısının alınması və aradan qaldırılması; Azərbaycan xalqının bədii və arxeoloji sərvətlərinin, intellektual mülkiyyətinin, nadir flora və fauna nümunələrinin qeyri-qanuni dövriyyəsinin qarşısının alınması; valyuta əməliyyatlarına mükəmməl nəzarət sisteminin yaradılması; müasir mərhələdə gömrük siyasətinin hazırlanması və s. məsələlərdə Dövlət Gömrük Komitəsinə verilmiş səlahiyyətlər Heydər Əliyevin nə qədər uzaqgörən, bacarıqlı və əvəzolunmaz dövlət xadimi olmasını bir daha sübut edir.

Gömrük orqanlarının yaradılmasının beş illik yubileyinə həsr olunmuş təntənəli yığıncaqda Azərbaycan Respublikasının Ümummillə lideri Heydər Əlirza oğlu Əliyev gömrük sisteminin inkişafı və təkmilləşdirilməsi problemlərinə toxunaraq, Dövlət Gömrük Komitəsinin qarşısında duran birinci dərəcəli məsələləri belə xarakterizə etmişdir:

“Azərbaycan müstəqil bir dövlət kimi daim yaşayacaq. Azərbaycanın müstəqilliyini qoruyub saxlamaq və inkişaf etdirmək bütün istiqamətlərdə aparılan tədbirlər nəticəsində ola bilər. Bu istiqamətlərdən biri də yüksək səviyyəli gömrük xidmətinin yaranmasıdır. Onun üçün bir daha qeyd edirəm, siz dünya təcrübəsindən istifadə etməlisiniz. Bizim Azərbaycanda nə gömrük məktəbi, nə gömrük universiteti, nə də gömrük akademiyası olubdur...”

Gömrük işçilərinin əksəriyyəti, cürbəcür ixtisaslar alıbdir. Amma sırf gömrük ixtisası üzrə təhsil alan adamlar çox azdır. Siz bu təhsili də işləyə-ışləyə almalısınız. Yəni işləyə-ışləyə gömrük elminin və gömrük biliklərinin mənimsənilməsi sahəsində özünü təhsilləndirirsiniz, təkmilləşdirirsiniz. Şübhəsiz ki, Gömrük Komitəsinin gərək xüsusi iş planı olsun. Gömrük Komitəsinin öz işçilərini təkmilləşdirmək, onlara xüsusi gömrük təhsili vermək, onların təcrübəsini artırmaq üçün gərək birillik, ikiillik, üçillik planı olsun və onun əsasında siz təhsil işi aparmalısınız. Bu, sizin sahəyə başqa sahələrə nisbətən ən çox lazımdır. Ona görə də siz bunu etməlisiniz.

Həqiqi gömrük işini təşkil etmək üçün iki əsas şərt lazımdır. Birincisi, gömrük işçisi gərək bilikli olsun, öz peşəsini yaxşı mənimsəmiş adam olsun, mədəniyyətə təmiz olsun, öz işinə sadıq olsun, Vətəninə, ölkəsinə sadıq olsun, müstəqil Azərbaycanın iqtisadiyyatının möhkəmləndirilməsinə sadıq olsun. İkinci tərəfdən, gərək onun təcrübəsi ilə, biliyi ilə yanaşı, maddi-texniki bazası, müasir texnikası, ləvazimatları olsun. Bunları yaratmaq lazımdır. Bu da sizin vəzifənizdir...” (“Azərbaycan” qəzeti, 31 yanvar 1997-ci il).

Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri Kəmaləddin Heydər ov Azərbaycan Respublikası Prezidenti Heydər Əliyev cənablarının bu çıxışını özünün fəaliyyət Proqramı kimi qəbul edərək, bu dahi insanın fikirlərini ardıcıl olaraq həyata keçirməyə başladı.

Prezidentin tapşırıqına uyğun olaraq gömrükxanaların maddi-texniki bazası müasirləşdirməklə bərabər, milli dildə ilk tədris vəsaitləri hazırlanmağa başlandı. Qısa müddət ərzində 4 cildlik “Gömrük işinin əsasları” (1998-2000-ci illər), “Azərbaycan gömrük xidməti yeni dünya təsərrüfat münasibətləri şəraitində”

(1998), "Gömrük işi iqtisadi suverenlik və təhlükəsizlik" (1999), "Gömrük statistikasını" (2000), "Gömrük işi və iqtisadiyyatın inkişafı" (2002), "Gömrük hüququ" (2002), "Gömrük işi və dünya iqtisadiyyatının inkişafı" (2002), "Gömrük işinin təşkili və idarə edilməsi" (2003), "Gömrük ekspertizası" (2003) və "Gömrük işinin əsasları" (2004), "Gömrük rəsmiləşdirilməsi" (2006) adlı dərslilər, dərslər vəsaitləri və tədris proqramları nəşr olundu.

Gömrük işinin təşkil edilməsi və gömrük siyasətinin formalaşdırılması ilə bağlı Ümummilli liderimiz H.Ə.Əliyevin imzası ilə aşağıdakı sənədlər qəbul edilmişdir:

QANUNLAR

1. "Gömrük tarifi haqqında" qanunun təsdiq edilməsi barədə (No 1064 / 20.06.1995)
2. "BYD Kitabçası tətbiq edilməklə beynəlxalq yük daşımaları haqqında" gömrük Konvensiyasının təsdiq edilməsi barədə (No 33-IQ / 12.03.1996)
3. Yoxlama və metroloji attestasiya məqsədilə daşınan normativ sənədlərin, etalonların, ölçmə vasitələrinin və standart nümunələrin gömrük rüsumlarından, vergilərdən və xüsusi icazələr verilməsindən azad edilməsi haqqında Sazişin təsdiq edilməsi barədə (No 171-IQ / 08.10.1996)
4. Azərbaycan Respublikası Gömrük Məcəlləsinin təsdiq edilməsi haqqında (No 304 -IQ / 10.06.1997)
5. Azərbaycan Respublikası Hökumət və Qazaxıstan Respublikası Hökuməti arasında gömrük işi sahəsində əməkdaşlıq haqqında Sazişin təsdiq edilməsi barədə (No 338-IQ / 26.06.1997)
6. "Gömrük tarifi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa dəyişiklik edilməsi barədə (No 583-IQD / 11.12.1998)
7. "Gömrük orqanlarında xidmət haqqında" Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə (No 768-IQ / 07.12.1999)
8. "Azad ticarət zonasının yaradılması haqqında Sazişin iştirakçısı olan dövlətlər arasında dövriyyədə olan əmtələrin gömrük rəsmiləşdirilməsi və gömrük nəzarəti qaydası haqqında" Sazişin təsdiq edilməsi barədə (No 793-IQ / 01.02.2000)
9. "Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Bolqarıstan Respublikası Hökuməti arasında gömrük işi sahəsində qarşılıqlı əməkdaşlıq haqqında" Sazişin təsdiq edilməsi barədə (No 803-IQ / 08.02.2000)
10. "Sərhədlərdə yüklərin nəzarətdən keçirilməsi şərtlərinin razılaşdırılması haqqında" Beynəlxalq Konvensiyaya qoşulmaq barədə (No 810-IQ / 11.02.2000)
11. "Yol nəqliyyat vasitələrinin ticarət və kommərsiya məqsədi ilə müvəqqəti idxalının Gömrük Konvensiyası"na qoşulmaq barədə (No 813-IQ / 11.02.2000)
12. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi ilə Qazaxıstan Respublikası Dövlət Gəlirləri Nazirliyi arasında qaçaqmalçılıq və gömrük qaydalarının pozulması, həmçinin silahların, döyüş sursatlarının, partlayıcı maddələrin, narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və prekursorların qanunsuz dövriyyəsi ilə mübarizə sahəsində əməkdaşlıq haqqında" Sazişin təsdiq edilməsi barədə (No 118-IIQ /03.04.2001)
13. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi ilə Qazaxıstan Respublikası Dövlət Gəlirləri Nazirliyi arasında sərhədlərdən qanunsuz keçirilən mədəni sərvətlərin tutulub saxlanması və qaytarılması məsələləri üzrə əməkdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında" Sazişin təsdiq edilməsi barədə (No 119-IIQ / 03.04.2001)
14. "Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi ilə Qazaxıstan Respublikası Dövlət Gəlirləri Nazirliyi arasında əməkdaşlıq və gömrük sənədlərinin və gömrük təminatlarının qarşılıqlı tanınması haqqında" Sazişin təsdiq edilməsi barədə (No 120-IIQ /03.04.2001)
15. Azərbaycan Respublikası Gömrük orqanlarının tanınma nişanı haqqında (No 134-IIQ /01.06.2001)
16. Azərbaycan Respublikası gömrük orqanlarının bayrağı haqqında (No 135-IIQ /01.06.2001)
17. Tütün və tütün məmuoatı haqqında (No 138-IIQ / 08.06.2001)
18. "Müstəqil Dövlətlər Birliyinin iştirakçısı olan dövlətlərə gətirilən mallara texniki, tibbi, əczaçılıq, sanitar, baytar və vitosanitar normaların, qaydaların və tələblərin tətbiq edilməsi haqqında" Sazişin təsdiq edilməsi barədə (No 257-IIQ / 12.02.2002)
19. "Tərkibində əqli mülkiyyət obyektləri olan malların gömrük sərhədindən keçirilməsi üzərində gömrük nəzarəti Qaydaları haqqında" Qərarın təsdiq edilməsi barədə (No 259-IIQ / 12.02.2002)
20. "Gömrük hüquqpozmalarının qarşısını alınması, təhqiq edilməsi və aradan qaldırılmasına dair qarşılıqlı inzibati yardım haqqında" Beynəlxalq Konvensiyaya və onun I-X Əlavələrinə qoşulmaq barədə (No 267-IIQ / 19.02.2002)
21. Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Niderland Krallığı Hökuməti arasında "Gömrük qanunvericiliyinin düzgün tətbiq edilməsi və gömrük hüquqpozmalarının qarşısının alınması, təhqiq edilməsi və

onlara qarşı mübarizə aparılması üçün qarşılıqlı inzibati yardım haqqında" Sazişin təsdiq edilməsi barədə (No 295-IIQ / 09.04.2002)

22. Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə İran İslam Respublikası Hökuməti arasında "Gömrük məsələlərində əməkdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında" Sazişin təsdiq edilməsi barədə (No 353-IIQ / 02.07.2002)

23. "QİQT regionunda malların yol daşımalarının asanlaşdırılması haqqında Anlaşma Memorandumu" nun təsdiq edilməsi barədə (No 441-IIQ / 13.05.2003)

FƏRMANLAR

1. Azərbaycan Respublikası Gömrük Komitəsinin işi haqqında (No 257 / 09.01.1995)

2. Azərbaycan Respublikası Gömrük Məcəlləsinin tətbiq edilməsi barədə (No 616 / 25.07.1997)

3. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin strukturunun və Əsasnaməsinin təsdiq edilməsi haqqında (No 7 / 27.10.1998)

4. "Gömrük orqanlarında xidmət haqqında" Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə (No 243 / 30.12.1999)

5. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin strukturunun təsdiq edilməsi və Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin Əsasnaməsinə əlavələr edilməsi haqqında (No 510 / 19.06.2001)

6. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi haqqında Əsasnaməyə əlavələr edilməsi barədə (No 703 / 27.05.2002)

SƏRƏNCAMLAR

1. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi kollegiyasının tərkibinin təsdiq edilməsi haqqında (No 170 / 01.05.1995)

2. Qaçqınçılıq və gömrük qaydalarının pozulması ilə mübarizədə əməkdaşlıq haqqında Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Gürcüstan Respublikası Hökuməti arasında Saziş barədə (No 339 / 15.06.1996)

3. Azərbaycan Respublikası gömrük əməkdaşlarının peşə bayramı gününün təsis edilməsi haqqında (No 464 / 10.01.1997)

4. "BYD Kitabçası tətbiq edilməklə Beynəlxalq Yük Daşımaları haqqında" Gömrük Konvensiyasının Azərbaycan Respublikası ərazisində tətbiq edilməsi haqqında (No 527 / 31.03.1997)

5. "Azərbaycan Respublikası Hökumətinin və Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığı Hökumətinin gömrük xidmətləri arasında inzibati yardım haqqında Memorandum"u Azərbaycan Respublikası Hökuməti adından imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 577 / 17.06.1997)

6. "Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığı Hökuməti arasında gömrük orqanlarının qarşılıqlı inzibati yardım haqqında razılaşma Memorandumu" barədə (No 702 / 02.12.1997)

7. "Azərbaycan Respublikası vətəndaşları tərəfindən Azərbaycan Respublikası ərazisinə gətirilən və ya onların ünvanına göndərilən gömrük rüsumu tutulmalı olan malların siyahısının təsdiq edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1992-ci il 15 sentyabr tarixli 133 nömrəli Sərəncamının qüvvədən düşməsi haqqında (No 779 / 14.04.1998)

8. Birləşmiş Millətlər Təşkilatı İnkişaf Proqramı ilə Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi arasında "Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin potensialının gücləndirilməsi və məlumatların ötürülməsi şəbəkəsinin yaradılması Proqramı"nın Azərbaycan Hökuməti adından imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 45 / 24.12.1998)

9. Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Estoniya Respublikası Hökuməti arasında gömrük işi sahəsində əməkdaşlıq haqqında Sazişin Azərbaycan Respublikası Hökuməti adından imzalanması səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 339 / 02.03.2000)

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi ilə Qazaxıstan Respublikasının 10. Dövlət Gəlirləri Nazirliyi arasında əməkdaşlıq və gömrük sənədlərinin və gömrük təminatının qarşılıqlı tanınması haqqında Sazişin imzalanması səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 387 / 07.04.2000)

11. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi ilə Qazaxıstan Respublikasının Dövlət Gəlirləri Nazirliyi arasında qaçaqmalçılıq və gömrük qaydalarının pozulması, habelə silahların, döyüş sursatlarının, partlayıcı maddələrin, narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və prekursorların qanunsuz daşınmasına qarşı mübarizədə əməkdaşlıq haqqında Sazişin imzalanması səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 388 / 07.04.2000)

12. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi ilə Qazaxıstan Respublikasının Dövlət Gəlirləri Nazirliyi arasında sərhəddən qanunsuz keçirilən qiymətli İmədəni sərəvətlərin tutulub saxlanması və

qaytarılması məsələləri üzrə əməkdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında Sazişin imzalanması səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 389 / 07.04.2000)

13. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi ilə Qazaxıstan Respublikasının Dövlət Gəlirləri Nazirliyi arasında qarşılıqlı yardım göstərilməsi haqqında Memorandumun imzalanması səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 390 / 07.04.2000)

14. "Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi ilə Özbəkistan Dövlət Gömrük Komitəsi arasında xarici ticarətin gömrük statistikasına sahəsində metodologiya və informasiya üzrə qarşılıqlı fəaliyyət haqqında Protokol"u imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 548 / 21.10.2000)

15. "Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi ilə Özbəkistan Dövlət Gömrük Komitəsi arasında qaçaqmalçılığa və gömrük qaydalarının pozulmasına qarşı mübarizə sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş"i imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 549 / 21.10.2000)

16. "Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi ilə Özbəkistan Dövlət Gömrük Komitəsi arasında gömrük sənədlərinin və gömrük təminatlarının qarşılıqlı tanınması haqqında Saziş"i imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 550 / 21.10.2000)

17. Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Niderland Krallığı Hökuməti arasında gömrük qanunvericiliyinin düzgün tətbiq edilməsi və gömrük hüquqpozmalarının qarşısının alınması, təhqiq edilməsi və onlara qarşı mübarizə aparılması üçün qarşılıqlı inzibati yardım haqqında Sazişi imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi haqqında (No 884 / 29.01.2002)

18. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi və Ümumdünya Gömrük Təşkilatı arasında Azərbaycan Respublikasının Bakı şəhərində Ümumdünya Gömrük Təşkilatı Regional Tədris Mərkəzinin təsis edilməsi haqqında Anlaşma Memorandumunu imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi haqqında (No 885 / 29.01.2002)

19. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi ilə Rusiya Federasiyasının Gömrük Komitəsi arasında xarici ticarətin gömrük statistikasına sahəsində metodoloji və informasiya üzrə qarşılıqlı fəaliyyət haqqında və mədəni sərfətlərin qeyri-qanuni aparılması və gətirilməsi ilə mübarizə sahəsində əməkdaşlıq protokollarını imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 897 / 10.04.2002)

20. Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə İran İslam Respublikası Hökuməti arasında gömrük məsələlərində əməkdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında Sazişi imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi haqqında (No 925 / 17.05.2002)

21. Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Avstriya Respublikası Hökuməti arasında gömrük məsələləri üzrə qarşılıqlı yardım və əməkdaşlıq haqqında Sazişi imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi haqqında (No 1092 / 15.11.2002)

22. 1998-ci il mayın 21-də Moskva şəhərində imzalanmış "Moldova Respublikası, Ukrayna, Belarus Respublikası və Rusiya Federasiyasının gömrük xidmətləri arasında meyvə-tərəvəz məhsullarının gömrük rəsmiləşdirilməsi zamanı güzəştlərin təqdim edilməsi haqqında Saziş"in, 1999-cu il mayın 14-də Kiyev şəhərində imzalanmış həmin Sazişin 3-cü maddəsinin icrası haqqında protokolun və 2001-ci il iyunun 7-də Moskva şəhərində imzalanmış həmin sazişin fəaliyyət müddətinin uzadılması haqqında protokolun təsdiq edilməsi barədə (No 1210 / 29.04.2003)

23. Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Rusiya Federasiyası Hökuməti arasında qaçaqmalçılıq, gömrük qaydalarının pozulması və beynəlxalq terrorizmlə mübarizə sahəsində əməkdaşlıq haqqında Sazişi imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 1295 / 04.07.2003)

Kadr siyasəti ilə Əlaqədar Fərmanlar

1. K.F.Heydərrovun Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri vəzifəsinə təyin edilməsi haqqında (No 295/ 17.01.1995)

2. K.F.Heydərova 3-cü dərəcə dövlət gömrük xidməti müşaviri rütbə dərəcəsinin verilməsi haqqında (No 430 / 30.12.1995)

3. K.F.Heydərrovun Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri təyin edilməsi haqqında (No 79 / 15.01.1999)

4. K.F.Heydərova gömrük xidməti general-polkovniki rütbəsinin verilməsi haqqında (No 640 / 17.01.2002)

5. A.Ə.Əliyevə gömrük xidməti general-mayoru rütbəsinin verilməsi haqqında (No 641 / 17.01.2002)

6. R.C.Həsənəliyevə gömrük xidməti general-mayoru rütbəsinin verilməsi haqqında (No 642 / 17.01.2002)

7. S.Y.Müslümova gömrük xidməti general-mayoru rütbəsinin verilməsi haqqında (No 643 / 17.01.2002)

8. R.X.Mirzəyevə gömrük xidməti general-mayoru rütbəsinin verilməsi haqqında (No 644 / 17.01.2002)

1. İndi H.Əliyevin adını daşıyan Binə hava limanının tikilməsi. Burada gömrük işi dünya standartları səviyyəsində qurulmuşdur;
2. Naxçıvanda beynəlxalq standartlara cavab verən hava limanının tikilməsi və orada müasir tələblərə cavab verən gömrük işinin təşkili;
3. Bakı, Naxçıvan, Biləsuvar, Astara, Xaçmaz, Tovuz, Lənkəran, Qusar, Qazax və Balakəndə müasir standartlara cavab verən gömrük orqanlarının binalarının və keçidlərinin tikilməsi və ya rekonstruksiyası;
4. İran İslam Respublikası və Türkiyə Cümhuriyyəti ilə sərhədyanı vizasız gediş-gəliş üçün sazişin imzalanması;
5. Qəzet kağızlarının əlavə dəyər vergisi və gömrük rüsumlarından azad edilməsi;
6. Ölkəyə gətirilən qəzet və jurnalların əlavə dəyər vergisindən azad olunması;
7. İran İslam Respublikası ilə Azərbaycan Respublikası arasında Astara-Astara dəmir yolunun çəkilməsinə razılığın alınması;
8. Gömrük sisteminin təmərküzləşməsi, vahid uniforma və digər atributların hazırlanıb, qəbul edilməsi;
9. Dövlət Gömrük Komitəsinin dünya arenasında özünəməxsus yer tutması və Ümumdünya Gömrük Təşkilatında aparıcı gömrük orqanlarından birinə çevrilməsi;
10. Azərbaycan sərhədlərinin möhkəmləndirilməsi ilə bağlı gördüyü tədbirlərin nəticəsində qaçaqmalçılığın və narkotik vasitələrin ölkə ərazisindən keçirilməsinin tamamilə qarşısının alınması;
11. Gömrük terminallarının yaradılması;
12. Mütərəqqi gömrük siyasətinin formalaşdırılması;
13. MDB məkanında ən yaxşı, müasir texniki təchizatı olan gömrük sisteminin yaradılması;
14. Dövlətin mühüm atributlarından biri olan gömrük sisteminə sərbəst fəaliyyətin qazandırılması və onun mühüm ideologiyaya çevrilməsi;
15. Azərbaycan Respublikasının müstəqilliyinin və suverenliyinin qorunması sahəsində Dövlət Gömrük Komitəsinin mühüm nailiyyətlər qazanması.

İLHAM ƏLİYEV VƏ AZƏRBAYCANIN XXI ƏSR GÖMRÜK SİYASƏTİ

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev demişdir: "Müstəqillik bizim üçün ən böyük sərvət, ən böyük dəyərdir. Ancaq müstəqilliyi qoruyub saxlamaq, onu möhkəmləndirmək, əbədi, dönməz etmək daha çətin işdir. Azərbaycanın müstəqilliyi o deməkdir ki, biz müstəqil siyasət aparırıq. Biz Azərbaycan xalqının milli maraqlarını müdafiə edirik. Bu maraqları hər şeydən üstün tuturuq və istər xarici siyasət, istərsə də daxili siyasət, iqtisadi, sosial siyasət olsun, biz bütün sahələrdə siyasətimizi özümüz müəyyən edirik. Bunu etmək üçün, müstəqil ölkə kimi yaşamaq və müstəqilliyin bəhrəsini görmək üçün mütləq iqtisadi güc lazımdır. Biz bu iqtisadi gücü yaradıırıq".

Müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı Heydər Əliyev tərəfindən əsas qoyulmuş gömrük siyasətini onun layiqli davamçısı, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Azərbaycanı işıqlı gələcəyə və nurlu sabahlara inamla aparan, bütün Qafqazın lideri, İlham Əliyev cənabları çox uğurla həyata keçirir.

İ.Əliyev cənablarının gömrük işinin inkişaf etdirilməsi sahəsində xüsusi xidmətləri vardır. Belə ki, onun imzaladığı 5 mart 2004-cü il tarixli 598 sayılı sərəncamı ilə təsdiq edilən "Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin tətbiq edilməsi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikasının bəzi qanunvericilik aktlarına dəyişikliklər və əlavələr edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanununun" X BƏNDİNƏ GÖRƏ, Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsinə edilən dəyişikliklər və əlavələr nəticəsində gömrük orqanlarına gömrük işi sahəsində cinayətlər haqqında işlər üzrə istintaq aparmaq səlahiyyəti verilmişdir. Bu o deməkdir ki, gömrük orqanları gömrük işi sahəsində baş vermiş cinayətlərin istintaqını özü aparacaqdır. Gömrük orqanları, bu səlahiyyəti qazanmaqla gömrük siyasətini bütünlüklə həyata keçirən yeganə dövlət orqanına çevrilir. Bu isə gömrük işi sahəsində baş verən cinayətlərin qarşısının alınmasında və aradan qaldırılmasında "hüquqi inqilab" deməkdir.

18 may 2004-cü ildə Azərbaycan Dövlət Gömrük Komitəsinin təşəbbüsü ilə Dünya Gömrük Təşkilatının Brüssel şəhərindəki iqamətgahının qabağında "Dədə Qorqud" abidəsinin açılışı oldu. Abidənin açılışında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, ümummilli liderimiz H.Əliyevin ləyaqətli davamçısı İlham Əliyev, DGT-nin baş katibi Mişel Dane və Oljas Süleymanov çıxış etdilər.

"Dədə Qorqud" abidəsinin Avropanın "siyasi paytaxtı" olan Brüssel şəhərində qoyulması həm ümummilli liderimiz H.Əliyevin müvafiq fərmanının icrası, həm də Azərbaycan Respublikası prezidenti İ.Əliyevin Azərbaycanın milli sərvətinə olan xüsusi hörmətinin bariz nümunəsi kimi başa düşülməlidir.

Mərasimdən sonra DGT-nin iqamətgahında Dünya Gömrük Təşkilatı ilə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi arasında niyyət protokolu imzalandı. Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev imzalanma mərasimində iştirak edirdi.

Azərbaycanın gömrük tarixində ilk dəfə ə məhz İ.Əliyevin sərəncamı ilə (28.01.2005, 605 sayılı) gömrük orqanlarında çalışan 3 nəfər "Vətənə xidmətə görə" ordeninin üçüncü dərəcəsilə, 29 nəfər isə "Dövlət qulluğunda fərqlənməyə görə" medalı ilə təltif olunmuşlar.

Nəinki Azərbaycan gömrüyünün, hətta bütün hüquq-mühafizə sisteminin ən gənc general-mayor rütbəsi (31 yaş) də İLHAM ƏLİYEV cənablarının 28 yanvar 2005-ci il tarixli 604 sayılı Sərəncamı ilə DGK sədrinin müavini Səfər Mehdiyevə verilmişdir. Azərbaycanın ən gənc general-leytnant rütbəsi də hal-hazırda Dövlət Gömrük Komitəsi sədrinin 1 müavini olan S.Mehdiyevə verilmişdir (23.01.2006, 1238 Sayılı Sərəncam). Bu XXI əsrdə Azərbaycanı işıqlı gələcəyə uğurla aparan, Zati-aliləri İLHAM ƏLİYEV cənablarının gömrük orqanlarının fəaliyyətinə xüsusi önəm verməsindən və gömrük sisteminə olan böyük hörmətindən irəli gəlir.

Gömrük işinin təşkil edilməsi və gömrük siyasətinin formalaşdırılması ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Heydər oğlu Əliyev cənablarının imzası ilə aşağıdakı sənədlər qəbul edilmişdir:

FƏPMANLAR

1. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin bəzi sərəncamlarının qüvvədən düşməsi və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1998-ci il 27 oktyabr tarixli 7 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi haqqında Əsasnamə"yə dəyişiklik edilməsi barədə (No 962 / 23.10.2003)

2. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin strukturuna əlavə edilməsi haqqında (No 60 / 06.05.2004)

3. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin strukturuna əlavə və dəyişiklik edilməsi haqqında (No 84 / 30.06.2004)

4. "Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanlarında ali xüsusi rütbəli vəzifələrin siyahısı"nın təsdiq edilməsi haqqında (No 155 / 10.12.2004)
5. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin strukturunda dəyişikliklər və əlavələr edilməsi haqqında (No 156 / 10.12.2004)
6. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi haqqında Əsasnaməyə dəyişiklik və əlavə edilməsi barədə (No 157 / 10.12.2004)
7. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin xarici dövlətlərdəki nümayəndələrinin (gömrük attaşələrinin) təyin edilməsi və onların fəaliyyətinin təmin edilməsi haqqında (No 331 / 16.12.2005)

SƏRƏNCAMLAR

1. "Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Avstriya Respublikası Hökuməti arasında gömrük məsələləri üzrə qarşılıqlı yardım və əməkdaşlıq haqqında" Sazişin təsdiq edilməsi barədə (No 535-IIQ / 05.12.2003)
2. "Beynəlxalq yük daşımaları haqqında" Gömrük Konvensiyasına (TİR Konvensiyası) düzəlişlərin təsdiq edilməsi barədə (No 552-IIQ / 09.12.2003)
3. "Gömrük prosedurlarının sadələşdirilməsi və uzlaşdırılması haqqında" Beynəlxalq Konvensiyanın dəyişdirilməsi haqqında Protokola və "Gömrük prosedurlarının sadələşdirilməsi və uzlaşdırılması haqqında" Beynəlxalq Konvensiyaya (dəyişdirilmiş redaksiyada) qoşulmaq barəsində (No 555-IIQ / 09.12.2003)
4. "Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsinin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimləmə məsələləri haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikasının bəzi qanunlarına dəyişikliklər və əlavələr edilməsi və bəzi qanunvericilik aktlarının qüvvədən düşmüş hesab edilməsi haqqında (No 568-IIQD / 30.12.2003)
5. Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin tətbiq edilməsi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikasının bəzi qanunvericilik aktlarına dəyişikliklər və əlavələr edilməsi haqqında (No 598-IIQD / 05.03.2004)
6. "Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Fransa Respublikası Hökuməti arasında gömrük hüquqpozmalarının qarşısının alınması, təhqiqatının aparılması, aşkar edilməsi və aradan qaldırılmasına dair qarşılıqlı inzibati yardım haqqında" Sazişin təsdiq edilməsi barədə (No 606-IIQ / 19.03.2004)
7. Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsinə dəyişikliklər və əlavələr edilməsi haqqında (No 650-IIQD / 14.05.2004)
8. "GUÖAM iştirakçısı olan dövlətlərin hökumətləri arasında gömrük işlərində qarşılıqlı yardım və əməkdaşlıq haqqında" Sazişin təsdiq edilməsi barədə (No 667-IIQ / 21.05.2004)
9. "Azərbaycan Respublikası hökuməti və Pakistan İslam Respublikası hökuməti arasında gömrük işi sahəsində əməkdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında" Sazişin təsdiq edilməsi barədə (No 737-IIQ / 10.09.2004)
10. "Azərbaycan Respublikası hökuməti və Belçika Krallığı hökuməti arasında gömrük məsələləri üzrə qarşılıqlı inzibati yardımın göstərilməsi haqqında" ikitərəfli sazişin təsdiq edilməsi barədə (No 776-IIQ / 26.10.2004)
11. "Azərbaycan Respublikası hökuməti və Yunanıstan Respublikası hökuməti arasında gömrük işi sahəsində qarşılıqlı yardım haqqında" sazişin təsdiq edilməsi barədə (No 779-IIQ / 26.10.2004)
12. "Azərbaycan Respublikası hökuməti və Belarus Respublikası hökuməti arasında gömrük işi sahəsində əməkdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında" Sazişin təsdiq edilməsi barədə (No 824-IIQ / 01.03.2005)
13. "Gömrük orqanlarında xidmət haqqında" Əsasnaməyə əlavə edilməsi haqqında (No 851-IIQD / 04.03.2005)
14. "Poçt rabitəsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiqi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikasının bəzi qanunvericilik aktlarına dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə (No 855-IIQD / 04.03.2005)
15. "Azərbaycan Respublikası Hökuməti və İtaliya Respublikası Hökuməti arasında gömrük hüquqpozmalarının qarşısının alınması, araşdırılması və aradan qaldırılmasına dair qarşılıqlı inzibati yardım haqqında" Sazişin təsdiq edilməsi barədə (No 910-IIQ / 10.05.2005)
16. "Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Çin Xalq Respublikası Hökuməti arasında gömrük işi sahəsində qarşılıqlı yardım haqqında" Sazişin təsdiq edilməsi barədə (No 931-IIQ / 14.06.2005)
17. "Gömrük orqanlarında xidmət haqqında" Əsasnaməyə dəyişikliklər edilməsi barədə (No 969-IIQD / 28.06.2005)
18. "Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Polşa Respublikası Hökuməti arasında gömrük işi sahəsində əməkdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında" Sazişin təsdiq edilməsi barədə (No 975-IIQ / 01.09.2005)

19. "Məhkəmələr və hakimlər haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa əlavələr və dəyişikliklər edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiqi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikasının bəzi qanunvericilik aktlarına dəyişikliklər edilməsi haqqında (No 982-IIQD / 01.09.2005)
20. "İxrac nəzarəti haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiqi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikasının bəzi qanunvericilik aktlarına əlavələr edilməsi barədə (No 991-IIQD / 20.09.2005)
21. "Azərbaycan Respublikasının ərazisində dövriyyəsi qadağan edilmiş, məhdudlaşdırılmış və nəzarət edilən narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin, habelə Azərbaycan Respublikasının ərazisində idxalına, ixracına, tranzit nəql edilməsinə və istehsalına lisenziya (xüsusi razılıq) tələb olunan prekursorların siyahılarının təsdiq edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiqi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikasının bəzi qanunvericilik aktlarına dəyişikliklər edilməsi barədə (No 48-IIQD / 30.12.2005)
22. "Azərbaycan Respublikası hökuməti və Moldova Respublikası hökuməti arasında gömrük işi sahəsində əməkdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında" Sazişin təsdiq edilməsi barədə (No 143-IIIQ / 02.10.2006)
23. 2003-cü il iyulun 10-da Moskva şəhərində keçirilmiş Müstəqil Dövlətlər Birliyinin Gömrük xidmətlərinin rəhbərləri Şurasının 37-ci iclası zamanı imzalanmış "Meyvə-tərəvəz məhsullarının gömrük rəsmiləşdirilməsi zamanı güzəştlərin təqdim edilməsi haqqında 21 may 1998-ci il tarixli Sazişin müddətinin uzadılması haqqında Moldova Respublikası, Ukrayna, Belarus Respublikası, Rusiya Federasiyası və Azərbaycan Respublikasının gömrük xidmətləri arasında Protokol"un təsdiq edilməsi barədə (No 1363 / 23.10.2003)
24. "Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Rusiya Federasiyası Hökuməti arasında qaçaqmalçılıq və gömrük qaydalarının pozulması ilə mübarizədə əməkdaşlıq haqqında Saziş"i imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 77 / 04.02.2004)
25. "Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Litva Respublikası Hökuməti arasında gömrük işi sahəsində qarşılıqlı yardım haqqında Saziş"i Azərbaycan Respublikası Hökuməti adından imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 137 / 25.03.2004)
26. "Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında gömrük məsələləri üzrə qarşılıqlı yardım və əməkdaşlıq haqqında Saziş"i Azərbaycan Respublikası Hökuməti adından imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 182 / 12.04.2004)
27. "Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi və Ukrayna Dövlət Gömrük Xidməti arasında qaçaqmalçılıq və gömrük qaydalarının pozulması, həmçinin silahların, döyüş sursatlarının, partlayıcı maddələrin, narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və prekursorların qanunsuz dövriyyəsi ilə mübarizə sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş"i imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 242 / 02.06.2004)
28. "Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Yunanıstan Respublikası Hökuməti arasında gömrük işi sahəsində qarşılıqlı yardım haqqında Saziş"i Azərbaycan Respublikası Hökuməti adından imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 271 / 19.06.2004)
29. "Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsinə dəyişikliklər və əlavələr edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə (No 278 / 25.06.2004)
30. "Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Pakistan İslam Respublikası Hökuməti arasında gömrük işi sahəsində əməkdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında Saziş"i Azərbaycan Respublikası Hökuməti adından imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 304 / 08.07.2004)
31. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin xüsusi rütbəsi olan əməkdaşlarının və mülki işçilərinin aylıq vəzifə maaşlarının artırılması haqqında (No 358 / 23.08.2004)
32. 2004-cü il mayın 18-də Brüssel şəhərində imzalanmış "Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi və Ümumdünya Gömrük Təşkilatı arasında Niyət Protokolu"nun nəzərə alınması haqqında (No 372 / 01.09.2004)
33. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi və Ukrayna Dövlət Gömrük Komitəsi arasında kadrların peşəkar hazırlığı və ixtisasının artırılması sahəsində əməkdaşlıq haqqında Sazişi imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 383 / 06.09.2004)
34. "Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Rumıniya Hökuməti arasında gömrük işi sahəsində əməkdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında Saziş"i imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 447 / 11.10.2004)
35. "Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Belarus Hökuməti arasında gömrük işi sahəsində əməkdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında Saziş"i imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 505 / 05.11.2004)
36. "Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi və Ukrayna Dövlət Gömrük Xidməti arasında kadrların peşəkar hazırlığı və ixtisasının artırılması sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş"in təsdiq edilməsi barədə (No 520 / 15.11.2004)

37. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi və Qırğızıstan Respublikası Maliyyə Nazirliyi yanında Gəlirlər Komitəsi arasında gömrük işi sahəsində əməkdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında Sazişi imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 529 / 29.11.2004)

38. "Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi kollegiyasının tərkibinin təsdiq edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1995-ci il 1 may tarixli, 170 nömrəli sərəncamına dəyişikliklər və əlavələr edilməsi haqqında (No 540 / 10.12.2004)

39. 2004-cü il dekabrın 3-də Bakı şəhərində imzalanmış "Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi və Qırğız Respublikası Maliyyə Nazirliyi yanında Gəlirlər Komitəsi arasında gömrük işi sahəsində əməkdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında Saziş"i təsdiq edilməsi barədə (No 621 / 07.02.2005)

40. "Azərbaycan Respublikası Hökuməti və İtaliya Respublikası Hökuməti arasında gömrük hüquqpozmalarının qarşısının alınması, təhqiqatı və aradan qaldırılması üzrə qarşılıqlı inzibati yardım haqqında Saziş"i Azərbaycan Respublikası Hökuməti adından imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 639 / 23.02.2005)

41. "Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Çin Xalq Respublikası Hökuməti arasında Gömrük işi sahəsində qarşılıqlı yardım haqqında Saziş"i Azərbaycan Respublikası Hökuməti adından imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 683 / 16.03.2005)

42. "Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Polşa Respublikası Hökuməti arasında gömrük işi sahəsində əməkdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında Saziş"i Azərbaycan Respublikası Hökuməti adından imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 717 / 28.03.2005)

43. "Gömrük orqanlarında xidmət haqqında" Əsasnaməyə əlavə edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə (No 780 / 27.04.2005)

44. "Gömrük orqanlarında xidmət haqqında" Əsasnaməyə dəyişikliklər edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi haqqında (No 900 / 18.07.2005)

45. "Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi və Bolqarıstan Respublikasının "Tamojni" Agentliyi arasında kadrların peşəkar hazırlığının və ixtisasının artırılması üzrə gömrük əməkdaşlığının dərinləşdirilməsi sahəsində qarşılıqlı anlaşma Protokolu"nu imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 1021 / 22.09.2005)

46. "Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Latviya Respublikası Hökuməti arasında gömrük məsələləri üzrə əməkdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında Saziş"i Azərbaycan Respublikası Hökuməti adından imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 1030 / 30.09.2005)

47. "Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Amerika Birləşmiş Ştatları Hökuməti arasında gömrük məsələləri üzrə qarşılıqlı yardım və əməkdaşlıq haqqında Saziş"i Azərbaycan Respublikası Hökuməti adından imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 1237 / 23.01.2006)

48. "Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi və Macarıstan Respublikası Gömrük və Maliyyə Mühafizə Xidməti arasında əməkdaşlıq haqqında Protokol"u imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 1256 / 02.02.2006)

49. "Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Moldova Respublikası Hökuməti arasında gömrük işi sahəsində əməkdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında Saziş"i Azərbaycan Respublikası Hökuməti adından imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi barədə (No 1349 / 06.03.2006)

50. 2006-cı il fevralın 3-də Bakı şəhərində imzalanmış "Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi və Macarıstan Respublikası Gömrük və Maliyyə Mühafizə Xidməti arasında əməkdaşlıq haqqında Protokol"un təsdiq edilməsi barədə (No 1350 / 06.03.2006)

51. "Qaçaqmalçılıq və gömrük qaydalarının pozulmasına dair İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının məlumat bazasının yaradılması və fəaliyyəti barədə Saziş"i Azərbaycan Respublikası Hökuməti adından imzalamaq səlahiyyətinin verilməsi haqqında (No 1542 / 29.06.2006)

İLHAM ƏLİYEV cənablarının gömrük işi sahəsində kadr siyasəti və gömrük işçilərinin təltif edilmələri ilə bağlı verdiyi sərəncamlar:

1. K.F.Heydərovun Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri təyin edilməsi haqqında (No 7 / 06.11.2003)

2. S.M.Mehdiyevin Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi sədrinin müavini təyin edilməsi haqqında (No 99 / 21.02.2004)

3. A.S.Məmmədova gömrük xidməti general-mayoru xüsusi rütbəsinin verilməsi haqqında (No 63 / 20.05.2004)

4. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin əməkdaşlarına ali xüsusi rütbələrin verilməsi haqqında (No 604 / 28.01.2005)

5. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin bir qrup əməkdaşının təltif edilməsi haqqında (No 605 / 28.01.2005)
6. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin əməkdaşlarına ali xüsusi rütbələrin verilməsi haqqında (No 1238 / 23.01.2006)
7. A.Ə.Əliyevin Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri təyin edilməsi haqqında (No 1260 / 06.02.2006)
8. S.M.Mehdiyevin Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi sədrinin birinci müavini təyin edilməsi haqqında (No 1264 / 06.02.2006)
9. Ə.H.Abdullayevin Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi sədrinin müavini təyin edilməsi haqqında (No 1517 / 21.06.2006)

AZƏRBAYCANIN MÜASİR GÖMRÜK SİSTEMİNİN FORMALAŞMASINDA KƏMALƏDDİN HEYDƏROVUN ROLU

Müstəqil Azərbaycanın gömrük işi sahəsində qanunvericilik bazasının yaradılması, gömrük işinin yenidən təşkil olunması, gömrük sisteminin dünya standartları səviyyəsində qurulması, tədris və əyani vəsaitlərlə təmin olunması, yeni kadrların hazırlanması, maddi-texniki təchizatın müasir tələblər səviyyəsində təşkil olunması bütünlüklə Kəmaləddin Heydəröyün Dövlət Gömrük Komitəsinə sədrlik etdiyi illərdə həyata keçirilmişdir. Onun Komitəyə sədrlik etdiyi 1995-2006-cı illər ərzində hüquqi bazanın yaradılması üçün 47 qanun və qanunvericilik aktı, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 14 fərmanı və 55 sərəncamı, Nazirlər Kabinetinin 62 qərarı və 4 sərəncamı, 62 Təlimat, Qaydalar, Əsasnamə, Konsepsiya və Metodiki göstərişlər qəbul olunmuş; Azərbaycan Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri kimi dünyanın aparıcı dövlətləri və beynəlxalq təşkilatları ilə ikitərəfli və çoxtərəfli sazişlər, müqavilələr, memorandumlar imzalamış; Beynəlxalq təşkilatların tədbirlərində ölkəmizi ləyaqətlə təmsil etmiş və belə tədbirlərin Bakı şəhərində keçirilməsinin təşəbbüskarı və təşkilatçısı olmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri Kəmaləddin Heydəröyün imzası ilə Ədliyyə Nazirliyində dövlət qeydiyyatından keçmiş Qaydalar, Təlimatlar, Əsasnamələr, Konsepsiya və metodiki göstərişlər aşağıdakılardır:

1. Dövrü gömrük bəyannaməsinin verilməsi, tətbiqi və sənədləşdirilməsi Qaydaları (No 1095 / 22.12.1997)

2. Azərbaycan Respublikası gömrük orqanlarında girovdan istifadə qaydaları haqqında Əsasnamə (No 1102 / 25.12.1997)

3. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsində bankların və digər kredit təşkilatlarının reyestrə salınma haqqında müraciətlərinə baxılması Qaydaları (No 1103 / 25.12.1997)

4. Artıq ödənilmiş və ya alınmış gömrük ödənişlərinin qaytarılması Qaydaları (No 1104 / 25.12.1997)

5. Gömrük mədaxil orderinin doldurulması və onun tətbiqi ilə gömrük ödənişlərinin alınması qaydaları haqqında Qaydaları (No 1105 / 25.12.1997)

6. Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilən maooarın gömrük dəyərinin bəyan edilməsinin qayda və qərtləri haqqında Əsasnamə (No 1106 / 25.12.1997)

7. Azərbaycan Respublikası ərazisində fiziki şəxslər tərəfindən müşayiət olunan və olunmayan baqajların, əl yüklərinin, xarici valyutanın və şəxsi nəqliyyat vasitələrinin tranzit gömrük rejimi altında keçirilməsi Qaydaları (No 14 / 08.01.1998)

8. Azərbaycan Respublikasının Gömrük buraxılış məntəqələrindən fiziki şəxslər tərəfindən istehsalat və ya kommərsiya fəaliyyət üçün nəzərdə tutulmayan malların keçirilməsinin qaydaları haqqında Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 21 iyul 1997-ci il tarixli 81 sayılı qərarı üzrə Təlimat (No / 12.02.1998)

10. Azərbaycan Respublikası Gömrük orqanları əməkdaşlarının fərdi qaydada mükafatlandırılması saqqında əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə (No 10 / 23.03.1998)

11. Azərbaycan Respublikasının gömrük buraxılış məntəqələrindən fiziki şəxslər tərəfindən istehsalat və ya kommərsiya fəaliyyəti üçün nəzərdə tutulmayan malların keçirilməsi qaydaları haqqında Azərbaycan Respublikası Nazirdər Kabinetinin 21 iyul 1997-ci il tarixli, 81 sayılı Qərarı üzrə hazırlanmış təlimatının təsdiq edilməsi haqqında (No 11 / 23.03.1998)

12. "BYD (Beynəlxalq Yük Daşımaları) kitabçası (BYD Konvensiyası 1975-ci il) tətbiq edilməklə yük daşımaları barədə gömrük konvensiyasının tətbiqi qaydaları haqqında" Əsasnamənin təsdiq edilməsi haqqında (No 24 / 24.05.1998)

13. Yük gömrüku bəyannamələrinin doldurulması Qaydaları (No 27 / 17.06.1998)

14. Fiziki şəxs olan qeyri-rezidentlər tərəfindən valyuta sərəvətlərinin Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilməsi Qaydaları (No 29 / 03.07.1998)

15. Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisinə bilavasitə təkrar ixrac üçün gətirilmiş və bu ərazidən aparılan malların gömrük rəsmiləşdirilməsi Qaydaları (No 34 / 24.07.1998)

16. "Gömrük anbarları haqqında" Əsasnamənin təsdiq edilməsi haqqında (Əsasnamə ilə) (No 64 / 11.11.1998)

17. "Gömrük rəsmiləşdirilməsi üzrə mütəxəssislərə ixtisas attestatının verilməsi Qaydaları"nın təsdiq edilməsi haqqında (Qaydaları ilə) (No 65 / 11.11.1998)

18. Malların Təkrar İdxalı Gömrük Rejimi Haqqında Əsasnamə (No 8 / 10.02.1999)

19. Malların məhv edilməsi gömrük rejimi haqqında Əsasnamə (No 14 / 17.02.1999)

20. Gömrük nəzarəti zonalarının yaradılması və onların nişanlanması qaydaları (No 22 / 02.04.1999)

21. "Azərbaycan Respublikası Xarici Ticarətinin Gömrük Statistikasının Metodologiyasının tətbiqi ilə əlaqədar olaraq statistik dəyərin hesablanılmasına dair Təlimat" haqqında (No 25 / 16.04.1999)

22. "Hava gəmilərinin istismarı üçün zəruri olan yanacaq-sürtkü materiallarının gömrük rəsmiləşdirilməsi haqqında" Metodiki göstərişin təsdiq edilməsi haqqında (No 26 / 20.04.1999)
23. "Malların gömrük nəzarəti altında Azərbaycan Respublikasının ərazisindən tranziti zamanı gömrük ödənişlərinin ödənilməsinin təmin edilməsi üzrə sığorta şirkətlərinin zəmanətlərinin gömrük orqanları tərəfindən qəbulu Qaydaları" haqqında (No 35 / 19.05.1999)
24. "Təkrar ixrac gömrük rejimi altında yerləşdirilmiş mallara yük gömrük bəyannaməsinin doldurulması", "Təkrar idxal gömrük rejimi altında yerləşdirilmiş mallara yük gömrük bəyannaməsinin doldurulması" və "Rüsumsuz ticarət mağazası gömrük rejimi altında yerləşdirilmiş mallara yük gömrük bəyannaməsinin doldurulması" Qaydalarının təsdiq edilməsi barədə (No 37 / 02.06.1999)
25. "Mallar tranzit gömrük rejimi altında yerləşdirilərkən yük-gömrük bəyannaməsinin doldurulmasının müvəqqəti Qaydası"nın təsdiq edilməsi haqqında (No 46 / 15.07.1999)
26. Azərbaycan Respublikasına müvəqqəti idxal edilən malların gömrük rüsumları və vergilərin ödənilməsindən tamamilə və ya qismən azad edilməsinin bir sıra Məcəllələri ilə bağlı (No 14/001 / 30.07.1999)
27. Gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə gömrük yığımlarının alınması qaydaları barədə (No 73 / 10.12.1999)
28. "Gömrük Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş rejimlərə uyğun olaraq ödənilməli olan gömrük ödənişləri məbləğlərinin gömrük orqanının depozitinə verilməsi ilə təmin edilməsi və onların qaytarılması" qaydalarının təsdiq edilməsi haqqında (No 18 / 21.02.2000)
29. "Yük gömrük bəyannamələrinin doldurulması Qaydaları"na dəyişikliklər edilməsi barədə (No 39 / 25.05.2000)
30. "Müvəqqəti idxal (ixrac) gömrük rejimi haqqında" Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə (No 64 / 29.09.2000)
31. "Gömrük rəsmiləşdirilməsi üzrə mütəxəssislərə ixtisas attestatının verilməsi Qaydaları"nın 5-ci maddəsinin 5.1. bəndində əlavə və dəyişikliklər (No 86 / 02.12.2000)
32. Gömrük Ərazisində Malların Emalı Gömrük Rejimi haqqında Əsasnamə (No 25 / 12.04.2001)
33. Fiziki şəxslər tərəfindən Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilən malların bəyan edilmə Qaydaları (No 14 / 20.04.2001)
34. Fiziki şəxslər tərəfindən Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilən malların bəyan edilmə Qaydaları (No 31 / 20.04.2001)
35. Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq uçuşlar üçün açıq olan hava limanlarında gömrük nəzarətinin həyata keçirilməsi Qaydaları (No 43 / 23.05.2001)
36. Fiziki şəxslər tərəfindən istehsal və kommertiya məqsədləri üçün nəzərdə tutulmayan malların Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən sadələşdirilmiş və güzəştli qaydada keçirilməsinə dair (No 70 / 28.08.2001)
37. Azərbaycan Respublikası gömrük orqanları tərəfindən gömrük anbarlarının təsis olunması və bu cür anbarlardan istifadə edilməsi qaydalar (No 105 / 23.11.2001)
38. Malların və nəqliyyat vasitələrinin və onlara aid sənədlərin gömrük müşayiəti haqqında Əsasnamə (No 108 / 29.11.2001)
39. Fiziki şəxslər tərəfindən Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisinə gətirilmiş avtonəqliyyat vasitələrinin gömrük rəsmiləşdirilməsi barədə Göstəriş (No 14/006 / 02.04.2002)
40. Fiziki şəxslər tərəfindən Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilən istehsal və kommertiya məqsədləri üçün nəzərdə tutulmayan malların ikikanallı buraxılış sistemindən istifadəsi zamanı ("Yaşıl kanal" və "Qırmızı kanal") bəyan edilmənin sadələşdirilmiş Qaydaları (No 35 / 22.04.2002)
41. Ticarət gəmiçiliyində istifadə olunan gəmilər, digər üzən nəqliyyat vasitələri və həmin nəqliyyat vasitələri ilə daşınan mallar üzərində gömrük nəzarəti və gömrük rəsmiləşdirilməsi (No 44 / 18.06.2002)
42. "Fiziki şəxslər tərəfindən istehsal və kommertiya məqsədləri üçün nəzərdə tutulmayan malların Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən sadələşdirilmiş və güzəştli qaydada keçirilməsinə dair Təlimat"a əlavələr və dəyişikliklər edilməsi barədə (No 50 / 08.07.2002)
43. Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçən hava nəqliyyatı vasitələri, bu nəqliyyat vasitələri ilə daşınan malların gömrük rəsmiləşdirilməsi və onların gömrük nəzarətindən keçirilməsi Qaydaları (No 54 / 25.07.2002)
44. Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilən mal və nəqliyyat vasitələrinin gömrük rəsmiləşdirilməsi və onlar üzərində gömrük nəzarətinin həyata keçirilməsinin nümunəvi Qaydaları (No 62 / 06.09.2002)
45. Fiziki şəxslər tərəfindən Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilən ov silahları və onların sursatlarının gömrük rəsmiləşdirilməsi Qaydaları (No 59 / 24.09.2002)

46. "Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisinə bilavasitə təkrar ixrac üçün gətirilmiş və bu ərazidən aparılan malların gömrük rəsmiləşdiriləsi Qaydaları"nda edilmiş dəyişikliklər barədə (No 78 / 06.11.2002)
47. Dövlətlərarası sərnişin daşımalarını həyata keçirən qatarların vaqon restoranlarında aparılan və gətirilən malların gömrük rəsmiləşdirilməsi (No 80 / 15.11.2002)
48. Azərbaycan Respublikası gömrük orqanlarında xüsusi fiziki hazırlıq üzrə fəaliyyətin təşkilinə dair Təlimat (No 89 / 17.12.2002)
49. "Fiziki şəxslər tərəfindən istehsal və kommertiya məqsədləri üçün nəzərdə tutulmayan malların Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən sadələşdirilmiş və güzəştli qaydada keçirilməsinə dair Təlimat"a əlavələr və dəyişikliklər edilməsi barədə (No 31 / 24.03.2003)
50. Mallara və nəqliyyat vasitələrinə gömrük nəzarəti zamanı gömrük yoxlamasının keçirilməsi Qaydaları (No 111 / 04.12.2003)
51. Yoxlama tapşırığının və gömrük yoxlama aktının doldurulması, uçotu, qeydiyyatı və saxlanması qaydaları haqqında Təlimat (No 117 / 12.12.2003)
52. Mühafizə siyahısına daxil edilmiş mədəniyyət sərvətlərinin fiziki şəxslər tərəfindən Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilməsi Qaydaları (No 118 / 12.12.2003)
53. Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilən beynəlxalq poçt göndərişlərinə gömrük nəzarəti və onların gömrük rəsmiləşdirilməsi Qaydaları (No 28 / 15.04.2004)
54. Transit gömrük rejimi haqqında Qaydalar (No 38 / 12.05.2004)
55. "Fiziki şəxslər tərəfindən istehsal və kommertiya məqsədləri üçün nəzərdə tutulmayan malların Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən sadələşdirilmiş və güzəştli qaydada keçirilməsinə dair Təlimat"a əlavələr və dəyişikliklər (No 75 / 04.08.2004)
56. Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilən nəqliyyat vasitələrinin gömrük rəsmiləşdirilməsi Qaydaları (No 82 / 03.09.2004)
57. "Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsində bankların və digər kredit təşkilatlarının reyestrə salınma haqqında müraciətlərinə baxılması Qaydaları"na dəyişikliklər (No 22 / 22.02.2005)
58. Beynəlxalq Yüklə Daşımalarında (BYD Konvensiyası, 1975) yüklərə gömrük nəzarəti və BYD kitabçasının rəsmiləşdirilməsi Qaydaları (No 045 / 14.05.2005)
59. Azərbaycan Respublikası gömrük sərhədindən keçirilən yüklü nəqliyyat vasitələrinin gömrük nəzarəti məqsədi ilə yoxlama tərzilərində çəkilməsi Qaydaları (No 70 / 27.07.2005)
60. "Gömrük rəsmiləşdirilməsi üzrə mütəxəssislərə ixtisas attestatının verilməsi Qaydalarının 1 nömrəli Əlavəsinə edilmiş dəyişiklik (No 73 / 03.08.2005)
61. Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən tərkibində əqli mülkiyyət obyektləri olan malların keçirilməsi zamanı gömrük nəzarətinin aparılması Qaydaları (No 74 / 03.08.2005)
62. Azərbaycan Respublikasının gömrük xidmətində risklərin avtomatlaşdırılmış idarəetmə sisteminin Konsepsiyası (No 113 / 22.11.2005)

Dövlət Gömrük Komitəsinin xarici əlaqələri

Dövlət Gömrük Komitəsinə uzun illər sədrlik etmiş Kəmaləddin Heydərovun gömrük işi ilə bağlı keçirdiyi görüşləri və imzaladığı sənədləri xronoloji ardıcılıqla Sizlərə təqdim etməklə, həm xarici əlaqələrin coğrafiyasını, həm görülən işlərin mahiyyətini və həm də bu tədbirlərin Azərbaycanda dünya standartları səviyyəsində gömrük sisteminin qurulması üçün gördüyü işlərin və çəkdiyi zəhmətin miqyasını diqqətinizə çatdırmaq istəyirik.

1995

8-10 mart 1995-ci il. DGK-nın sədri başda olmaqla nümayəndə heyəti İran İslam Respublikasında işgüzar səfərdə olmuşdur. Niyət protokolu imzalanmışdır.

5-7 may 1995-ci il Bakıda "Azərbaycan və Gürcüstan Respublikaları Hökumətləri arasında qaçaqmalçılıq və gömrük qaydalarının pozulması ilə mübarizədə əməkdaşlıq haqqında" Saziş imzalanmışdır.

12-14 may DGK-nın sədri başda olmaqla nümayəndə heyəti Gürcüstan Respublikası Gömrük Departamentinin sədri Quram Mamulaşvili ilə "Qırmızı körpü" sərhəd gömrük postunda görüşmüş və imzalanmış Sazişin yerinə yetirilməsi üçün görülən tədbirləri müzakirə etmişdir; dövlət başçısı Eduard Şevardnadze ilə Tbilisi şəhərində görüşmüşlər.

8 iyun 1995-ci il Moskva şəhərində DGK-nın başda olmaqla nümayəndə heyəti MDB üzv-dövlətlərin gömrük xidmətləri rəhbərləri Şurasının növbəti iclasında iştirak etmişdir.

19-21 iyun 1995-ci il. DGK-nın sədri başda olmaqla nümayəndə heyəti ÜGT-nin növbəti sessiyasında iştirak etmişdir.

1995-ci ilin iyul ayında DGK-nın sədri ABŞ-nin Ticarət Departamentinin Avropa üzrə direktoru Corc Noules, ABŞ-nin Türkiyə səfirliyindəki ticarət attaşesi Cim Uilson və ABŞ-nin Azərbaycandakı səfirliyinin nümayəndəsi Cek Takir ilə görüşmüş və yollarla bağlı məsələləri, səmərəli təklifləri müzakirə etmişlər.

1995-ci il iyul ayında DGK-nın bir qrup əməkdaşı Ankara şəhərində təkmilləşdirmə kurslarında olmuşlar.

1995-ci il iyul ayında DGK-nın bir qrup əməkdaşı TACIC proqramı çərçivəsində İngiltərənin "Xitrou" limanının məsul əməkdaşları - Co Layns və Kriss Edvards tərəfindən keçirilən tədris kurslarında iştirak etmişlər.

1995-ci ilin avqust ayında DGK-nın sədri başda olmaqla nümayəndə heyəti Gürcüstan Respublikası Gömrük Departamentinin sədri Quram Mamulaşvili ilə "Sınıq körpü" və "Qırmızı körpü" sərhəd gömrük postlarında görüşmüşlər və "Azərbaycan və Gürcüstan Respublikaları Hökumətləri arasında qaçaqmalçılıq və gömrük qaydalarının pozulması ilə mübarizədə əməkdaşlıq haqqında" Sazişin yerinə yetirilməsi gedişi vəziyyətini müzakirə etmişlər;

14-15 noyabr və 20-21 dekabr DGK-nın nümayəndə heyəti MDB üzv-dövlətlərin gömrük xidmətləri rəhbərləri Şurasının növbəti iclasında iştirak etmişdir.

1996

yanvar ayında DGK-nın sədri ABŞ-nin Azərbaycan Respublikasındakı Səfirliyinin kommersiya işləri üzrə müşavir müavini xanım Diana I. Sedney ilə görüşüb.

11-14 mart DGK-nın sədri Birləşmiş Ərəb Əmirliklərində keçirilən "Gömrük və onun beynəlxalq ticarətdə rolu" 1-ci Dubay simpoziumunda iştirak etmişdir.

15-19 iyul İran İslam Respublikası Baş Gömrük İdarəsinin rəisi Əbulhüseyn Vəhacinin rəhbərliyi altında nümayəndə heyəti DGK-nın sədrinin dəvəti ilə respublikamızda olmuşlar.

18 iyul Azərbaycan Respublikası Prezidenti cənab Heydər Əliyev İran İslam Respublikası Baş Gömrük İdarəsinin rəisi Əbulhüseyn Vəhacini qəbul etmişdir. Görüşdə DGK-nın sədri cənab Kamaləddin Heydərov iştirak etmişdir.

9 avqust DGK-nın sədri İran İslam Respublikası Gilan vilayətinin valisi ağayi Tahayenin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib. Avqust ayının ikinci ionicünlüyündə isə ağayi Tahayenin dəvət ilə DGK-nın sədri cənab Kamaləddin Heydərov başda olmaqla nümayəndə heyəti İran Astarasına səfər etmişdi. Görüşlərdə qonşu gömrük məntəqələrində aparılan işlərdən, Astarada sərhədyanı bazarın inşasından söhbət gedib.

19-20 noyabr ayında DGK-nın sədri DGK-nın dəvəti ilə respublikamıza gələn Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığının Gömrük və Aksiz İdarəsinin səlahiyyətli nümayəndəsi Uilyam Parkeri qəbul edib. Görüş zamanı iki ölkənin gömrük xidmətləri arasında qarşılıqlı yardım haqqında razılaşma memorandumunun layihəsi hazırlanıb və müzakirə edilib.

1997

mart ayında Azərbaycan Respublikası Prezidenti cənab Heydər Əliyevin Ukraynaya səfəri zamanı Azərbaycan Respublikası hökuməti və Ukrayna hökuməti arasında gömrük işi sahəsində əməkdaşlıq haqqında" Saziş imzalanıb.

28-30 aprel 1997-ci il DGK-nın nümayəndə heyəti Brussel şəhərində keçirilən "Gömrük islahatı və modernləşdirilməsi" forumunda iştirak etmişdir.

iyun ayında BMT-nin Narkotiklərə Nəzarət üzrə Beynəlxalq Şurasının Prezidenti professor Həmid Xodze və BMT-nin Narkotiklərə Nəzarət Proqramının psixotrop maddələr üzrə nəzarət şöbəsinin rəhbəri Pavel Poçta ilə DGK-nın rəhbərliyi işgüzar görüş keçirmişdir.

iyun ayında DGK-nın sədri başda olmaqla nümayəndə heyəti Macarıstanda ÜGT-nin 90-cı sessiyasında iştirak edib.

iyun ayında DGK-nın rəhbərliyi ABŞ-nin idxal və ixrac üzrə ekspertlər qrupuna rəhbərlik edən David Şlext ilə işgüzar görüş keçirib.

iyul ayında Londonda DGK-nın sədri Azərbaycan Respublikasının Hökuməti adından Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığı Hökuməti və Azərbaycan Respublikası Hökuməti arasında gömrük xidmətləri arasında qarşılıqlı inzibati yardım haqqında razılaşma memorandumunu imzalamışdı.

oktyabr ayında DGK-nın sədri BMT-nin narkotiklər üzrə proqramının müşaviri Pyetro Socinini qəbul edib, fikir mübadiləsi aparılıb.

oktyabr DGK-nın nümayəndə heyəti Qazaxstanda İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv olan dövlətlərin gömrük xidməti rəhbərlərinin 4-cü iclasında iştirak etmişdi.

oktyabr DGK-nın nümayəndələri Qazaxstanda Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatının Ümumdünya Patent Təşkilatı ilə birlikdə təşkil etdiyi seminarada iştirak ediblər.

15-21 noyabr 1997-ci il DGK-nın Tədris Mərkəzində Avropa gömrüyü TACİC proqramı çərçivəsində seminar keçirmişdir.

12 dekabr DGK-nın sədri ABŞ-nin respublikamızdakı Səfiri Stenli Tuemler Ekskudeyronu qəbul edib. Görüşdə iki ölkənin gömrük xidmətləri arasında əlaqələrin yaradılmasının vacibliyi və narkotik vasitələrin daşınmasına qarşı birgə mübarizə barədə fikir mübadiləsi aparılıb.

1998

18 mart 1998-ci il DGK-nın sədri Hindistanın respublikamızdakı Səfiri Racendra M. Abhuankarı qəbul edib. Görüş zamanı 1998-ci ilin iyun ayında Bakıda keçiriləcək Hindistan malları və avadanlıqları sərgisindən söhbət gedib.

aprel ayında DGK-nın nümayəndə heyəti Brüsseldə ÜGT-nin təşəbbüsü ilə keçirilən gömrük orqanlarının forumunda iştirak edib.

1 iyun 1998-ci ildə DGK-nın sədri Türkiyənin respublikamızdakı Səfiri Ecvet Tezcanı və türk sənayeçi və iş adamlarını qəbul etdi. Görüşdə Türkiyənin iş adamları üçün qanun çərçivəsində əlverişli şərait yaradılması məsələsi müzakirə olundu.

İyun 1998 Türkiyəli iş adamları ilə görüş

22-25 iyun 1998 Mərakeşdə ÜGT-nin 91/92-ci isessiyası

6 iyul 1998 MDB ölkələri və Baltik dövlətləri jurnalistləri ilə DGK də görüş

14 sentyabr 1998 Bakıda Gülüstan sarayında MDB iştirakçı dövlətlərin Gömrük Xidməti Rəhbərlərinin 20-ci iclası (iclasın iştirakçıları Heydər Əliyevlə görüşmüşlər)

1999

1999-cu il yanvarın 26-da Dövlət Gömrük Komitəsində BMT-nin İnkişaf Proqramı və Azərbaycan Hökuməti arasında "Dövlət Gömrük Komitəsinin potensialının gücləndirilməsi və məlumatların ötürülməsi şəbəkəsinin yaradılması" üzrə layihə sənədinin birinci fazasının imzalanma mərasimi olmuşdur.

20 aprel 1999 DGK sədri ABŞ Ticarət Nazirliyinin MDB iştirakçı dövlətlərinin enerji məsələləri üzrə müşaviri Yan Kalitskinin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətinin qəbul edib.

24-26 iyun 1999 ÜGT-nin 93/94-cü sessiyalarında DGK sədrinin rəhbərliyi ilə nümayəndə heyətimiz iştirak edib. İyunun 24-də Azərbaycan Respublikası ÜGT Maliyyə Komitəsinə üzv qəbul edilib.

13 sentyabr 1999 DGK Sədri ABŞ-ın Yeni Müstəqil Dövlətlərə yardım üzrə koordinatoru U. Teylorun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

13 sentyabr 1999 DGK Sədri Bakıya səfər etmiş ÜGT-nin Baş Katibi Mişel Dane ilə görüşmüşdür.

28 sentyabr 1999 DGK Sədri ABŞ-ın Azərbaycan Respublikasındakı səfirliyinin müvəqqəti işlər vəkili xanım Elizabet Şelton və ABŞ-ın Azərbaycandakı Ticarət Palatasının prezidenti cənab Kenni Hosey ilə görüşmüşdür.

25-28 oktyabr 1999 DGK Sədri İran İslam Respublikası İqtisadiyyat və maliyyə nazirinin müavini, İran Gömrük Təşkilatının rəisi Mehdi Karbasianın rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

10 noyabr 1999 DGK Sədri cənab Kəmaləddin Heydərov Çin Xalq Respublikasının ölkəmizdəki səfiri cənab Çcan Qotsyanı qəbul edib.

24 noyabr 1999 DGK Sədri ABŞ-ın Azərbaycan Respublikasındakı Ticarət Palatasının və ABŞ-ın Azərbaycanda fəaliyyət göstərən şirkətlərinin nümayəndələri ilə görüş keçirmişdir.

8 dekabr 1999 DGK Sədri Bakıya səfər etmiş Türkiyə Cumhuriyyətinin Gömrük Müstəşarı cənab Ramazan Uludağla görüşmüşdür.

2000

24 fevral 2000 DGK Sədri ölkəmizdə səfərdə olan Belçika-Azərbaycan Kültür və İnformasiya Mərkəzinin nümayəndələri ilə görüşmüşdür.

3 mart 2000 DGK Sədri ABŞ-ın Ticarət Nazirinin Yeni Müstəqil Dövlətlər üzrə müşaviri cənab Yan Kalitskinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

29 mart 2000 DGK Sədri BMT-nin İnkişaf Proqramının Azərbaycandakı təmsilçisi Mustafa Qulamla görüşmüşdür.

7 aprel 2000 DGK Sədri Qazaxıstan Dövlət Gəlirləri Nazirliyi Gömrük Komitəsinin Sədri cənab Maratqali Nukenovla görüşmüşdür.

8 may 2000 DGK Sədri Beynəlxalq Valyuta Fondunun Azərbaycandakı missiyasının rəhbəri cənab Devid Ouenlə görüşmüşdür.

23-29 may 2000 DGK Sədri rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ABŞ Ticarət Palatasının Vaşinqton şəhərində təşkil etdiyi konfransda olmuşdur.

17 iyun 2000 DGK Sədri Beynəlxalq Valyuta Fondunun Vergilər və Investisiyalar üzrə Beynəlxalq Mərkəzinin prezidenti Daniel Uitin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

20-22 iyun 2000 Bakıda İƏT üzv ölkələrin Gömrük Xidməti Rəhbərlərinin 7-ci iclası olmuşdur.

20-24 iyun ÜGT Baş Katibi Mişel Dane Bakıda səfərdə olmuşdur.

21 iyun 2000 DGK Sədri İƏT Baş Katibi cənab Öndər Özərlə görüşmüşdür.

15 sentyabr 2000 DGK Sədri Beynəlxalq Valyuta Fondunun Azərbaycanda işgüzar səfərdə olan missiyasının rəhbəri cənab Con Ueykman-Lini və Azərbaycandakı nümayəndəliyinin yeni rəhbəri cənab Maykl Meredi qəbul etmişdir.

5-8 dekabr 2000 Bakıda ÜGT Siyasi Komissiyasının 44-cü sessiyası keçirilmişdir.

2001

15-18 yanvar 2001 DGK Sədrinin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti İran İslam Respublikasında işgüzar səfərdə olmuşdur.

17 fevral 2001 DGK Sədri İƏT Baş Katibi cənab Əbdülrəhim Qəvahi ilə görüşmüşdür.

2-3 oktyabr 2001 Bakıda "BYD Kitabçası tətbiq edilməklə Beynəlxalq Yük Daşımaları Konvensiyası"na qoşulan ölkələrin BYD İcrayə Şurası və Katibliyinin, BMT Avropa İqtisadi Komissiyasının və Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin birgə təşkil etdikləri seminar keçirilmişdir.

25 dekabr 2001 DGK Sədri BMT İnkişaf Proqramının Azərbaycan üzrə rezident əlaqələndiricisi cənab Marko Borsottini qəbul etmişdir.

2002

30 yanvar 2002 Bakıda ÜGT Regional Tədris Mərkəzinin təsis edilməsi barədə anlaşma memorandumunu DGK Sədri cənab Kəmaləddin Heydərov və ÜGT-nin Baş Katibi cənab Mişel Dane imzalamışlar.

25 iyun 2002 DGK Sədri Dünya Ticarət İnstitutunun Tədqiqat üzrə müdiri Saymon Leysini qəbul etmişdir.

27-29 iyun 2002 DGK Sədri Brüsseldə ÜGT-nin 99/100-cü sessiyaları və ÜGT-nin 50 illik yubiley mərasimində iştirak etmişdir.

2003

14 yanvar 2003 DGK Sədri və BMT İnkişaf Proqramının Azərbaycan üzrə rezident əlaqələndiricisi Marko Borsotti "Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin Potensialının Gücləndirilməsi və Məlumatların Ötürülməsi Şəbəkəsinin Yaradılması" layihəsinin üçüncü mərhələsinin başlanmasına dair sənəd imzalamışlar.

25 mart 2003 DGK Sədri Dünya Bankının Gömrük üzrə Baş mütəxəssisi Mişel Carnoviezskini qəbul etmişdir.

26-28 iyun 2003 DGK Sədri Brüsseldə ÜGT-nin 101/102-ci sessiyalarında iştirak etmişdir.

30 sentyabr 2003 Ümumdünya Gömrük Təşkilatının Bakıda Regional Tədris Mərkəzinin açılışı olmuşdur.

2004

22-23 yanvar 2004-cü il tarixdə Ümumdünya Gömrük Təşkilatının Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi ilə birgə təşkil etdiyi "Böyük İpək yolu dövlətlərində narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı mübarizə" mövzusunda həsr olunmuş beynəlxalq konfrans keçirilmişdir. Konfransda Amerika Birləşmiş Ştatları, Fransa, Türkiyə, İran İslam Respublikası, Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığı, Rusiya, Belçika, Bolqarıstan, Çin, Gürcüstan, Macarıstan, İtaliya, Qazaxıstan, Polşa, Türkmənistan, Özbəkistan Qırğızıstan, Latviya, Moldova, Pakistan və Rumıniyanın məsul vəzifəli şəxslərinin, gömrük xidmətləri rəhbərlərinin, həmçinin Ümumdünya Gömrük Təşkilatının, BMT İnkişaf Proqramının, Avropa Komissiyasının, Cənubi-Şərqi Avropa Əməkdaşlıq Təşəbbüsünün (SECI), ABŞ-ın Narkotiklərə Qarşı Mübarizə Agentliyi, Şərqi və Mərkəzi Avropa üzrə, Qərbi Avropa üzrə, Asiya/Sakit Okean ölkələri üzrə Regional Məlumat Əlaqələndirmə İdarələrinin (RİLO) nümayəndələri iştirak etmişlər. Beynəlxalq konfransın yekununda Bakı Bəyannaməsi qəbul edilmişdir.

Ümumdünya Gömrük Təşkilatı ilə Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi arasında səmərəli əməkdaşlığın davamı kimi, 18 may 2004-cü il tarixdə Ümumdünya Gömrük Təşkilatı ilə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi arasında Niyət Protokolu imzalanmışdır.

2005

16-18 may 2005-ci il tarixdə Bakı şəhərində İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı Gömrük Xidmətləri Rəhbərləri Şurasının 4-cü iclası keçirilmişdir.

19-21 may 2005-ci iltarixdə Bakı şəhərində "Gömrük və Benyəlxalq Ticarətin Təhlükəsizliyi" mövzusunda 2-ci Ümumdünya Gömrük Sərgisi və Konfransı, 19 may 2005-ci il tarixdə də isə "Prezident Heydər Əliyev və Azərbaycanda gömrük xidmətinin inkişafı" mövzusunda Simpozium keçirilmişdir.

13 iyul 2005-ci il tarixdə GUAM Ticarətə və Nəql etməyə Yardım üzrə layihənin həyata keçirilməsi üçün Rəhbəredici Komitənin üçüncü iclası keçirilmişdir.

25-27 iyul tarixində isə Ümumdünya Gömrük Təşkilatının Bakıda yerləşən Regional Tədris Mərkəzində təsnifat və harmonikləşdirilmiş sistemə dair seminar keçirilmişdir.

14-15 sentyabr 2005-ci il tarixdə Ümumdünya Gömrük Təşkilatının Bakıda yerləşən Regional Tədris Mərkəzində ÜGT-nin MDB ölkələri üzrə Regional Rabitə Qovşağı Milli Rəhbərliyinin IV iclası keçirilmişdir.

2006

2-3 fevral 2006-cı il tarixdə Bakı şəhərində Ümumdünya Gömrük Təşkilatı və Macarıstan Gömrük Xidmətinin birgə təşkilatçılığı ilə Avropa Regionu Gömrük Xidməti Rəhbərlərinin Konfransı keçirilmişdir.

4-9 aprel 2006-cı il tarixdə Ümumdünya Gömrük Təşkilatının Bakıda yerləşən Regional Tədris Mərkəzində Koreya Gömrük Xidmətinin Tədqiqat və Texnologiyalar üzrə Direktorluğunun və Koreya Respublikasının Sənayenin İnkişafına Yardım Agentliyinin (KİPA) nümayəndələrinin iştirakı ilə "Azərbaycan Gömrük Xidmətinin müasirəşdirilməsi və inkişaf etdirilməsi layihəsi" çərçivəsində, informasiya texnologiyalarının tətbiqi sahəsində Koreya təcrübəsinin öyrənilməsinə həsr olunmuş seminar keçirilmişdir.

7 iyun 2006-cı il tarixdə Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsində Avropa Komissiyası və BMT-nin İnkişaf Proqramının birgə layihəsi olan "Azərbaycan Respublikasında Gömrük Xidmətinin Təkmilləşdirilməsi Layihəsi" nin imzalanma mərasimi olmuşdur.

Azərbaycan gömrüyünün 15 illik fəaliyyəti dövründə Maliyyə-Tarif və Valyuta Nəzarəti Baş İdarəsi aşağıdakı işləri görmüşdür:

Azərbaycan Respublikasında ulu öndər Heydər Əliyevin həyata keçirdiyi siyasi kursa uyğun olaraq görülən işlər və həyata keçirilən tədbirlər nəticəsində dövlət müstəqilliyinin əsas atributlarından biri olan müasir gömrük sistemi formalaşmış və çox funksiyalı bir kompleks olmaqla ölkənin iqtisadi dayaqlarından birinə çevrilmişdir.

Əsas ümummilli liderimiz Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə uğurla davam etdirilən geniş miqyaslı iqtisadi islahatlar nəticəsində ölkəmizdə iqtisadi və siyasi sabitlik gündən-günə möhkəmlənir, ölkə iqtisadiyyatının dinamik inkişafına nail olunur, iqtisadiyyata investisiya qoyuluşunun tətbiqi sahələri genişlənir. Qeyri-neft sektorunun inkişafında dönüş yaranıb. Sahibkarlığın inkişafına münbit şərait yaradılmışdır. Ölkə başçısı tərəfindən qəbul edilmiş dövlət proqramları uğurla həyata keçirilir və beləliklə beynəlxalq aləmdə müstəqil Azərbaycanın nüfuzu əhəmiyyətli dərəcədə artır.

Müstəqil dövlətimizin iqtisadi rıçaqlarından biri sayılan Azərbaycan gömrüyü də iqtisadi islahatların gedişində həlledici rol oynayır. Müstəqilliyimizin on beş illik dövrünün ilk illərində bütövlükdə ölkəmiz üçün çətin illər olmaqla, Azərbaycan Gömrük xidmətinin formalaşmasında da çətinliklər yaranmışdır. Ölkədə qədər ictimai - siyasi proseslər dövlət quruculuğunda olduğu kimi, gömrük quruculuğundan da yan keçmədi. Nəticədə qısa zaman kəsiyində ölkənin milli gömrük xidmət orqanını yaratmaq, köhnə inzibati sərhədlərdə yeni gömrük-buraxılış məntəqələri açmaq müəyyən çətinliklərlə üzləşdi.

Ulu öndərimiz Heydər Əliyevin Azərbaycan xalqının tələbilə 1993-cü ilin ortalarında yenidən hakimiyyətə gəlməsi ölkədə hakimiyyət böhranının sona çatmasına və siyasi sabitlik yaratmağa kömək etdi.

Azərbaycanla dünyanın aparıcı şirkətləri arasında "Əsrin müqaviləsi" imzalandı. Nəticədə respublikaya xarici investisiya qoyuluşu və təyinatlı malların idxalı artdı.

Bununla da xarici-iqtisadi fəaliyyəti tənzim edə biləcək çevik gömrük-tarif siyasəti həyata keçirmək, idxalçılara sağlam rəqabət şəraiti yaratmaq, ixrac potensialını artırmaq və büdcə gəlirlərinin təşkilində yaxından iştirak etmək zərurəti yarandı. Bunun üçün ilk növbədə gömrük işinin hüquqi bazasını yaratmaq, gömrük orqanlarının normativ-hüquqi və maddi-texniki bazasını möhkəmləndirmək əsas vəzifə kimi qarşıya qoyulmuşdu.

Ulu öndər Heydər Əliyevin gündəlik diqqət və qayğısı nəticəsində gömrük orqanlarının maddi-texniki bazası xeyli möhkəmləndirildi, gömrük nəzarətinin səmərəliliyini artırmaq məqsədilə Komitənin Mərkəzi Laboratoriyası ən müasir avadanlıqlarla təchiz edildi, gömrük buraxılış məntəqələri üçün zəruri texniki vasitələr alındı, gömrük idarələrində tikinti və təmir işləri aparılmaqla müasir standartlara cavab verən binalar istifadəyə verildi.

Hazırda Avropa Birliyi Gömrük Xidmətinin dəstəyi ilə Avropa standartlarına cavab verə biləcək yeni "Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsi" işlənib hazırlanır.

Ötən müddət ərzində gömrük siyasətinin əsas istiqamətindən biri kimi fiskal sahədə dönüş yarandı. Gömrük nəzarətinin və qaçaqmalçılığa qarşı mübarizənin gücləndirilməsi, gömrük orqanlarının maddi-texniki bazasının, habelə maliyyə intizamının möhkəmləndirilməsi sahəsində görülən işlər büdcə gəlirlərinin formalaşmasında Dövlət Gömrük Komitəsinin rolunu xeyli artırdı.

Bazar iqtisadiyyatına keçid şəraitində büdcə kəsiri olan bir ölkənin büdcə gəlirlərində gömrük vergi və rüsumlarının xüsusi çəkisi 1994-cü ildəki 3,2 faizdən 2001-ci ildə 24,0 faiz, 2005-ci ildə 18,3 faiz və 2006-cı ildə 13,3 faiz təşkil etmişdir. Mütləq rəqəmlə 3,5 milyon manatdan 2006-cı ildə 515,8 milyon manata çatmışdır.

Azərbaycan Neft Konsorsiumuna idxal olunan avadanlıq və əmlakın gömrük rəsmiləşdirilməsini operativ təşkil etmək üçün "Sahil", neft ixracı və tranzitin həyata keçirilməsi üçün "Dübəndi", "Liman" gömrük postları, beynəlxalq statusa malik "Şirvanovka" keçid məntəqəsi tikilib istifadəyə verilmişdi. Aksizli malların idxalına nəzarəti gücləndirmək üçün Aksiz gömrük postu yaradıldı və sonradan idarə statusu verilmişdi.

Avtonəqliyyat vasitələrinin gömrük rəsmiləşdirilməsini həyata keçirmək üçün Avtonəqliyyat gömrük idarəsi və digər ixtisaslaşdırılmış gömrük postu və idarələri yaradılmışdı.

Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsi və "Gömrük tarifi haqqında" Qanununun qüvvəyə minməsi ilə gömrük qanunvericiliyinə dair normativ-hüquqi sənədlər yenidən işlənildi, maliyyə intizamını möhkəmləndirmək, gömrük nəzarətini və qaçaqmalçılığa qarşı mübarizəni gücləndirmək üçün əsas hüquqi-normativ aktlar qəbul olundu.

On beş illik xidməti fəaliyyətində Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi və onun strukturları Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş funksiyalarını uğurla həyata keçirmişdi.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin Maliyyə-Tarif və Valyuta Nəzarəti Baş İdarəsi ötən dövr ərzində funksiya və vəzifələrinə dair nəzərdə tutulmuş işlərin öhtəsindən layiqincə gəlmişdi. Ötən müddət ərzində Baş İdarənin tərkibində iki idarə (Yol vergiləri və Gömrük ödənişləri idarələri), habelə yeddi şöbə və bir bölmə (Maliyyə, Audit, Gömrük tariflərinin tənzimlənməsi, Gömrük dəyəri, Aksiz, Risk analizləri, Valyuta Nəzarəti şöbələri və Pensiya ödənişi bölməsi) fəaliyyət göstərir.

Baş idarə ilk növbədə "Dövlət büdcəsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq Dövlət Gömrük Komitəsi üçün müəyyən edilmiş büdcə proqnozunun gömrük orqanları arasında bölüşdürülməsi və aylar üzrə yerinə yetirilməsinə nəzarəti həyata keçirir.

Bununla yanaşı ötən 15 illik xidməti fəaliyyətində Baş İdarənin struktur bölmələri təsdiq olunmuş əsasnaməyə uyğun olaraq funksiya və vəzifələrini layiqincə yerinə yetirməklə yanaşı xarici-iqtisadi fəaliyyətdə gömrük tarif tənzimlənməsinin, valyuta nəzarətinin və gömrük orqanlarında maliyyə-vergi mexanizminin təkmilləşdirilməsi, hazırda Azərbaycan Respublikasının "Gömrük Məcəlləsinin yeni layihəsi, gömrük-vergi qanunvericiliyinə dair normativ-hüquqi bazanın möhkəmləndirilməsi istiqamətində xeyli iş görülmüşdür.

Bu istiqamətdə son dövrlərdə işin daha da operativ təşkil olunması təmin edilmişdir. Belə ki, "Azərbaycan Respublikasında antiinflasiya tədbirlərinin gücləndirilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 31 may 2005-ci il tarixli 242 nömrəli Fərmanın 4.5. bəndinin icrasını təmin etmək məqsədilə idxal mallarına münasibətdə gömrük tarif mexanizminin təkmilləşdirilməsi, lüzumsuz tarif güzəştlərinin ləğvi, güzəştlərin konkret sahəni və dövrü əhatə etməsi, daxili bazarın qorunması, yerli istehsalın genişləndirilməsi və ixraca əlverişli şəraitin yaradılması məqsədilə, həmçinin Beynəlxalq Təşkilatların Azərbaycan Respublikasında hazırda tətbiq olunan gömrük idxal rüsumlarının çoxpilləli sistemindən (0%, 0,5%, 1%, 3%, 5%, 10%, 15%)azpilləli sistemə (0%,5% və 15%) keçirilməsi ilə bağlı tövsiyələrini nəzərə alaraq, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin "Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri, gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə alınan yığımların miqdarı haqqında" 2001-ci il 12 aprel tarixli 80 nömrəli qərarına dəyişiklik edilməsi barədə 22 dekabr 2003-cü il tarixli 161 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikası ərazisinə gətirilən mallar üzrə gömrük idxal rüsumlarının dərəcələri"ndə bəzi mallar üzrə əlavə və dəyişikliklərin Siyahısı hazırlanmış və Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinə təqdim edilmiş son variantı razılaşdırmaq üçün aidiyyəti mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının ekspertlərinin iştirakı ilə müzakirə olunmuş və təsdiqə təqdim olunmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin 2003-cü il 22 dekabr tarixli 161 nömrəli Qərarının 2-ci bəndinin və Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi Sədrinin 28 fevral 2006-cı il tarixli 023 sayılı əmrinin 2-ci və 3-cü bəndlərinin icrasının təmin etmək məqsədilə, kimyəvi silahların yaradılmasında və ozon təbəqəsinin dağıdılmasında istifadə edilə bilən maddələrin yeni kodlarına uyğunlaşdırılmış, gömrük idxal rüsumlarının dərəcələrinin Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 22 dekabr 2003-cü il tarixli 161 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilən mallar üzrə gömrük idxal rüsumlarının dərəcələri"nə əlavə edilməsi barədə "Kimyəvi Silahların hazırlanması, istehsalı, ehtiyatları və istifadəsinin qadağan edilməsi və onların məhv edilməsi haqqında Konvensiya çərçivəsində nəzarətə alınmış maddələr üzrə gömrük idxal rüsumlarının dərəcələri" və "Ozon Təbəqəsinin dağıdan maddələr haqqında Monreal Protokoluna əlavə və düzəlişlər çərçivəsində nəzarətə alınmış maddələr üzrə gömrük idxal rüsumlarının

dərəcələri"nin Siyahısı hazırlanmış və Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə təsdiq olunmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi və digər dövlət strukturlarının təqdim etdiyi qanun layihələri Maliyyə-Tarif və Valyuta Nəzarəti Baş idarəsində geniş müzakirə edilmiş, aidiyyəti üzrə rəy və təkliflər bildirilmişdir.

Maliyyə-Tarif və Valyuta Nəzarəti Baş İdarəsinin tərkibinə daxil olan strukturların işinin səmərəsini yüksəltmək, iş planına və funksiyalarına daxil olan məsələlərə nəzarəti gücləndirmək üçün hər birinin iş planlarının icrası nəzarətə götürülmüş, operativ müzakirələr keçirilmişdir.

Ötən dövr ərzində xarici dövlətlərin avtonəqliyyat vasitələri ilə Azərbaycan Respublikası ərazisində avtomobil yollarında istifadəyə görə yol vergilərinin Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsinə uyğun olaraq alınması üçün müvafiq tədbirlər görülmüş, hesabat formalarına dəyişikliklər edilmiş, sərhəd gömrük orqanlarında Yol vergiləri şöbələrinin texniki hazırlıq səviyyəsini yüksəltmək və qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi istiqamətində iş davam etdirilmişdir.

Eyni zamanda xarici dövlətlərin avtonəqliyyat vasitələri respublika ərazisinə daxil olarkən onların respublika ərazisində qaldığı müddətdən asılı olaraq yol vergilərinin dərəcələrində azalma istiqamətində müvafiq illərdə dəyişikliklər olmasına baxmayaraq müəyyənləşdirilmiş büdcə proqnozu müvafiq illər üzrə artıqlaması ilə yerinə yetirilmişdir.

Neft konsorsiumları ilə işləyən şirkətlərin subpodratçı və agentlərinin müraciətlərinə əsasən qanuna uyğun olaraq gömrük vergi və rüsumlardan azadolma haqqında sertifikatlar hazırlanmış, yeni kontraktlar üzrə protokolların hazırlanmasında Baş İdarə əməkdaşlarının iştirakı təmin edilmiş, təkliflər verilmişdir.

Rəsmiləşdirilən mallar üzrə gömrük dəyərini təhlil etməyə imkan verən hər bir əmtəə kodu üzrə qiymət-məlumat bazası yaradılmışdır.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi və digər orqanlarla əməkdaşlıq davam etdirilmiş, həmin orqanlardan alınan qiymət məlumatları, habelə respublikanın istehlak bazarında qiymət səviyyələrinin dəyişməsinə müvafiq olaraq idxalda mühüm əhəmiyyət kəsb edən malların orta bazar topdansatış, habelə pərakəndə satış qiymətləri üzərində müşahidələrin aparılması və nəticələrin təhlil edilməsi təşkil olunmuş, müxtəlif MDB ölkələrində (Rusiya Federasiyası, Qazaxıstan, Gürcüstan və digərləri) formalaşan topdan və pərakəndə satış qiymətlərin müqayisəli cədvəlləri hazırlanmaqla istehlak bazarında qiymətlərin səviyyəsi üzərində mütəmadi monitorinq aparılmışdır.

Ötən dövr ərzində gömrük işi sahəsində valyuta nəzarəti gücləndirilmiş, görülən tədbirlər nəticəsində konsiqnasiya əməliyyatları üzrə vaxtı çatmış və gecikdirilmiş vəsaitin ixracatçıların bank hesablarına daxil olması, habelə barter yolu ilə aparılan ixrac əməliyyatları üzrə göndərilən malların ekvivalent dəyərində əvəzinin respublikaya gətirilməsi təmin edilmişdir.

Ötən dövr ərzində büdcə vəsaiti xərc maddələri üzrə büdcə təsnifatına uyğun olaraq Komitənin aparatına və yerli gömrük orqanlarına bölüşdürülərək müvafiq hesablara köçürülmüş və xərclənməsinə nəzarət təmin edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyinin 22 iyul 2002-ci tarixli i-124 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmiş "Malların (işlərin və xidmətlərin) ehtimal olunan qiymətinin müəyyən edilmiş minimum məbləğdən yuxarı olduqda, onun satın alınmasının açıq tender üsulu ilə aparılması haqqında", "Satınalan təşkilat tərəfindən mövcud bazarı olan və ehtimal olunan qiymətinin müəyyənləşdirilmiş minimum məbləğdən aşağı olan malların (işlərin və xidmətlərin) satın alınması üçün kotirovkalar sorğusundan istifadə edə bilməsi haqqında" və "Satın almada yalnız yerli malgöndərənlərin (podratçıların) iştirak etdiyi və ya satın alınan xidmətlərin ümumi qiymətinin müəyyənləşdirilmiş məbləğdən çox olmadığı hallar istisna olmaqla, bildirişin həmçinin beynəlxalq miqyasda geniş yayılan mətbuat orqanında və internetdə dərc edilməsi haqqında" Qaydaların icrası ilə əlaqədar Dövlət Gömrük Komitəsi tərəfindən alınmış malların "işlərin və xidmətlərin" həyata keçirilməsi üçün müvafiq sənədlərin hazırlanması qanuna uyğun həyata keçirilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin Potensialının Gücləndirilməsi və Məlumatların Ötürülməsi şəbəkəsinin yaradılması üçün Birləşmiş Millətlər Təşkilatı İnkişaf Proqramının yerinə yetirilməsi üçün zəruri tədbirlər görülmüşdür.

"Azərterminalkompleks" TH XƏB-dən müsadirə edilmiş və dövlət mülkiyyətinə keçirilmiş malların, nəqliyyat vasitələrinin satışından əldə edilmiş vəsaitin Komitənin büdcədənkənar inkişaf fonduna köçürülməsi daima nəzarətə götürülmüşdür.

Dövlət Gömrük Komitəsi və onun yerli orqanları üzrə kadrların hərəkətinə nəzarət müvafiq əmrlər əsasında mövcud ştatlara əlavə və dəyişikliklər edilməsi və uçotu işi kadrlar idarəsi ilə birgə aparılmışdır.

Azərbaycan Respublikasının Ümumdünya Ticarət Təşkilatına üzv olması prosesini üzrə aparılan danışıqlarda iştirak etməklə təkliflər vaxtında mövcud komissiyaya təqdim edilmişdir.

Bu gün xarici ticarətin liberallaşdırılması, idxal-ixrac əməliyyatlarına tam sərbəstlik verilməsi ölkə iqtisadiyyatında müsbət dəyişikliklərin əsasını qoymuş və xarici ticarətin dövlət tənzimlənməsinin mühüm

vasitəsi olan gömrük tariflərinin formalaşması və tətbiqində mühüm rol oynamışdır. Son illər ərzində gömrük tarif tənzimlənməsindən idxalın əmtəə strukturunu səmərələşdirmək, ixracı stimullaşdırmaq, daxili istehsalə şərait yaratmaq istiqamətində xeyli iş görülmüş, bu da ölkə iqtisadiyyatını xarici rəqabətin mənfi təsirində qorumaq üçün əlverişli şərait yarada bilər.

Görülən işlərin nəticəsidir ki, ötən müddət ərzində xarici iqtisadi fəaliyyət iştirakçılarının sayı əhəmiyyətli dərəcədə artmış, xarici ticarət dövriyyəsi isə 10 dəfə artmışdır. Bu gün Azərbaycan dünyanın 130-dan çox ölkəsi ilə xarici ticarət əlaqəsi qurmuşdur. İdxalın əmtəə strukturunu səmərələşdirilmək və təbii ki, sahibkarlığın inkişafına normal şərait yaratmaq üçün tarif tənzimləmə tədbiri kimi xarici ticarətdə bir çox dövlətlərə mal və xidmətlər, Azad ticarət, iqtisadi inteqrasiya Sazişləri bağlanmışdır. Hazırda Rusiya, Ukrayna, Gürcüstan, Qazaxıstan, Moldova, Belarusiya və Qırğızıstanla bağlanmış Azad ticarət sazişinə uyğun olaraq (protokolla müəyyən edilmiş mallar istisna olmaqla) bu ölkələrdən Azərbaycana, Azərbaycandan ilə bu ölkələrə idxal olunan mallar idxal rüsumlarına cəlb edilmir.

Avropa Birliyi ilə Azərbaycan Respublikası arasında Tərəfdaşlıq və Əməkdaşlıq Sazişinin imzalanması Avropa Birliyinə daxil olan ölkələrlə xarici-iqtisadi əlaqələrimizi xeyli genişləndirmişdir. Əvəzsiz maliyyə və texniki yardımlar, qrantlar, kreditlər və borclar hesabına idxal olunan mallar, habelə investisiya təyinatlı mallar gömrük vergi və rüsumlarına cəlb olunmur.

İxracı gömrük vergi və rüsumlarının tətbiqi hələ 1997-ci ildə dayandırılmış, kənd təsərrüfatı istehsalını stimullaşdırmaq üçün idxal olunan toxum, yem, gübrə, ehtiyat şhissələri, kənd təsərrüfatı maşın və mexanizmlərinə gömrük vergi və rüsumları tətbiq edilmir və bir sıra kənd təsərrüfatı məhsullarının idxalına isə mövsümi rüsumlar tətbiq edilir.

Gömrük siyasətinin əsas istiqamətlərindən mühüm kimi tarif tənzimlənməsinin yeni sistemə keçilmişdir. Ölkə daxilində istehsalçıların maraqlarını qorumaq üçün gömrük tariflərinə dövlət müəssisələrinin, özəl sektorun iştirakı ilə yenidən baxılmış və müəyyən qüsurları olan vahidləşdirilmiş tarif sistemi beynəlxalq təcrübədə müdafiə olunan və özünü doğruldan differensiallaşdırılmış tarif sistemi ilə əvəz edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən sahibkarlığın inkişaf etdirilməsi məqsədilə son illər ərzində xüsusi dövlət proqramlarının qəbul edilməsi, sahibkarlıq fəaliyyətinə mane olan bürokratik əngəllərin aradan qaldırılmasına yönəldilən tədbirlər respublikanın gömrük siyasətində də nəzərə alınmışdır. Sahibkarlığın inkişafına mane olan problemlərin aradan qaldırılması, xarici-iqtisadi fəaliyyət iştirakçılarına sağlam rəqabət şəraiti yaradılması üçün, Azərbaycan Respublikası gömrük orqanlarının modernləşdirilməsi üzrə tədbirlər planına uyğun olaraq spesifik rüsumların advalor rüsumlarla əvəz olunmasının 4 mərhələli qrafikinə əsasən Azərbaycan Respublikası Nazirlər kabinetinin müvafiq qərarları ilə spesifik rüsumlar advalor rüsumlarla əvəz edilmişdir.

Respublikanın gömrük orqanları fiskal siyasət sahəsində funksiyalarını uğurla yerinə yetirir. Bunu Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi üzrə 1994-2005-ci illər və 2006-cı ilin 11 ayı ərzində dövlət büdcəsinə köçürülən gömrük ödənişləri və illik ticarət dövriyyəsinə əks etdirən cədvəl məlumatlarından görmək olar.

Dövlət Gömrük Komitəsi üzrə dövlət büdcəsinə köçürülən
gömrük ödənişlərinə və mal dövriyyəsinə dair
CƏDVƏL

min manat						
Gömrük ödənişləri	199 4	199 5	1 996	199 7	199 8	199 9
İdxal rüsumu	-	490,0	2 376,4	295,6	489,6	949,6
ƏDV	-	526,9	0 449,0	506,6	574,5	867,1
Aksizlər	-	-	710,9	955,5	434,6	972,2
Digər gömrük rüsumları	-	933,7	810,6	468,8	905,1	123,8
Yol vergisi	-	-	-	604,8	921,9	166,5
İxrac rüsumu	-	203,9	165,1	73,7	4,9	-
CƏMİ:	3 479,8	13 154,5	5 4 512,0	85 904,9	112 330,6	133 079,2

Respublik a büdcəsində xüsusi çəkisi (faizlə)	3,2	4,3	3,5	16,7	24,1	23,7
İdxalın həcmi (min ABŞ dol.)	530 277,0	589 972,9	9 44 526,7	767 447,0	1 341 150,5	1 010 580,6
İxracın həcmi (min ABŞ dol.)	508 110,8	497 064,9	7 36 518,1	756 759,5	593 813,5	902 960,6
Mal dövriyyəsi	1 038 387,8	1 087 037,8	1 681 044,8	1 524 206,5	1 934 964,0	1 913 541,2
Saldo	- 22 166,2	- 92 908,0	- 208 008,6	- 10 687,5	- 747 337,0	- 107 620,0

min manat

Gömrük ödənişləri	200 0	200 1	200 2	200 3	200 4	200 5
İdxal rüsumu	54 265,7	47 469,4	51 897,4	58 552,7	76 279,6	100 492,4
ƏDV	76 976,6	104 310,3	120 414,2	143 526,2	171 330,8	253 820,2
Aksizlər	2 396,4	6 339,9	7 184,3	8 663,9	11 144,4	19 734,8
Digər gömrük rüsumları	8 549,5	4 599,4	3 453,4	124 ,5	228 ,6	223 ,9
Yol vergisi	1 733,1	1 653,5	1 418,9	1 070,6	1 228,9	1 375,8
İxrac rüsumu	- -	69, 1	0,4 -	309 ,1	453 ,9	525 ,3
CƏMİ:	143 921,3	164 441,6	184 368,7	212 246,9	260 666,2	376 172,4
Respublika büdcəsində xüsusi çəkisi (faizlə)	20, 1	24, 0	20, 3	17, 3	17, 3	18, 3
İdxalın həcmi (min ABŞ dol.)	1 170 868,2	1 433 696,3	1 664 148,6	2 619 283,7	3 516 174,1	4 219 383,8
İxracın həcmi (min ABŞ dol.)	1 752 226,7	2 318 213,9	2 166 846,3	2 581 204,5	3 615 618,5	4 346 879,8
Mal dövriyyəsi	2 923 094,9	3 751 910,2	3 830 994,9	5 200 488,2	7 131 792,6	8 566 263,6
Saldo	581 358,5	884 517,6	502 697,7	- 38 079,2	99 444,4	127 496,0

min manat

Gömrük ödənişləri	200 6 (11 ay)
İdxal rüsümü	126 706,1
ƏDV	321 773,2
Aksizlər	21 377,7
Digər gömrük rüsümləri	218, 1
Yol vergisi	1 672,0
İxrac rüsümü	493, 8
CƏMI:	472 241,0
Respublik a büdcəsində xüsusi çəkisi (faizlə)	12,9
İdxalın həcmi (min ABŞ dol.)	4 623 482,1
İxracın həcmi (min ABŞ dol.)	5 624 972,0
Mal dövriyyəsi	10 248 454,1
Saldo	1 001 489,9

Belə ki, ötən müddət ərzində ölkənin xarici ticarət dövriyyəsi 2000-ci ildə 2.923.094,9 min ABŞ dolları, 2001-ci ildə 3.751.910,2 min ABŞ dolları, 2002-ci ildə 3.830.994,9 min ABŞ dolları, 2005-ci ildə 8.566.263,6 min ABŞ dolları və 2006-cı ilin 11 ayı ərzində 10.248.454,1 min ABŞ dolları olmuşdur. Qeyd olunan illər ərzində mal dövriyyəsi üzrə 2000-ci ildə 581.358,5 min ABŞ dolları, 2001-ci ildə 884.517,6 min ABŞ dolları, 2002-ci ildə 502.367,7 min ABŞ dolları, 2005-ci ildə 127.469,0 min ABŞ dolları və 2006-cı ilin 11 ayı ərzində 1.001.489,9 min ABŞ dolları həcmində müsbət saldo təşkil etmişdir.

Eyni zamanda dövlət büdcəsinə köçürülən gömrük vergi və rüsurlarının həcmi 2000-ci ildə 143.921,3 min manat, 2001-ci ildə 164.441,6 min manat, 2002-ci ildə 184.368,7 min manat, 2005-ci ildə 376.172,4 min manat və 2006-cı ildə ilkin məlumatlara əsasən 515.839,0 min manat olmuşdur.

İlkin məlumatlara əsasən 2006-cı il ərzində büdcəyə köçürülən gömrük vergi və rüsurları 2005-ci ilin müvafiq dövrünə nisbətən 139.666,6 min manat və ya 37,12 faiz, 2002-ci ilin müvafiq dövrünə nisbətən 331.470,3 min manat və ya 179,78 faiz, 2001-ci illə müqayisədə 351.397,4 min ABŞ dolları və ya 2,1 dəfə və 2000-ci illə müqayisədə 371.917,7 min manat və ya 2,6 dəfə çox olmuşdur.

2006-cı ilin 11 ayı ərzində idxal əməliyyatları üzrə təyinatına görə azadolmanın həcmi 2.557.922,37 min ABŞ dolları və 2005-ci ilin müvafiq dövründə isə 2.323.778,8 min ABŞ dolları təşkil etmişdir. 2006-cı ilin 11 ayı ərzində azadolmanın həcmi 2005-ci ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 234.143,57 min ABŞ dolları və ya 10,07 faiz artıq olmuşdur.

Bununla yanaşı idxal əməliyyatlarında təyinatı üzrə azadolmanın xüsusi çəkisi və həcmi 2000-ci ildə 43,17 faiz və ya 505.481,39 min ABŞ dolları, 2001-ci ildə 63,66 faiz və ya 769.384,36 min ABŞ dolları, 2002-ci ildə 63,42 faiz və ya 1.056.078,6 min ABŞ dolları, 2005-ci ildə isə 60,58 faiz və ya 2.556.314,1 min ABŞ dolları təşkil etmişdir.

2005-ci il üzrə azadolmanın həcmi 2001-ci illə müqayisədə 1.786.014,1 min ABŞ dolları və ya 2,3 dəfə, 2002-ci illə müqayisədə 1.500.235,5 min ABŞ dolları və ya 142,05 faiz çox olmuşdur.

İqtisadi göstəricilərin təhlili göstərir ki, ötən 15 illik xidməti fəaliyyətdə fiskal funksiyanın həyata keçirilməsində Azərbaycan gömrük orqanları müstəsna rol oynayır. Xarici iqtisadi fəaliyyət iştirakçılarının iş prosesinə əsassız müdaxilələrin qarşısının alınması istiqamətində də görülən tədbirlər gömrük orqanları tərəfindən daima dəstəklənir.

Bu baxımdan Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Azərbaycan Respublikasında Milli Ödəniş Sisteminin İnkişafı üzrə 2005-2007-ci illər üçün Dövlət Proqramının təsdiq edilməsi haqqında" 9 dekabr 2004-cü il tarixli, 152 nömrəli Fərmanına əsasən gömrük rəsmiləşdirilməsi beynəlxalq təcrübəyə uyğun olaraq aparmaq, iş adamları ilə gömrük əməkdaşları arasında birbaşa əlaqəni aradan qaldırmaq məqsədilə bir sıra gömrük idarələrində (Bakı Baş Gömrük İdarəsi, Hava Nəqliyyatında Baş Gömrük İdarəsi, Sumqayıt və Avtonəqliyyat gömrük İdarələrində, yaxın dövrdə bütün gömrük idarələrində tətbiqi nəzərdə tutulur) gömrük ödənişlərinin alınmasının müasir forması kimi gömrük kartlarının tətbiqi ilə həyata keçirilir.

Ümumiyyətlə, Azərbaycanın gömrük siyasəti ölkəmizin təhlükəsizliyin, suverenliyinin və milli mənafeyinin qorunmasında müstəsna rol oynayır.

Bu gün müstəqil Azərbaycanın gömrük orqanları Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında Azərbaycan dövlətçiliyinin mökəmləndirilməsi, onun iqtisadi potensialının daha da gücləndirilməsi naminə xidməti vəzifələrinin layiqincə yerinə yetirir.

Gömrük Nəzarətinin Təşkili Baş İdarəsi tərəfindən görülmüş işlər aşağıdakılardır:

Azərbaycan Respublikası öz müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra dövlətin yeni strukturu olan gömrük xidməti yaradıldı. Lakin bu xidmətin fəaliyyətini tənzimləyən qanunvericilik bazasının faktiki olaraq olmaması və gömrük sahəsi üzrə normativ sənədlərin çatışmamazlığı gömrük orqanlarında fəaliyyətin rəşional formada həyata keçirilməsində çətinliklər yaradırdı.

Gömrük işinin hüquqi əsaslarının müəyyən edilməsi məsələlərinin həllinin tarması üçün 1995-ci ildən başlayaraq qanunverici bazanın yaradılması işinə başlanmışdır.

Gömrük sisteminin inkişaf mərhələlərində Komitənin digər struktur bölmələri ilə yanaşı Gömrük Nəzarətinin Təşkili Baş İdarəsi gömrük qanunvericiliyinin hazırlanmasında yaxından iştirak etmiş və birgə fəaliyyət nəticəsində 1997-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsinin qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar yeni hüquqi-normativ bazanın hazırlanması üzrə iş başlamışdır. Gömrük Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş gömrük recimlərini tənzimləyən Nazirlər Kabineti tərəfindən təsdiq olunan əsasnamələr, qaydalar hazırlanaraq müvafiq qaydada qüvvəyə minmişdir.

Bunlardan əlavə Komitə, eyni zamanda Komitənin GNTBİ-si tərəfindən malların idxalı-ixracı zamanı gömrük prosedurlarını tənzimləyən çoxlu sayda qaydalar, təlimatlar, əsasnamələr, texnologici sxemlər işlənilib hazırlanaraq müvafiq qaydada təsdiq olunmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisində mal dövriyyəsinin sürətləndirilməsi və gömrük işinin təkmilləşdirilməsi və gömrük nəzarətinin səmərəliliyinin daha da artırılması məqsədilə normativ-hüquqi sənədlərin hazırlanması işi günün tələblərinə müvafiq aparılırdı. Eyni zamanda xarici iqtisadi fəaliyyət iştirakçılarının əlaqələri genişləndikcə və respublikada aparılan idxal-ixrac əməliyyatlarının həcmi artdıqca qüvvədə olan normativ sənədlərin daha da təkmilləşdirilməsi və ya onların yeniləşən dünya tələblərinə cavab verməsi üzrə zərurət yarandıqca bu işlər ardıcıl sürətdə həyata keçirilir.

İntellektual mülkiyyət obyektı olan mallar üzərində sahiblik hüququnun müdafiəsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsinə "Əqli mülkiyyət hüquqlarının qorunması üçün tərkibində əqli mülkiyyət obyektləri olan mallara gömrük nəzarəti" və "Tərkibində əqli mülkiyyət obyektləri olan malların gömrük rəsmiləşdirilməsi və onlar üzərində gömrük nəzarəti xüsusiyyətləri" bəşliqləri altında iki yeni (27-I, 27-II) fəsillərin əlavə edilməsi ilə bəşli Qanun layihəsi işlənilib hazırlanmış və Azərbaycan Respublikasının 14.05.2004-cü il tarixli 650-IIQD saylı Qanunu ilə qüvvəyə minmişdir.

"İxrac nəzarəti haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununun tətbiq edilməsi bəşdə" Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 2004-ci il 29 dekabr tarixli 167 nömrəli Fərmanının tələblərinə uyğun olaraq ixrac nəzarətinə düşən malların siyahısına və normativ-hüquqi sənədlərə dair rəy və təkliflər idarə əməkdaşları tərəfindən işlənilib hazırlanmış və Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinə təqdim olunmuşdur.

"Beynəlxalq yük daşımaları haqqında" Gömrük Konvensiyasına (TİR Konvensiyası) edilmiş mərhələli dəyişikliklərin Azərbaycan Respublikasında tətbiq olunması məqsədilə GNTBİ-də Beynəlxalq yük daşımaları haqqında Gömrük Konvensiyasına edilmiş düzəlişlərin təsdiq edilməsinə dair müvafiq sənəd layihəsi

hazırlanmış və bu sənəd Azərbaycan Respublikasının 09 dekabr 2003-cü il tarixli 552-IIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmişdir.

Gömrük rəsmiləşdirilməsi və gömrük nəzarəti ilə bağlı müddəaların tələblərinin şəffaflığının təmin edilməsi məqsədi ilə hazırlanmış hüquqi-normativ sənədlərin şərhli mütəmadi olaraq "Gömrük xəbərləri" qəzetində verilir.

Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçən fiziki şəxslər tərəfindən gömrük qaydaları ilə bağlı məlumatların öyrənilməsi üçün "Gömrük məlumat kitabçası", hüququ şəxslər üçün isə "Azərbaycan Respublikasında idxal əməliyyatları", "Azərbaycan Respublikasında ixrac əməliyyatları" məlumat kitabçaları Azərbaycan və İngilis dillərində hazırlanaraq mətbəə üsulu ilə çap etdirilmiş və gömrük orqanlarına paylanılmışdır.

Hazırda yeni Gömrük Məcəlləsinin hazırlanması işində idarə əməkdaşları yaxından iştirak edirlər.

Gömrük xidmətinin yaxın beş ildə inkişaf strategiyasının müəyyənləşdirilməsi, gömrük qanunvericiliyinin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması, gömrük prosedurlarının sadələşdirilməsi, gömrük infrastrukturunun genişləndirilməsi, sahibkarların fəaliyyətinə əlverişli şəraitin yaradılması, ölkənin sosial-iqtisadi inkişafında gömrük sisteminin rolunun gücləndirilməsi məqsədi ilə GNTBİ-də "Azərbaycan Respublikası gömrük sisteminin 2007-2011-ci illər üzrə inkişafına dair Dövlət Proqramı" layihəsinin işlənilib hazırlanması işi başa çatdırılmışdır.

Yuxarıda qeyd olunanlarla yanaşı təşkilatlar arasında birgə fəaliyyətlərin nizamlanmasına yönələn bir sıra sənədlər hazırlanmışdır.

Azərbaycan Respublikası sərhəd gömrük keçid məntəqələrində gömrük orqanlarının və sərhəd qoşunlarının fəaliyyətlərinin əlaqələndirilməsinin tənzimlənməsi məqsədilə "Azərbaycan Respublikası dövlət sərhədinin buraxılış məntəqələrində sərhəd və gömrük nəzarətinin həyata keçirilməsi zamanı qarşılıqlı fəaliyyəti haqqında" Təlimat hazırlanmışdır.

Azərbaycan Dövlət Dəmir Yolu ilə birlikdə "Azərbaycan Respublikası Dövlət Sərhədindən keçən sərnişin qatarlarının rəsmiləşdirilməsi və buraxılması Texnologiyası" işlənilib hazırlanmış və 2001-ci il tarixdə təsdiq olunmuşdur.

"Azərbaycan Respublikası gömrük orqanları ilə Azərbaycan Respublikası poçt müəssisələri arasında beynəlxalq poçt göndərişlərinin buraxılması zamanı qarşılıqlı fəaliyyətin həyata keçirilməsinə dair nümunəvi Qaydalar" işlənilib hazırlanaraq qüvvəyə minmişdir.

Baş İdarə tərəfindən Dövlət Gömrük Komitəsi və Dövlətdağmədəntənzarət Komitəsi arasında Azərbaycan Respublikası ərazisində radiasiya təhlükəsizliyinin təmin edilməsi sahəsində, idxal-ixrac əməliyyatlarının tənzimlənməsi məsələləri üzrə qarşılıqlı Anlaşma haqqında Memorandum və məlumatların mübadiləsi üzrə qarşılıqlı Anlaşma sənədləri hazırlanmış və imzalanmışdır.

"GUAM-ın Ticarət və Nəql etməyə Yardım Proqramının həyata keçirilməsi üzrə Strategiya və Plan əsasında GNTBİ-də "GUAM Ticarət və Nəql etməyə Yardım Layihəsinin həyata keçirilməsi üzrə Milli Plan" layihəsi hazırlanmış aidiyyəti dövlət qurumları ilə razılaşdırılmışdır.

Gömrük əməkdaşlarının peşə səviyyəsinin və biliklərinin artırılması məqsədilə GNTBİ tərəfindən məqsədyönlü işlər aparılmış, müvafiq tədbirlər görülmüşdür.

Gömrük işinin müxtəlif sahələri üzrə biliklərin və peşə səviyyəsinin artırılması məqsədilə gömrük orqanlarının əməkdaşları üçün yerli və xarici ekspertləri cəlb etməklə GNTBİ tərəfindən bir çox o cümlədən aşağıdakı kurslar və seminarlar təşkil edilərək keçirilmişdir.

- BMT-nin Avropa İqtisadi Komissiyasının təşəbbüsü ilə "BYD kitabçası tətbiq edilməklə beynəlxalq yük daşımaları haqqında" (1975-ci il tarixli) Gömrük Konvensiyasına üzv dövlətlər üçün 02-03 oktyabr 2001-ci il tarixlərində keçirilmiş seminar;

- Beynəlxalq Atom Enerjisi Agentliyi tərəfindən "Nüvə və digər radioaktiv materiallarının qeyri-qanuni dövriyyəsinə qarşı" 26-30 oktyabr 2001-ci ildə Texniki əməkdaşlıq çərçivəsində keçirilmiş Milli seminar;

- Amerika Birləşmiş Ştalarının Ticarət Departamentinin İxrac Nəzarət Bürosunun xətti ilə ixrac nəzarətinə düşən spesifik malların nəzarət siyahısına daxil edilməsi prinsipləri, nəzarət siyahısının strukturu və Avropa İttifaqının "Nəzarət siyahısı" mövzusunda 2002-ci ilin iyul ayının 31-dən avqustun 2-dək keçirilmiş seminar;

- "Baxış rentgen texnikası vasitəsilə gömrük nəzarətini həyata keçirən əməkdaşların peşə biliklərinin artırılması" mövzusunda keçirilmiş kurslar;

- 29 mart - 02 aprel 2004-cü il tarixlərində "Kütləvi Qırğın Silahlarının Təhdidinin İdarəedilməsi" mövzusunda keçirilmiş kurslar;

- Beynəlxalq Vergi Investisiya Mərkəzi tərəfindən "Təchizat zəncirinə yardım etmək üçün gömrük potensialının artırılması" mövzusunda 22-26 mart və 22-24 iyun 2004-cü il tarixlərində keçirilmiş seminarlar;

- ABŞ-ın Energetika Nazirliyi və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Radiasiya Problemləri İnstitutunun mütəxəssislərinin iştirakı ilə 2004-cü ildən başlayaraq "Nüvə və ikili təyinatlı materialların xüsusiyyətləri, monitorinq üsulları və onlarla davranış qaydaları" və "Kütləvi Qırğın Silahlarının Yayılmaması" mövzularında keçirilmiş kurslar;

- "Nüvə, kimyəvi və bioloji silahlar və onların təsiri", "Kütləvi Qırğın Silahlarından irəli gələn qlobal və regional təhdidlər" mövzusunda keçirilmiş seminarlar;

- BYD (Beynəlxalq Yol Daşımaları) kitabçası (BYD Konvensiyası 1975-ci il) tətbiq edilməklə beynəlxalq yük daşımaları barədə gömrük Konvensiyasının tətbiqi ilə əlaqədar 27-28 fevral 2004-cü il tarixində keçirilmiş seminar;

- 25-27 iyul 2005-ci il tarixlərində Ümumdünya Gömrük Təşkilatının elektron tədris proqramının tətbiqi ilə əlaqədar keçirilmiş seminar;

- Gömrük nəzarətinin səmərəliliyinin və operativliyinin təmin edilməsi məqsədi ilə "Ludlum" və "CT-30-10" texniki nəzarət vasitələrinin istifadəsi ilə bağlı ABŞ-ın Los Alamos Texniki Tərəfdaşlar tərəfindən 22-23 mart 2005-ci il tarixində keçirilmiş kurslar;

- Atom Enerjisi üzrə Beynəlxalq Aqentlik tərəfindən Texniki Əməkdaşlıq Proqramı çərçivəsində verilmiş avadanlıqların gömrük orqanlarında əməkdaşlar tərəfindən düzgün istifadəsinin təmin olunması məqsədi ilə 16-18 noyabr 2005-ci il tarixində Atom Enerjisi üzrə Beynəlxalq Aqentliyin mütəxəssislərinin iştirakı ilə Aşkaretmə avadanlığı üzrə keçirilmiş milli trening;

- "Beynəlxalq yol daşımaları barədə gömrük Konvensiyasının (1975-ci il BYD Konvensiyası) tətbiqi, BYD kitabçalarından istifadə edilməklə yük daşımaları zamanı gömrük rəsmiləşdirilməsi və bu sahədə gömrük əməkdaşlarının təcrübələrinin artırılması məqsədi ilə 24-25 fevral 2005-ci il tarixlərində keçirilmiş seminarlar;

- "Kökünün kəsilməsi təhlükəsi olan vəhşi fauna və yabanı flora növlərinin beynəlxalq ticarəti haqqında" Konvensiyanın (CİTES) tətbiqi sahəsi üzrə gömrük orqanları əməkdaşlarının təcrübəsinin artırılması məqsədi ilə aidiyyəti dövlət qurumundan mütəxəssis dəvət edilməklə keçirilmiş seminar;

- Quş qripi xəstəliyi və onun yayılmasının qarşısının alınması haqqında məlumatların, həmçinin quş qripi ilə mübarizə tədbirlərinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə 01.09.2005-ci il tarixində keçirilmiş seminar;

- ABŞ-ın Ticarət Departamentinin Sənaye və Təhlükəsizlik Bürosu tərəfindən "ABŞ-Azərbaycan Milli Nəzarət və Təsnifat" mövzusu üzrə keçirilən seminar.

Kütləvi Qırğın Silahlarının yayılmasının qlobal və regional miqyasda törətdiyi problemlərə dair GNTBİ tərəfindən "İxrac nəzarət" mövzusunda elektron versiyasında tədris Proqramı hazırlanmış və yerli gömrük orqanlarının rəhbərləri, yük və sərnişin şöbələrinin rəislərinin iştirakı ilə Baş İdarə tərəfindən təşkil olunmuş seminarda təqdim olunmuşdur.

Eyni zamanda qeyd etmək lazımdır ki, GNTBİ-nin əməkdaşları xarici ölkələrdə təşkil olunan o cümlədən aşağıda qeyd olunmuş seminar və kurslarda iştirak etmişlər.

İsveçin Nüvə Enerji Müfəttişliyi tərəfindən təşkil edilmiş nüvə materiallarının ixracına nəzarət mövzusunda Osloda keçirilmiş seminarda, ABŞ-ın Vaşinqton ştatında keçirilən kütləvi qırğın silahlarının və onların istehsalı üçün zəruri olan materialların qeyri-qanuni dövriyyəsi ilə mübarizə metodlarına həsr olunmuş seminarda, "Nüvə və yaxud radioaktiv materialların qanunsuz dövriyyəsinə qarşı mübarizə" ilə bağlı Rusiya Federasiyasının Sankt-Peterburq şəhərində 06-31 avqust 2001-ci il tarixlərdə təşkil olunmuş kursda, 29 iyul-06 avqust 2001-ci il tarixlərində ABŞ hökumətinin Vaşinqton şəhərində təşkil etdiyi "İxrac nəzarətinə düşən ikitəyinatlı mallar üçün lisenziyanın verilməsi, doldurulması və onlara baxılması Qaydası"na dair seminarda, NATO-nun Avro-Atlantika Tərəfdaşlıq Şurasının (AATŞ) iş cədvəlinə daxil edilmiş 12-13 iyul 2001-ci il tarixdə Mülki Fövqəladə Planlaşdırma sahəsində "Təbii və texnogen fəlakətlər zamanı ərazilərdə xilasətmə dəstələrinin yerləşdirilməsi" mövzusunda seminarda, Türkiyə Respublikasının Ankara şəhərində 2001-ci ilin 23-29 sentyabr ayında Qara dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının üzv dövlətlərinin nümayəndələri üçün Türkiyə İşgüzar Əməkdaşlıq Agentliyi (TİKA) və Gömrük İdarəçiliyi üzrə Altkatiblik tərəfindən təşkil edilmiş seminarda, İsveçrə Hökumətinin dəstəyi və "Kimyəvi silahların qadağan edilməsi üzrə" təşkilatın yardımı əsasında təşkil edilmiş kurslarda, AEBA çərçivəsində "Nüvə materiallarının təhlükəsizliyi və fiziki mühafizəsi" mövzusunda Almaniya Respublikasının Karlsrue şəhərində keçirilmiş seminarda, 23 sentyabr - 4 oktyabr 2002-ci il tarixlərində Fransa Respublikasının Nöyyi şəhərində yerləşən milli məktəbdə keçirilmiş regional gömrük seminarında, Misir Ərəb Respublikasının MDB və Avropanın İslam dövlətləri ilə texniki əməkdaşlıq üzrə Fondu tərəfindən Azərbaycan mütəxəssisləri üçün Qahirə şəhərində təşkil edilmiş təlim kursunda, 11-17 dekabr 2004-cü il tarixdə Almanyanın Vilm adasında vəhşi fauna və yabanı flora növlərinin beynəlxalq ticarəti məsələlərinə həsr edilmiş seminarda, 25-28 oktyabr 2005-ci il tarixində Tbilisi şəhərində keçirilmiş Qafqaz regionu üzrə Yeni Gömrük Yarımregional seminarda, GUAM-ın Avro-Atlantik Məşvərət Qrupunun dəstəyi ilə təşkil edilmiş seminarlarda, "Gömrük Prosedurlarının Sadələşdirilməsi və Harmonizə edilməsi haqqında Beynəlxalq Konvensiya" mövzusunda Moskva şəhərində təşkil edilmiş seminarda idarə əməkdaşları iştirak etmişlər.

Qeyd olunan müddət ərzində GNTBİ-nin bir neçə əməkdaşı Rusiya Gömrük Akademiyasını bitirmiş, bəziləri isə orada təhsil almaqdadır. DGK-nın Tədris Mərkəzində işə yeni qəbul edilmiş gömrük əməkdaşlarının peşə biliklərinin artırılması məqsədilə seminar və praktiki məşğələlərin aparılmasında Baş İdarənin əməkdaşları yaxından iştirak edirlər.

Gömrük nəzarətinin operativliyinin və səmərəliliyinin artırılması, malların gömrük sərhədindən keçirilməsinin sürətləndirilməsi və gömrük nəzarəti üçün daha əlverişli şəraitin yaradılması məqsədilə GNTBİ tərəfindən əhəmiyyətli işlər görülmüş, beynəlxalq təşkilatlarla o cümlədən Atom Enerjisi üzrə Beynəlxalq Agentliklə sıx əməkdaşlıq həyata keçirilir.

Atom Enerjisi üzrə Beynəlxalq Agentliklə aparılan əməkdaşlığın nəticəsində bu təşkilatın Texniki Yardım Proqramları çərçivəsində gömrük orqanlarının radiasiya nəzarət avadanlıqları ilə təchiz olunması istiqamətində işlər aparılır. 2003-2004-cü illər üçün nəzərdə tutulmuş layihə çərçivəsində Bakı Baş Gömrük İdarəsinin "Bərə keçidi" gömrük postu və Astara Gömrük İdarəsi müasir tipli stasionar radiasiya nəzarət sistemləri ilə təchiz olunmuş, 2005-2006-cı illər üçün layihə sərəçivəsində Tovuz Gömrük İdarəsinin "Sınıq körpü" gömrük postu və Biləsuvar Gömrük İdarəsi stasionar radiasiya nəzarət sistemləri ilə təchiz olunmuşdur. Bunlardan əlavə AEBA tərəfindən müxtəlif portativ radiasiya nəzarət avadanlıqları göndərilmişdir. Hazırda bütün sərhəd keçid məntəqələrində yüklərə radiasiya nəzarəti tətbiq olunur. Atom Enerjisi üzrə Beynəlxalq Agentliklə əməkdaşlıq davam etdirilir və bu təşkilatın imkanlarını nəzərə alaraq respublikanın bütün sərhəd gömrük keçid məntəqələrinin stasionar radiasiya nəzarət sistemləri ilə təchiz olunması üçün GNTBİ tərəfindən texniki tapşırıq hazırlanmış və təşkilata müvafiq qaydada təqdim olunması üçün Nazirlər Kabinetinə göndərilmişdir.

ABŞ tərəfindən keçirilən seminar və forumlar zamanı GNTBİ tərəfindən Azərbaycan gömrük xidmətinə müasir tipli texniki nəzarət vasitələrinin, o cümlədən laboratoriya avadanlığının əvəzsiz əldə edilməsi məsələsi qaldırılmış və aparılan danışıqlar nəticəsində rentgen avadanlığı və digər müasir texniki nəzarət vasitələri ilə təchiz edilmiş bir ədəd mobil avto-furqon Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinə verilmişdir.

ABŞ-ın Müdafiə Nazirliyi və Gömrük Xidmətinin "Kütləvi qırğın silahlarının yayımlanmaması" proqramı çərçivəsində müasir tipli cihaz, avadanlıq və fərdi vasitələr dəstləri alınmış və gömrük orqanları üzrə bölgüsü aparılmışdır.

ABŞ-ın Müdafiə Departamentinin Nüvə Silahlarının Yayılmaması üzrə Beynəlxalq Proqramı tərəfindən terrorizmə qarşı mübarizə və kütləvi qırğın silahlarının yayılmasının qarşısının alınması məqsədilə təmənnəsiz olaraq Gömrük Komitəsinə metal detektorları, optik lifli endoskoplər və digər avadanlıqlar verilmişdir.

BMT-nin Narkotiklərə Nəzarət Proqramını xətti ilə vizual axtarış dəstləri, səyyar rentgen generatoru, termal müəyyənləşdirmə kamerası, polaroid emal qurğusu, YUNİSEF-in xətti ilə testləşdirici reaktivlər alınmışdır.

"Arema LTD" beynəlxalq şirkəti tərəfindən bir ədəd rentgen aparatı ilə təchiz olunmuş xüsusi avtomobil və xüsusi endoskoplər əvəzsiz olaraq Gömrük Komitəsinə verilmişdir.

Dövlət Gömrük Komitəsi tərəfindən alınmış iri qabaritli yüklərin və konteynerlərin müayinə edən Avro Mobil VACIS yük yoxlama sisteminin istifadəyə verilməsi ilə əlaqədar müvafiq işlər görülmüşdür.

Gömrük nəzarətinin təkmilləşdirilməsi və gömrük rəsmiləşdirilməsinin operativliyini təmin etmək məqsədilə respublika ərazisində idxal-ixrac olunan malların xüsusiyyətlərindən asılı olaraq GNTBİ tərəfindən gömrük xidmətinin müvafiq struktur bölmələrinin yaradılması haqqında təkliflər verilmiş, onlar yarandıqdan sonra texniki sənədlərin hazırlanması üzrə işlər görülmüşdür.

Boru kəməri vasitəsi ilə ixrac edilən xam neftə gömrük nəzarətini təmin etmək məqsədi ilə "Şirvanovka" gömrük postu, Bakı Dəniz limanının Dübəndi neft ayırma rayonuna daxil olan və çıxan neft daşıyan gəmilərə gömrük nəzarətini təmin etmək məqsədi ilə "Dübəndi" gömrük postunun, Şirvan dəmir yolu stansiyasında "Şirvan" yeni gömrük postlarının təşkil edilməsi üçün təkliflər verilmişdir.

Ağır çəkili və iri həcmli nəqliyyat vasitələrinin Bakı şəhərinin mərkəzinə daxil olmasının qarşısının almaq məqsədilə "Xətai" gömrük postu ləğv edilmiş və əvəzinə Bayıl yaşayış sahəsində "Səbail" gömrük postu açılmışdır.

Bakı-Astara avtomagistralının Qaradağ rayonu, Bakı-Rostov magistralının H.Z.Tağıyev qəsəbəsi və Bakı-Balakən avtomobilin yolunun Zaqatala rayonu ərazilərində yeni gömrük postlarının yaradılması üçün müvafiq tədbirlər görülmüşdür.

"Əsrin müqaviləsi"-neft kontraktları imzalandıqdan sonra xarici neft şirkətlərinin Azərbaycan Respublikasına investisiya qoyuluşu üçün şərait yaradılmış və dünyanın iri şirkətlərinin respublikamıza axını güclənmişdir. Neft ehtiyatlarının istismarı üçün gətirilən avadanlıqların miqdarının çoxluğu və gömrük rəsmiləşdirilməsinin operativ həyata keçirilməsi məqsədilə yeni gömrük postunun yaradılması zərurəti yaranmışdır. Bu iş müsbət həll edilməsi və Qaradağ rayonu ərazisində "Sahil" gömrük postu yaradılmışdır.

"Sahil" gömrük postu konsorsiumun üzvü olan şirkətlərin idxal-ixrac əməliyyatlarının gömrük rəsmiləşdirilməsini həyata keçirir. Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkətinin Xəzər dənizində Azəri-Çıraq-Günəş neft yataqlarının tikintisinin sürətləndirilməsinə və neft kontraktları ətrafında digər investisiya qoyuluşları üzrə fəaliyyətlərə əlverişli şəraitin yaradılması məqsədilə bu sahə üzrə aparılan idxal-ixrac əməliyyatlarının gömrük rəsmiləşdirilməsi üçün "Yeni Sahil" gömrük postu yaradılmışdır.

Neft və neft məhsullarının, eləcə də enerji daşıyıcılarının gömrük rəsmiləşdirilməsinin səmərəliliyinin artırılması və keyfiyyətə yeni səviyyəyə qaldırılması, bu növ malların ixracına daha da əlverişli şərait yaradılması məqsədi ilə enerji daşıyıcıları üzrə gömrük rəsmiləşdirilməsi və gömrük nəzarətini həyata keçirən "Enerji gömrükxanası"nın yaradılması ilə bağlı müvafiq təkliflər irəli sürülmüş və həmin gömrük idarənin yaradılmasında texniki təşkilatı işlər həyata keçirilmişdir.

Aksizli malların gömrük rəsmiləşdirilməsinin həyata keçirilməsi üçün Aksiz Gömrük İdarəsi, avtomobillərin gömrük rəsmiləşdirilməsinin həyata keçirilməsi üçün Avtonəqliyyat Gömrük İdarəsi yaradılmışdır.

Bütün yaradılmış struktur bölmələrinin texniki-təşkilatı əsaslarının müəyyən edilməsi üzrə GNTBİ tərəfindən müvafiq tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Beynəlxalq əməkdaşlığın genişləndirilməsi və Azərbaycan gömrük xidmətinin beynəlxalq arenada layiqli yerin tutması üçün GNTBİ tərəfindən məqsədyönlü tədbirlər həyata keçirilir.

Xarici ölkələrdə keçirilən beynəlxalq tədbirlərdə o cümlədən Ümumdünya Gömrük Təşkilatının, MDB iştirakçı dövlətlərin Gömrük Xidməti Rəhbərləri Şurasının, İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının (İƏT), Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının (QDİƏT), Asiya İnkişaf Bankı tərəfindən maliyyələşdirilən Asiya Regional İqtisadi Əməkdaşlıq Proqramı çərçivəsində Gömrük Əməkdaşlıq Komitəsinin, Atom Enerjisi üzrə Beynəlxalq Agentliyin, Demokratiya və İqtisadi Əməkdaşlıq naminə Təşkilat-GUAM-ın iclaslarında, BMT-nin Avropa üzrə İqtisadi Komissiyasının Nəqliyyatla bağlı Gömrük Məsələləri üzrə İşçi Qrupunun (WP30), və BYD İnzibati Komitəsinin sessiyalarında müzakirə edilən məsələlər üzrə aidiyyəti qaydada işlər görülmüş və eyni zamanda həmin təşkilatların bir sıra tədbirlərində Baş İdarənin əməkdaşları iştirak etmişlər.

2002-cü ilin noyabr ayında BYD Konvensiyası İcra Şurasının 20-ci iclasının Bakı şəhərində keçirilməsi zamanı, 16-18 may 2005-ci il tarixlərində İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı (İƏT) üzv dövlətlərinin Gömrük İdarələri Rəhbərləri Şurasının 4-cü iclasının Bakı şəhərində keçirilməsi zamanı, 12-13 iyul 2005-ci il tarixlərində GUAM-ın Ticarət və Nəqlətməyə Yardım (TNY) layihəsi üzrə Rəhbəredici Komitəsinin üçüncü iclasının Bakıda keçirilməsi zamanı Baş İdarə bu tədbirlərin təşkil olunmasında və keçirilməsində yaxından iştirak etmişdir.

Baş İdarənin rəisi Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Avropa üzrə İqtisadi Komissiyasının BYD İcraiyyə Şurasının 2003-2004-cü illərdə üzvü olmuş, 2006-cı ildə isə BYD kitabçaları istifadə etməklə Beynəlxalq yük daşımaları haqqında Gömrük Konvensiyasının İnzibati Komitəsinin sədri vəzifəsinə seçilmişdir.

Azərbaycanın gömrük sistemində gömrük brokeri institutunun yaradılması ilə əlaqədar DGK-nın Tədris Mərkəzində gömrük rəsmiləşdirilməsi üzrə mütəxəssislər üçün bir neçə dəfə hazırlıq kursları təşkil edilmiş və keçirilmiş, kursları bitirmiş və test imtahanını müvəffəqiyyətlə vermiş mütəxəssislərə ixtisas attestatları verilmişdir. Bundan sonra DGK-ya müraciət etmiş müəssisə və şirkətlərin ərizələrinə baxılaraq şirkət, müəssisə və təşkilata gömrük brokeri fəaliyyətinin həyata keçirilməsi üçün lisenziyalar verilmişdir. Eyni zamanda gömrük anbarlarının, müvəqqəti saxlanma anbarının təsis edilməsi üçün DGK-ya daxil olmuş müraciətlərə Baş İdarə tərəfindən baxılaraq müvafiq qaydada lisenziyalar verilmişdir.

Dövlət Gömrük Komitəsi Sədrinin 30.08.2000-ci il tarixli, 058 sayılı əmri ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasında BYD (Beynəlxalq yük daşımaları) kitabçası tətbiq edilməklə daşıyıcıların beynəlxalq yük daşımalarına buraxılması qaydaları haqqında" Əsasnamənin tələblərinə uyğun olaraq idarə tərəfindən bir çox sayda hüquqi və fiziki şəxslərə BYD kitabçası tətbiq edilməklə beynəlxalq yük daşımalarını həyata keçirmək üçün müvafiq qaydada icazələr hazırlanıb verilmişdir.

Dövlət Gömrük komitəsinin narkotiklərə və gömrük hüquqpozmalarına qarşı mübarizə sahəsində gördüyü işləri şərh etmədən bütün məlumatları diaqramlar və cədvəllər şəklində təqdim edirik. Bütün bunları həyata keçirmək üçün Komitə sədri tərəfindən hər cür şərait yaradılmış, maddi-texniki təchizat dünya standartları səviyyəsində təşkil olunmuş, kinoloji xidmət yaradılmış və lazımı kadrlar hazırlanmışdır. Diaqramlardakı məlumatlar 1993-2005-ci illəri əhatə edir. 2006-cı ilin yekun rəqəmləri olmadığı üçün həmin ilin nəticələrini nəzərə almamışıq. Lakin bu rəqəmlər heç nəyi dəyişməyəcək, çünki görülən işlər göz qabağındadır. Eyni zamanda 1993-94-cü illərin məlumatlarını qəsdən veririk ki, Sizlər müqayisəli şəkildə həmin illərlə 1995-ci ildən sonrakı illəri müqayisə edə bilərsiniz. İrəliləyişlər o qədər qabarıqdır ki, əlavə şərhə ehtiyac qalmır.

DGK-da informasiya sistemlərinin, informasiya texnologiyalarının və onların təminat vasitələrinin tətbiqi sahəsində aşağıdakı işlər görülmüşdür:

XX əsrin son onilliyində və XXI əsrin əvvəllərində informasiya və kommunikasiya texnologiyaları cəmiyyətin inkişafına təsir göstərən əsas amillərdən birinə çevrilmişdir. İnformasiya və kommunikasiya texnologiyalarının dövlət strukturlarını və vətəndaş cəmiyyəti institutlarını, iqtisadi və sosial sahələri əhatə etməsini nəzərə alaraq Dövlət Gömrük Komitəsi bu sahədə əldə olunmuş nəticələri inkişaf etdirmək və gömrük işinin təşkilində informasiya texnologiyalarının geniş tətbiqini təmin etmək əzmindədir.

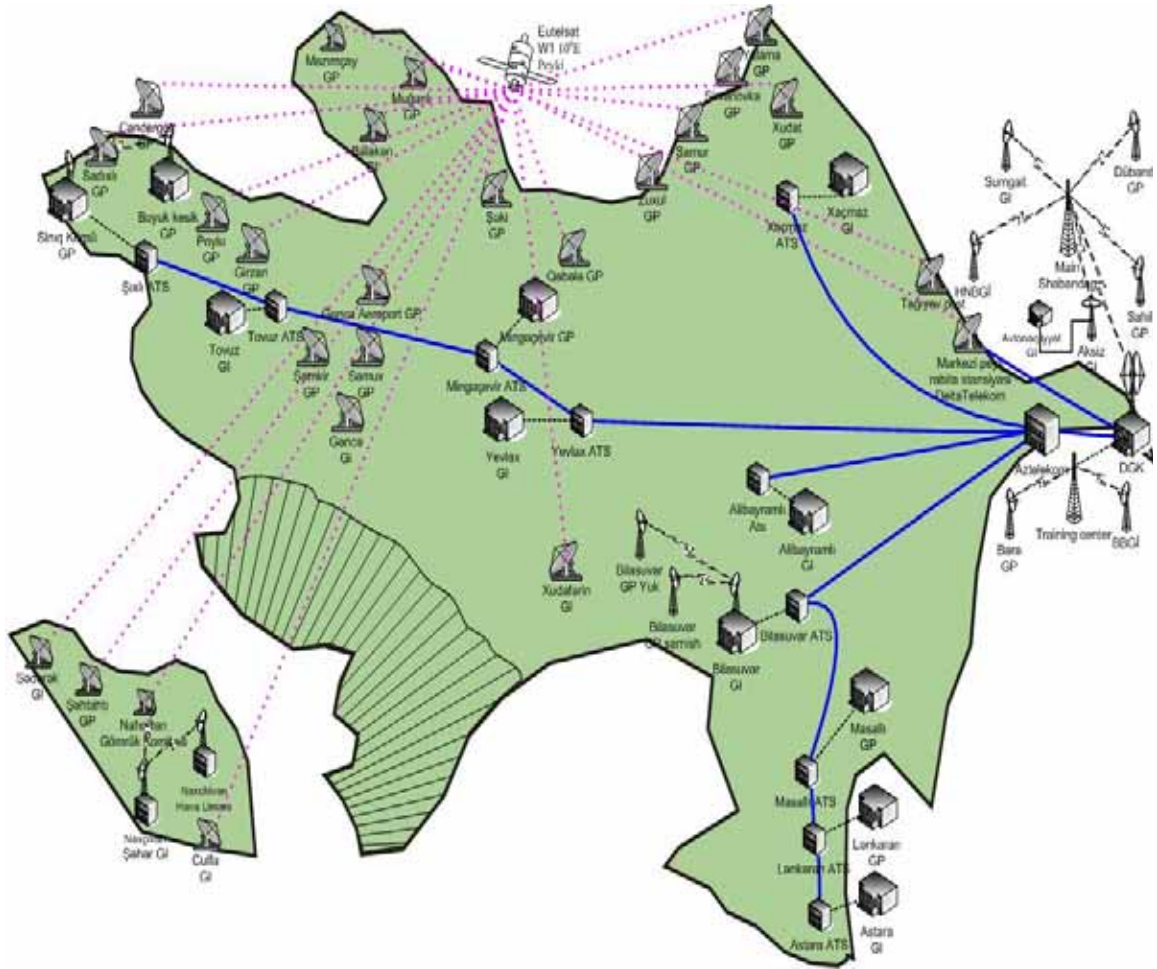
21 oktyabr 2005-ci il tarixində Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən təsdiq olunmuş "Azərbaycan Respublikası rabitə və informasiya texnologiyalarının inkişafı üzrə Dövlət proqramına (Elektron Azərbaycan)" və Azərbaycan Respublikasının İnkişafı Naminə İnformasiya və Kommunikasiya Texnologiyaları üzrə Milli Strategiyaya müvafiq olaraq Dövlət Gömrük Komitəsində Azərbaycan Respublikası gömrük xidmətinin vahid avtomatlaşdırılmış informasiya sisteminin yaradılması haqqında Fəaliyyət Proqramına uyğun olaraq müvafiq işlər aparılır və bu sahədə müxtəlif nailiyyətlər əldə olunmuşdur.

Gömrük orqanlarının vahid qlobal korporativ şəbəkəsinin genişləndirilməsi və inkişaf etdirilməsi, gömrük rəsmiləşdirməsi və nəzarətinin avtomatlaşdırılmış sisteminin sənaye istismarının təmin edilməsi, müasir texniki qurğuların tətbiqi ilə gömrük sərhədini keçən mal və nəqliyyat vasitələrinə nəzarət avtomatlaşdırılmış sisteminin yaradılması, gömrük anbarlarında və terminallarında malların uçotu, saxlanması və hərəkəti prosesinin avtomatlaşdırılması, gömrük orqanları tərəfindən müəyyən olunmuş hüquqpozmaların uçotu və nəzarətinin avtomatlaşdırılması sisteminin tətbiqi və İstifadədə olan informasiya-texniki və proqram təminatı vasitələrinin yeniləşdirilməsi(modernləşdirilməsi) məsələləri mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Dövlət Gömrük Komitəsinin qlobal korporativ şəbəkəsi hazırda Xəzər Dənizində Azərbaycan Respublikasının Mənafeyini Mühafizə idarəsi istisna olmaqla bütün gömrük orqanlarını əhatə edir. Şəbəkə öz quruluşuna görə dörd əsas hissədən ibarətdir:

- 1) Peyk vasitəsi ilə təşkil olunmuş şəbəkə;
- 2) Aztelekom istehsalat birliyindən icarəyə götürülmüş optik lifli rabitəsi əsasında təşkil olunmuş şəbəkə;
- 3) Xüsusi tezliklə işləyən radioantennalarla qurulmuş şəbəkə;
- 4) İSDN tipli şəbəkə.

Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanlarında fəaliyyətdə olan qlobal korporativ şəbəkənin funksional sxemi aşağıdakı kimidir:

Qlobal korporativ şəbəkə Azərbaycan Respublikasının bütün gömrük orqanları arasında informasiya mübadiləsinin aparılmasını və Dövlət Gömrük Komitəsinin vasitəçiliyi ilə hər bir gömrük orqanının internetə çıxışını təmin edir.

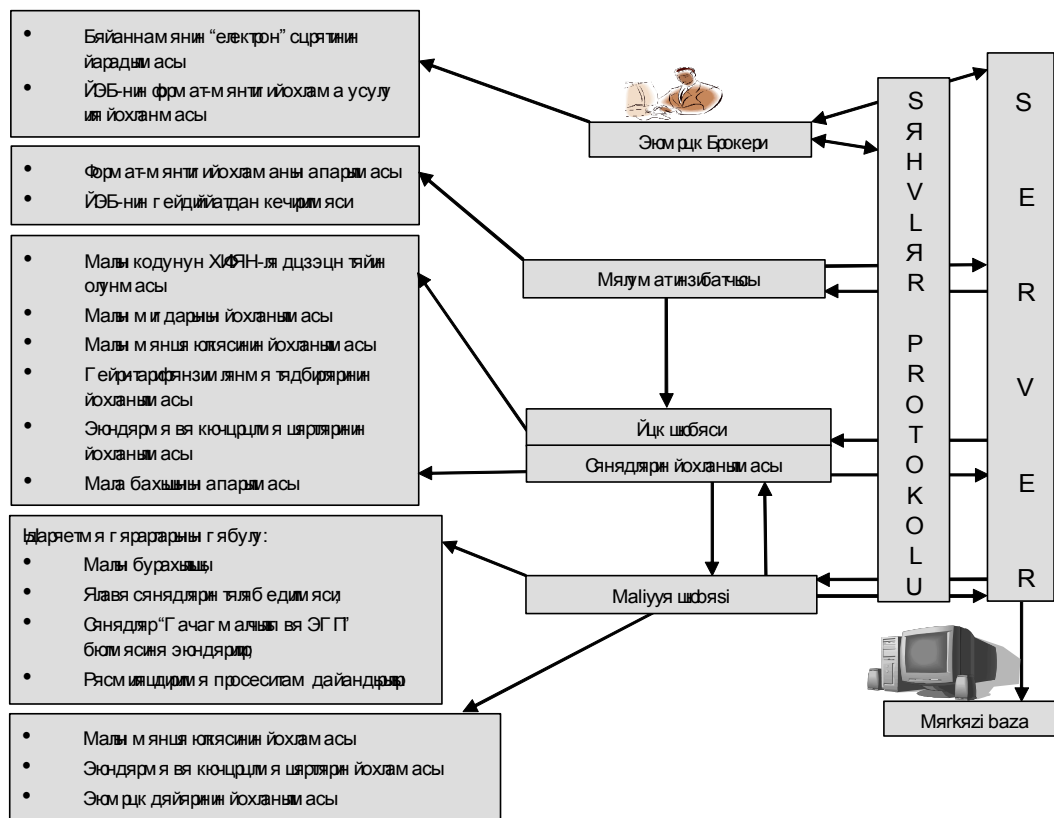
Rəsmiləşdirmə prosesinin sürətini və keyfiyyətini artırmaq və yük gömrük bəyannamələrində olan məlumatlara proqram təminatı vasitəsilə elektron nəzarətin aparılması məqsədilə "Gömrük rəsmiləşdirilməsi və nəzarətinin avtomatlaşdırılmış sistemi (GRNAS)" yaradılmışdır.

"Gömrük rəsmiləşdirilməsi və nəzarətinin avtomatlaşdırılmış sistemi" proqram kompleksi yük gömrük bəyannamələrinin (YGB) gömrük rəsmiləşdirilməsi prosesinin maksimum dərəcədə avtomatlaşdırılması üçün nəzərdə tutulmuşdur. Avtomatlaşdırma prosesi iki mərhələdən ibarətdir:

- YGB-lərin elektron surətinin yaradılması;
- YGB-də olan məlumatlara nəzarətin keçirilməsi.

Nəzarətin birinci mərhələsi format-məntiqi yoxlama adlanır və tam şəkildə proqram təminatının köməyiylə aparılır, gömrük brokeri və lokal şəbəkənin administratoru tərəfindən həyata keçirilir. Format-məntiqi yoxlama nəticəsində YGB-də istifadə olunan bütün kodlar yoxlanılır. YGB-nin yük və maliyyə aspektləri ekspert səviyyəsində yoxlanılır. Gömrük rəsmiləşdirilməsi və nəzarətinin avtomatlaşdırılmış sisteminin funksional sxemi aşağıdakı kimidir.

"Gömrük rəsmiləşdirilməsi və nəzarətinin avtomatlaşdırılmış sistemi"nin funksional sxemi

GRNAS proqram təminatına yalnız gömrük orqanının gömrük serverində qeydə alınmış istifadəçi qoşula bilər. Əgər daxil edilmiş ad və şifrə sistemdə qeydə alınmış istifadəçilər cədvəlində iştirak edirsə və bir-birinə uyğundursa, onda qeydə alınmış istifadəçiyə gömrük orqanının lokal şəbəkəsində GRNAS proqram təminatının onun sistemdə vəziyyətinə uyğun gələn modulları ilə işləmək imkanı verilir.

Vəyannamənin doldurulması üçün GRNAS Proqram təminatından istifadə edən və gömrük orqanının lokal şəbəkəsində işləyən gömrük Brokerləri "BROKER" modulundan istifadə edirlər..

GRNAS proqram təminatından istifadə etməklə gömrük orqanlarının "AİS və statistika" şöbələrinin əməkdaşları elektron gömrük bəyannamələrinin qəbulu və qeydiyyatı, bəyannamələrdən təşkil olunmuş verilənlər bazaları və sorğu bazası ilə məşğul olmaq imkanına malikdirlər. Eyni zamanda həm maliyyə şöbəsinin əməkdaşları, həm də yük şöbəsinin əməkdaşları GRNAS proqram təminatından istifadə etməklə müvafiq funksiyaları yerinə yetirirlər.

Gömrük rəsmiləşdirilməsi və nəzarətinin şəffaflığını təmin etmək, fiziki və hüquqi şəxslərin məlumatlandırılması üçün gömrük orqanlarında informasiya köşkləri fəaliyyət göstərir. İnformasiya köşklərində rəsmiləşdirilmədə istifadə olunan bütün normativ-hüquqi sənədlər, mal nomenklaturası və müvafiq tarif dərəcələri yerləşdirilib. Xarici-iqtisadi əlaqələr iştirakçısı informasiya köşkünə müraciət edərək şəffaf şəraitdə lazımi məlumatı və eyni zamanda gömrük rəsmiləşdirilməsi barədə GRNAS-dan müvafiq məlumatı əldə edə bilər. Məsələn, köşkdən malların idxal və ixracı zamanı çox vacib olan aşağıdakı məlumatları almaq olar.

Mal və nəqliyyat vasitələrinin Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilməsi Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsi və digər qanunvericilik aktları ilə müəyyən edilmiş qaydada seçilmiş gömrük recimlərinə uyğun olaraq həyata keçirilir.

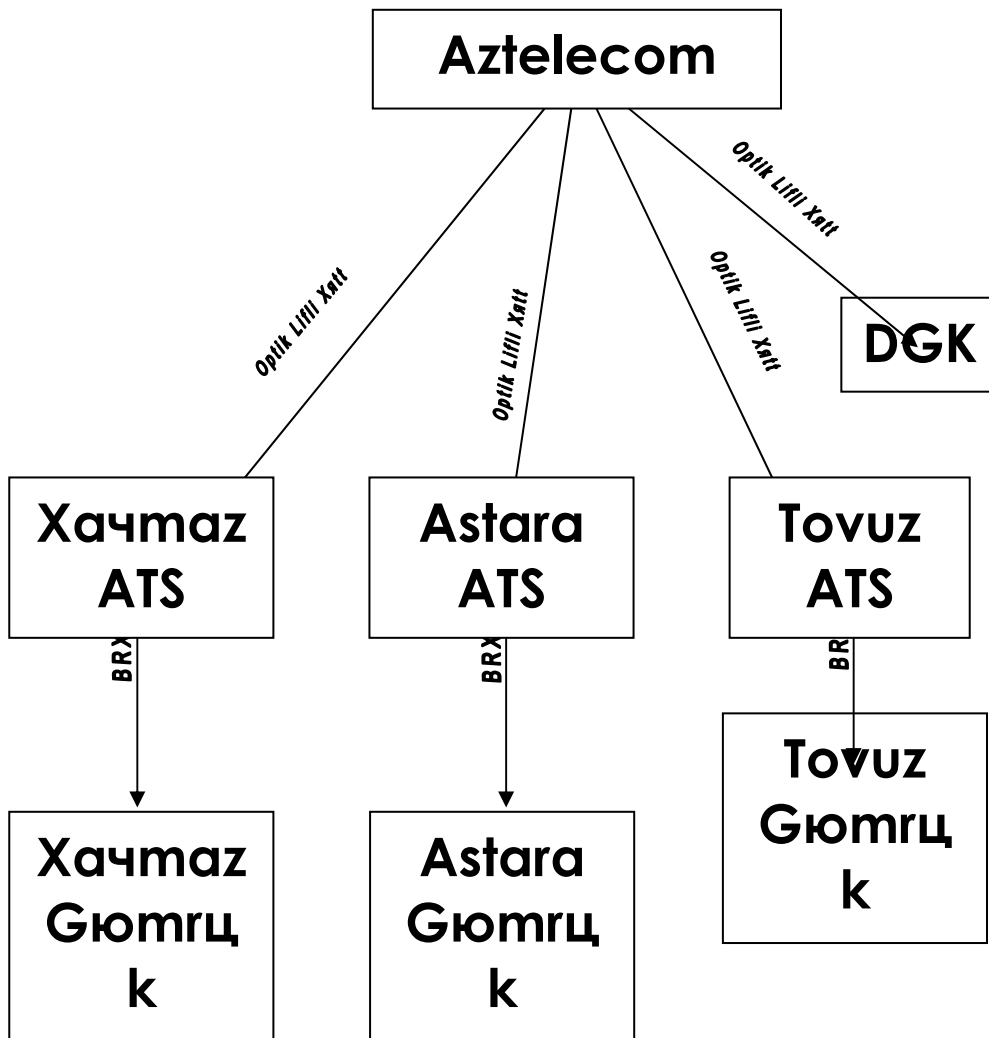
Eyni zamanda informasiya köşkündən lisenziyalaşdırma qaydaları və lisenziya tələb olunan mallar, xarici ticarətdə istifadə olunan anlayışlar və bəzi terminlər, güzəştli mallar, mədəni sərvətlərin keçirilməsi zamanı tələb olunan qaydalar və bir çox digər qaydalar haqqında məlumatlar əldə etmək mümkündür.

Dövlət Gömrük Komitəsinin ON LINE rabitə kompleksinin geniş tutumuna, cari informasiya və telefon-faks mübadiləsinə xələl gətirmədən videorabitə sisteminin tətbiqi ilə videokonfrans sistemi yaradılmışdır. Videokonfrans sistemi konfrans iştirakçılarında yüksək effektiv vizual və audio ünsiyyət imkanı yaradır. Ən müasir videorabitə texnologiyası vasitəsilə sistem aydın və təmiz təsvir, kristal saf səsini ötürülməsini təmin edir.

Tənzimləmə bilən rabitə zolağı, Stereo Surround səs standartı, videotəsviri və səsi əlaqələndirən sistem videokonfranslarda təbii ünsiyyətin yaradılmasına xidmət edir. Kompleks çox asan idarə olunur və xüsusi hazırlıq tələb etmir.

Dövlət Gömrük Komitəsini, Astara, Xaçmaz və Tovuz gömrük idarələrini birləşdirən videokonfrans sisteminin birləşmə sxemi aşağıdakı şəkildə verilmişdir.

Gömrük işinin əsas məsələlərindən biri də sərhəddən keçirilən mal və nəqliyyat vasitələrinə nəzarəti və onların rəsmiləşdirilməsini təşkil etməkdir. Bildiyimiz kimi sərhədi keçən mal və nəqliyyat vasitələri idxal, ixrac və tranzit kimi keçə bilər. Mal və nəqliyyat vasitələrinə nəzarət etmək üçün daşınma cədvəllərindən istifadə olunur və təyinat gömrük orqanlarına telefoqramla onlar haqqında məlumatlar ötürülür.

Videokonfrans sisteminin birləşmə sxemi

Azərbaycan Respublikasının ərazisini keçən nəqliyyat vasitələrinə gömrük nəzarətini həyata keçirmək məqsədilə giriş və çıxış, həmçinin daxili gömrük orqanlarına məlumatın tez və operativ şəkildə ötürülməsini təmin etmək üçün "Çatdırma" proqram təminatı hazırlanmışdır.

Gömrük sərhədinin keçən nəqliyyat vasitələrinin elektron qeydiyyatı aparılır. Nəqliyyat vasitələri haqqında məlumatların giriş gömrük orqanında məlumat bazasına daxil olunmasından sonra fayl şəklində müvafiq məlumat hazırlanır və "İnternet" sistemi ilə elektron poçt vasitəsilə təyinat gömrük məntəqəsinə göndərilir. Giriş gömrük orqanında nəqliyyat vasitələri haqqında olan məlumatlar məlumat bazasında nəzarətdə saxlanılır. Təyinat gömrük orqanında yükün gəlməsi haqqında məlumat alındıqdan sonra inspektor elektron müqayisə nəticəsində həmin yükü nəzarətdən çıxarır. Giriş gömrük orqanında yüklərin nəzarətdən çıxarılması üçün müvafiq elektron cavab hazırlanır və poçt vasitəsilə göndərilir. Giriş gömrük orqanından göndərilmiş, lakin nəzarətdən çıxarılmayan yüklər haqqında qaçaqmalçılıq və gömrük qaydalarının pozulması şübhəsi tərəfindən tədbirlər görülür.

Son illər ərzində Azərbaycan Respublikasının xarici ticarət dövriyyəsində fiziki şəxslərin xüsusi çəkisi artır. Fiziki şəxslər tərəfindən gətirilən mallar üçün gömrük prosedurlarının sadələşdirilməsi məqsədilə kommersiya məqsədləri üçün nəzərdə tutulmayan malların rəsmiləşdirilməsi zamanı gömrük mədaxil orderlərindən istifadə olunur. Fiziki şəxslər tərəfindən gətirilən yüklərin rəsmiləşdirilməsi üçün tətbiq olunan gömrük mədaxil orderləri üzrə avtomatlaşdırılmış iş yerinin yaradılması məqsədilə "Gömrük mədaxil orderi (GMO)" proqram təminatı DGK sədrinin 009 sayılı 11 mart 1998-ci il tarixli əmrinə müvafiq olaraq 1998-ci ilin aprel ayından tətbiq olunur. Gömrük mədaxil orderləri üzrə məlumat bazası 3 mərhələdə yaradılır:

- sərhəd postlarında;
- regional gömrük idarələrində;
- Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsində.

Sərhəd gömrük məntəqələrində və bəzi hallarda regional gömrük idarələrində uyğun sənədlər əsasında gömrük mədaxil orderləri tərtib olunur və müvafiq proqram təminatının köməyiylə məlumatlar bazaya daxil edilir və iş gününün sonunda DGK-nə ötürülür.

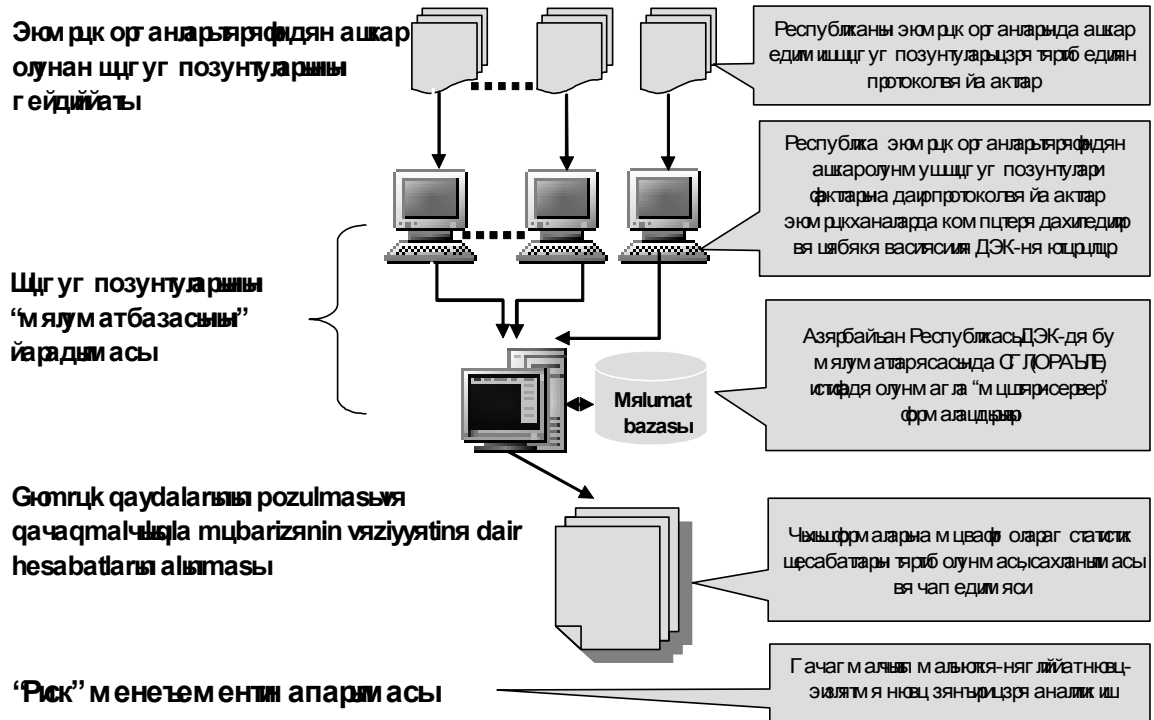
Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsində mərkəzi məlumat bazası yaradılmışdır. Mövcud tətbiqi proqramlar paketinin köməyiylə aşağıdakı məlumatları almaq olar:

- GMO-lar üzrə olan gömrük rüsum və yığımları haqqında;
- Mənşə ölkələri, mallar və fiziki şəxslər haqqında.

Bütün dünya miqyasında olduğu kimi Azərbaycan Respublikasında da cəmiyyətin iqtisadi və sosial həyatının saflaşdırılmasında narkoticarət və qaçaqmalçılıqla mübarizə əsas məsələlərdən biri hesab olunur. Gömrük orqanları həm Azərbaycan Respublikasının qanunları, həm də gömrük qaydalarının hüquq pozuntuları faktlarının aşkar edilməsi prosesinin əsas həlqəsidir. Qaçaqmalçılıq və gömrük qaydalarının pozulması faktlarının müəyyən edilməsi və araşdırılması sahəsində aparılan işləri yüksək səviyyəyə qaldırmaq məqsədilə əməliyyat-axtarış tədbirlərinin avtomatlaşdırılması istiqamətində müvafiq işlər görülmüşdür. Bu məqsədlə "Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanları tərəfindən aşkar olunmuş hüquq pozuntularının qeydiyyatı və nəzarətinin avtomatlaşdırılması sistemi" yaradılmışdır. Sistemin funksional sxemi aşağıdakı kimidir.

Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanları tərəfindən aşkar olunmuş hüquq pozuntularının qeydiyyatı və nəzarətinin avtomatlaşdırılmış sistemi respublikanın gömrük orqanları tərəfindən aşkara çıxarılan hüquq pozuntularının avtomatlaşdırılmış qeydiyyatının təşkilini təmin edir. Başqa sözlə, hüquq pozuntularının məlumat bazası yaradılmışdır. Belə bir informasiya əsasında gömrük qaydalarının pozulması və qaçaqmalçılıqla mübarizənin təşkili vəziyyətini göstərən riskin keçirilməsi və respublikanın regional gömrük idarələri üzrə hesabatın alınması mümkündür.

Азәрбајҹан Республҹасыны әкәм рәкәргә оргәнләряряфдјян ашкарәлу нәшҹәг уг позунтуларшы гөйдәйәтә нәзарәтнн автоматлаңдәш асыстемә

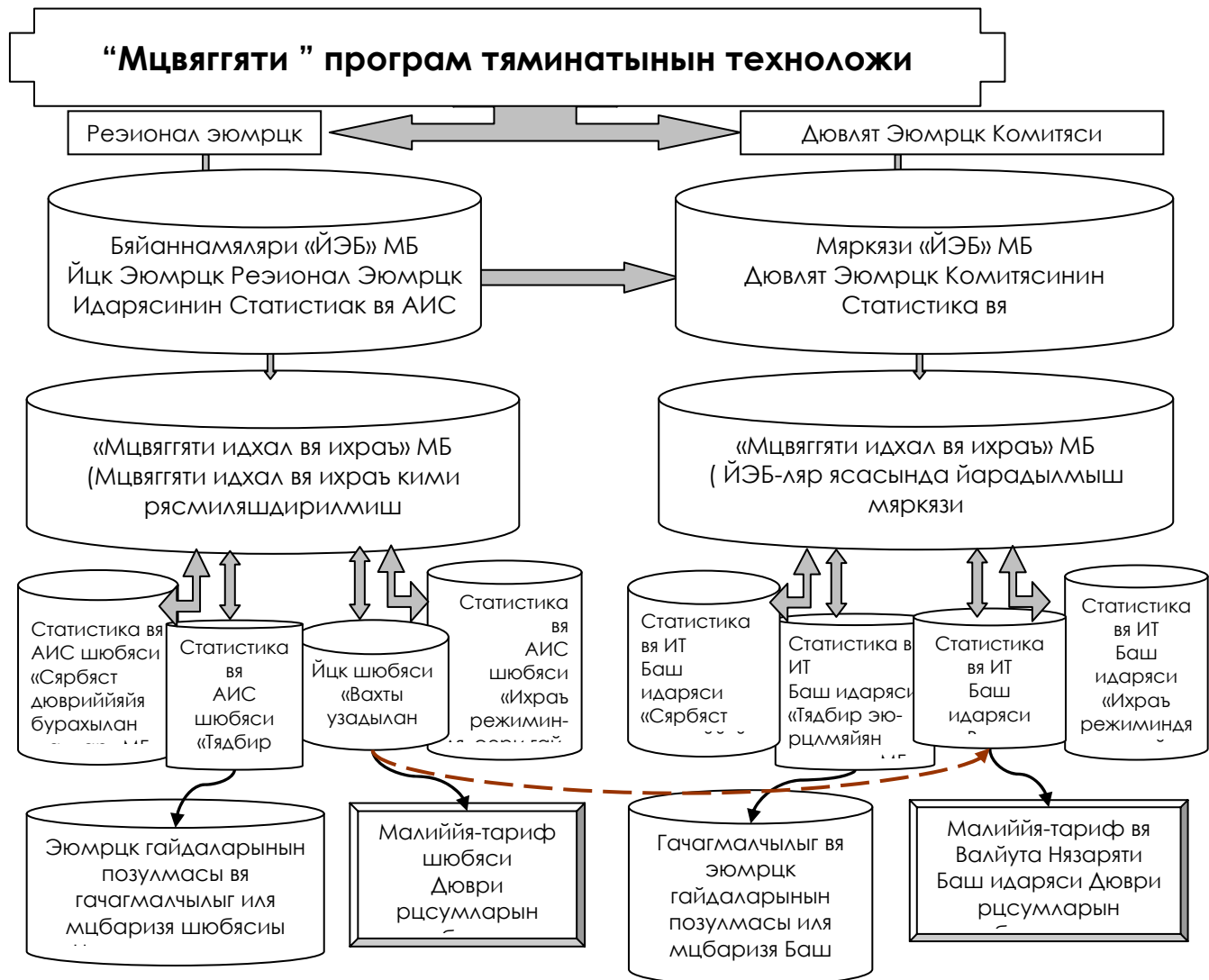

Müvəqqəti idxal (ixrac) gömrük rəcimi altında yerləşdirilmiş mal və nəqliyyat vasitələri üzrə regional və mərkəzi məlumat bazalarının yaradılması və belə mallara elektron nəzarətin aparılması haqqında DGK sədrinin 082 sayılı 29.11.02 tarixli əmrinə əsasən 2003-cü ilin yanvar ayının 1-dən başlayaraq respublika ərazisinə müvəqqəti idxal olunmuş və respublika ərazisindən müvəqqəti aparılmış mallara "Müvəqqəti" proqram təminatının köməyiylə elektron nəzarət həyata keçirilir.

"Müvəqqəti" proqram təminatının tətbiq olunması nəticəsində müvəqqəti idxal kimi gətirilmiş və sonradan sərbəst dövriyyəyə buraxılma halları, təyin olunmuş vaxt qurtarıqdan sonra ixrac kimi geriye qaytarılma halları, əvvəlcədən təyin olunmuş son vaxtın mövcud qanunvericiliyin tələblərinə əməl olunmaqla yenidən uzadılması halları araşdırılır və operativ şəkildə elektron nəzarətin aparılması təmin olunur. Eyni zamanda proqram təminatının köməyi ilə müvəqqəti idxal olunan mallar üçün tətbiq olunan dövrü gömrük rüsumlarının hesablanması mümkündür. "Müvəqqəti" proqram təminatının texnologiyası aşağıdakı kimidir.

Azərbaycan Respublikasında xarici ticarətin mövcud vəziyyətini əks etdirən aylıq hesabatların hazırlanması, müxtəlif təşkilatlardan daxil olan sorğulara cavab hazırlanması və gömrük statistikasının aparılması məqsədilə digər sorğulara cavab verilməsi üçün "Wingomruk" proqram təminatı hazırlanmışdır.

"Wingomruk" proqram təminatı yük gömrük bəyannamələri əsasında yaradılmış məlumat bazasından standart şəkildə statistik və maliyyə hesabatlarının alınması üçün istifadə olunur. Bu proqramın köməyiylə ölkələr üzrə, mal pozisiyaları üzrə, saziş növləri üzrə, fiziki və hüquqi şəxslər üzrə, gömrük rüsum və yığımları üzrə və s. 100-dən çox müxtəlif tipli sorğulara cavab almaq olar.

Gömrük işində informasiya texnologiyalarının tətbiqi sahəsində uğurlarımızla yanaşı hələ də həllini gözləyən məsələlər çoxdur. Belə ki, yaxın gələcəkdə Dövlət Gömrük Komitəsində istifadə olunan proqram təminatlarının VEB-texnologiyadan və vahid məlumat bazasını idarə sistemindən istifadə olunmaqla daha da təkmilləşdirilməsi nəzərdə tutulur.

Komitənin texniki təchizat səviyyəsi aşağıdakı kimidir:

Dövlət Gömrük Komitəsinin struktur bölmələri aşağıdakı texniki nəzarət avadanlıqları ilə təchiz olunmuşdur:

- İri qabaritli yüklərin, yük daşıyan nəqliyyat vasitələrinin və konteynerlərin yoxlanılması üçün Avro Mobil Vasic yük yoxlama sistemi;
- Rentqen şüası əsasında işləyən sərnişinlərin əl bagaçlarının və yüklərin yoxlanması üçün Rapiscan və Heimann tipli avadanlıqlar;
- Stasionar radiasiya nəzarət sistemləri, radiasiya spektrometrləri və peycerləri;
- Nəqliyyat vasitələrinin gizli saxlanc yerlərində narkotik maddələrin aşkar edilməsi üçün istifadə olunan "Buster" tipli cihazlar;
- Ozondağıdıcı maddələrin təyin edilməsində istifadə olunan "Neutronics Ultima ID" tipli portativ qaz analizatoru;
- Partlayıcı maddələrin və narkotik vasitələrin aşkar olunmasında istifadə olunan "X-ACI" tipli cihazlar;

- Metal detektorları, nəzarət şüpləri, endoskoplar, baxış təftiş zondları, baxış-nəzarət güzgüləri və s.

Dövlət Gömrük komitəsinin idarə, şöbə və struktur bölmələri aşağıdakı avadanlıqlarla təchiz olunmuşdur:

Xidməti istifadə üçün kompüter və avadanlıqlar:

P 4 Compaq HP 3,0 512 Ram/40 GB CD-ROM

P 4 Compaq HP 3,0 512 Ram/80 GB CD-ROM

Notebook p Mobile 512/80 DVD-RV

Notebook HPNX 9420

Notebook Toçhiba

Monitor 15

Monitor 17

UPS SMART 750VA

UPS 620 VA

Lazer Printer-Lexmark 230

Sərhəd buraxılış məntəqələrinin fasiləsiz və kefiyyətli enerji ilə təmin olunması üçün generatorlar

GMV 154 Kva kabinli generator

GMV 45 Kva kabinli generator

300 kVa trikap stabilizator

DGK, idarə və postlarla kefiyyətli rabitə əlaqəsi yaratmaq üçün ATS-lər

Flexi Com R500-ATS dəsti

Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin strukturu

Yarandığı gündən indiyə qədər şərəfli bir tarixi yaşamış Azərbaycanın vahid gömrük sisteminin 1 yanvar 2007-ci ilə olan strukturu aşağıdakı kimidir:

I. Rəhbərlik

II. Katiblik

1. Rəhbərlik

2. Dəftərxana və vətəndaşların qəbulu bölməsi

3. Protokol bölməsi

III. Gömrük nəzarətinin təşkili Baş idarəsi

1. Rəhbərlik

2. Sərnəşin şöbəsi

3. Texniki nəzarət vasitələri şöbəsi

4. Gömrük rejimlərinə nəzarət idarəsi

a) Qeyri-ticarət dövriyyəsində gömrük nəzarətinin təşkili şöbəsi

b) Ticarət dövriyyəsində yüklərə nəzarət şöbəsi

IV. Qaçqmalçılıq və Gömrük qaydalarının pozulması ilə mübarizə Baş İdarəsi

1. Rəhbərlik

2. Təhqiqat şöbəsi

3. Məlumat və qeydiyyat bölməsi

4. Əməliyyat İdarəsi

a) Rəhbərlik

b) Narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı mübarizə şöbəsi

c) Gömrük hüquq pozmaları ilə mübarizə şöbəsi

ç) Əməliyyat-axtarış şöbəsi

d) Kinoloji şöbə

V. Maliyyə-Tarif və Valyuta Nəzarəti Baş İdarəsi

1. Rəhbərlik

2. Maliyyə şöbəsi

3. Gömrük tariflərinin tənzimlənməsi şöbəsi

4. Valyuta nəzarəti şöbəsi

5. Aksiz şöbəsi

6. Gömrük dəyəri şöbəsi
7. Risk analizləri şöbəsi
8. Audit şöbəsi
9. Pensiya ödənişi bölməsi
10. Gömrük ödənişləri idarəsi
  - a) Rəhbərlik
  - b) Gömrük vergi və yığımları şöbəsi
  - c) İri tədiyyəçilərlə iş şöbəsi
11. Yol Vergilər İdarəsi

VI. Statistika və İnformasiya Texnologiyaları Baş İdarəsi

1. Rəhbərlik
2. İnformasiya texnologiyaları və şəbəkələr İdarəsi
  - a) Proqram təminatı şöbəsi
  - b) Şəbəkələrin istismarı şöbəsi
  - c) İnformasiyanın yığılımı və mühafizəsi şöbəsi
3. Statistika və Təhlil İdarəsi
  - a) Statistika və təhlil şöbəsi
  - b) Metodologiya və müqayisəli statistika şöbəsi

VII. Kadrlar İdarəsi

1. Kadrlarla işin təşkili şöbəsi
2. Kadrların seçilib və yerləşdirilməsi bölməsi
3. Tədris işinin təşkili və tədrisə nəzarət bölməsi

VIII. Daxili Təhlükəsizlik İdarəsi

1. Rəhbərlik
  2. Daxili təhqiqat şöbəsi
  3. Əməliyyat və daxili təhlükəsizlik şöbəsi
- #### IX. İstintaq İdarəsi

X. Xarici Əlaqələr İdarəsi

1. İkitərəfli gömrük əməkdaşlığı şöbəsi
2. Beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq və protokol bölməsi

X. Tibbi Xidmət İdarəsi

XI. Mətbuat Xidməti

XII. İşlər İdarəsi

1. Ümumi şöbə
2. Arxiv işinin təşkili bölməsi
3. Rabitə-informasiya şöbəsi
4. Təsərrüfat xidməti

XIII. Əsaslı Tikinti və Maddi-Texniki Təchizat İdarəsi

1. Rəhbərlik
2. Əsaslı tikinti şöbəsi
3. Təchizat şöbəsi

XIV. Hüquq Şöbəsi

XV. Analitik Şöbəsi

XVI. Məxfi Şöbə

XVII. Mühəsibat və uçot Şöbəsi

XVIII. Gömrük Mühafizə xidməti

XIX. Növbətçi hissə

Komitənin tabeçiliyində olan gömrük orqanları

Mərkəzi laboratoriya

1. Rəhbərlik
2. Üzvü mənşəli malların ekspertiza şöbəsi
3. Qida məhsullarının ekspertiza şöbəsi
4. Radioloji tədqiqat və qeyri-üzbü mənşəli malların ekspertiza şöbəsi
5. Sumqayıt reqlional bölməsi

Bakı Baş Gömrük İdarəsi

1. Rəhbərlik
2. Maliyyə-tarif şöbəsi
3. Qaçaqmalçılıq və gömrük qaydalarının pozulması ilə mübarizə şöbəsi
4. Gömrük rəsmiləşdirilməsi şöbəsi
5. Statistika və AİS şöbəsi
6. Texniki vasitələrlə nəzarət bölməsi
7. Ümumi şöbə
8. Arxiv bölməsi
9. Sərnişin şöbəsi
10. Poçt göndərişlərinə nəzarət bölməsi
11. Xüsusi təyinatlı yüklər üzərində gömrük nəharətinin təşkili şöbəsi
12. Tranzit malların və avtonəqliyyat vasitələrinin gömrük rəsmiləşdirilməsi şöbəsi
13. Növbətçi hissə
14. Yol vergiləri şöbəsi
15. "Bərə keçidi" gömrük postu
16. "Keşlə" gömrük postu
17. "Biləcəri" gömrük postu
18. "Xırdalan" gömrük postu
19. "Qaradağ" gömrük postu
20. "Yasamal" gömrük postu
21. "Sahil" gömrük postu
22. "Səbail" gömrük postu
23. "Sənqəçal" gömrük postu
24. "Yeni Sahil" gömrük postu
25. "Binəqədi" gömrük postu
26. "İpək yolu" gömrük postu

Bakı Gömrük Mühafizəsi dəstəsi

1. Texniki təchizat şöbəsi
2. Döyüş və fiziki hazırlığın təşkili şöbəsi
3. Əməliyyat şöbəsi
4. Gömrük mühafizəsi və növbətçiliyin təşkili şöbəsi
5. Növbətçiliyin təşkili bölməsi

Cənub Gömrük Mühafizə Dəstəsi

Mərkəz Gömrük Mühafizə Dəstəsi

Şimal Gömrük Mühafizə Dəstəsi

Aksız Gömrük İdarəsi

1. Rəhbərlik
2. Gömrük rəsmiləşdirilməsi və nəzarəti şöbəsi
3. Qaçaqmalçılıq və gömrük qaydalarının pozulması ilə mübarizə şöbəsi
4. Maliyyə-tarif şöbəsi
5. Ümumi şöbə
6. Statistika və AİS şöbəsi

Hava Nəqliyyatında Baş Gömrük İdarəsi

1. Rəhbərlik
2. 1-ci sərnişin şöbəsi
3. 2-ci sərnişin şöbəsi
4. Qaçaqmalçılıq və gömrük qaydalarının pozulması ilə mübarizə şöbəsi
5. Maliyyə-tarif şöbəsi
6. Statistika və AİS şöbəsi
7. Ümumi şöbə
8. Növbətçi hissə
9. 1-ci yük şöbəsi
10. 2-ci yük şöbəsi
11. "Qala" gömrük postu
12. "Gəncə Hava Limanı" gömrük postu
13. "H.Z.Tağıyev" adına gömrük postu

Xəzər Dənizində Azərbaycan

Respublikasının İqtisadi Mənafehlərinin Mühafizəsi Gömrük İdarəsi

1. Rəhbərlik
2. Gömrük rəsmiləşdirilməsi və nəzarəti şöbəsi
3. Qaçaqmalçılıq və gömrük qaydalarının pozulması ilə mübarizə şöbəsi
4. Maliyyə-tarif şöbəsi
5. Statistika və AİS şöbəsi
6. Ümumi şöbə
7. Növbətçi hissə
8. Nəqliyyat bölməsi
9. "Bakı Beynəlxalq Liman" postu
10. "Xaçmaz" dəniz nəzarət postu
11. "Siyəzən" dəniz nəzarət postu
12. "Pirallahı" dəniz nəzarət postu
13. "Hövsan" dəniz nəzarət postu
14. "Qaradağ" dəniz nəzarət postu
15. "Neftçala" dəniz nəzarət postu
16. "Lənkəran" dəniz nəzarət postu

Enerji Gömrük İdarəsi

1. Rəhbərlik
2. Gömrük rəsmiləşdirilməsi və nəzarəti şöbəsi
3. Qaçaqmalçılıq və gömrük qaydalarının pozulması ilə mübarizə şöbəsi
4. Maliyyə-tarif şöbəsi
5. Ümumi şöbə
6. "Güzdək" gömrük postu
7. "Liman" gömrük postu
8. "Dübəndi" gömrük postu
9. "Yeni Sənqəçal" gömrük postu

Astara Gömrük İdarəsi

1. Rəhbərlik
2. Sərnişin-nəqliyyat şöbəsi
3. Sərnişin şöbəsi
4. Yük şöbəsi
5. Maliyyə-tarif şöbəsi
6. Qaçaqmalçılıq və gömrük qaydalarının pozulması ilə mübarizə şöbəsi
7. Statistika və AİS bölməsi
8. Ümumi şöbə
9. Yol vergiləri şöbəsi
10. "Lənkəran" gömrük postu
11. "Masallı" gömrük postu

Balakən Gömrük İdarəsi

1. Rəhbərlik
2. Sərnişin şöbəsi
3. Yükləmə şöbəsi
4. Maliyyə-tarif şöbəsi
5. Qaçqınçılıq və gömrük qaydalarının pozulması ilə mübarizə şöbəsi
6. Statistika və AİS şöbəsi
7. Ümumi şöbə
8. Yol vergiləri şöbəsi
9. "Mazımçay" gömrük postu
10. "Muğanlı" gömrük postu
11. "Lağıc" gömrük postu

Biləsuvar Gömrük İdarəsi

1. Rəhbərlik
2. Sərnişin şöbəsi
3. Yükləmə şöbəsi
4. Qaçqınçılıq və gömrük qaydalarının pozulması ilə mübarizə şöbəsi
5. Maliyyə-tarif şöbəsi
6. Statistika və AİS şöbəsi
7. Ümumi şöbə
8. Yol vergiləri bölməsi
9. "Salyan" gömrük postu

Əli-Bayramlı Gömrük İdarəsi

1. Rəhbərlik
2. Yükləmə şöbəsi
3. Qaçqınçılıq və gömrük qaydalarının pozulması ilə mübarizə şöbəsi
4. Maliyyə-tarif bölməsi
5. Statistika və AİS şöbəsi
6. Ümumi şöbə
7. "Kürdəmir" gömrük postu

Yevlax Gömrük İdarəsi

1. Rəhbərlik
2. Yükləmə şöbəsi
3. Qaçqınçılıq və gömrük qaydalarının pozulması ilə mübarizə şöbəsi
4. Maliyyə-tarif şöbəsi
5. Statistika və AİS bölməsi
6. Ümumi şöbə
7. "Mingəçevir" gömrük postu
8. "Şəki" gömrük postu
9. "Qəbələ" gömrük postu

Gəncə Gömrük İdarəsi

1. Rəhbərlik
2. Yükləmə şöbəsi
3. Qaçqınçılıq və gömrük qaydalarının pozulması ilə mübarizə şöbəsi
4. Maliyyə-tarif şöbəsi
5. Statistika və AİS bölməsi
6. Ümumi şöbə
7. "Şamax" gömrük postu
8. "Şəmkir HES" gömrük postu

Sumqayıt Gömrük İdarəsi

1. Rəhbərlik
2. Yükləmə şöbəsi
3. Qaçqınçılıq və gömrük qaydalarının pozulması ilə mübarizə şöbəsi
4. Maliyyə-tarif şöbəsi

5. Statistika və AİS bölməsi
6. Ümumi şöbə
7. "H.Z.Tağıyev" gömrük postu
8. "Şirvan" gömrük postu

Tovuz Gömrük İdarəsi

1. Rəhbərlik
2. Yükləmə şöbəsi
3. Sərnəşin şöbəsi
4. Qaçqınçılıq və gömrük qaydalarının pozulması ilə mübarizə şöbəsi
5. Maliyyə-tarif şöbəsi
6. Statistika və AİS bölməsi
7. Ümumi şöbə
8. Yol vergiləri şöbəsi
9. "Sınıq körpü" gömrük postu
10. "Sadıxlı" gömrük postu
11. "Candargöl" gömrük postu
12. "Böyük Kəsik" gömrük postu
13. "Poylu" gömrük postu
14. "2-ci Şıxlı" gömrük postu
15. "Kirzan" gömrük postu

Xaçmaz Gömrük İdarəsi

1. Rəhbərlik
2. Yükləmə şöbəsi
3. Sərnəşin şöbəsi
4. Qaçqınçılıq və gömrük qaydalarının pozulması ilə mübarizə şöbəsi
5. Maliyyə-tarif şöbəsi
6. Statistika və AİS şöbəsi
7. Ümumi şöbə
8. Yol vergilər şöbəsi
9. "Samur" gömrük postu
10. "Xudat" gömrük postu
11. "Yalama" gömrük postu
12. "Zuxul" gömrük postu
13. "Şirvanovka" gömrük postu

Xudafərin Gömrük İdarəsi

1. Rəhbərlik
2. Yükləmə şöbəsi
3. Qaçqınçılıq və gömrük qaydalarının pozulması ilə mübarizə şöbəsi
4. Maliyyə-tarif şöbəsi
5. Statistika və AİS bölməsi
6. Ümumi şöbə
7. "Horadiz" gömrük postu
8. "İmişli" gömrük postu

Avtonəqliyyat Gömrük İdarəsi

1. Rəhbərlik
2. Gömrük rəsmiləşdirilməsi və nəzarəti şöbəsi
3. Maliyyə-tarif şöbəsi
4. Qaçqınçılıq və gömrük qaydalarının pozulması ilə mübarizə şöbəsi
5. Statistika və AİS bölməsi
6. Ümumi şöbə

Naxçıvan Gömrük Komitəsi

1. Rəhbərlik
2. Gömrük rəsmiləşdirilməsi şöbəsi
3. Qaçqınçılıq və gömrük qaydalarının pozulması ilə mübarizə şöbəsi

4. Maliyyə-tarif şöbəsi
5. Daxili təhlükəsizlik şöbəsi
6. İstintaq və təhqiqat şöbəsi
7. Statistika və AIS bölməsi
8. Ümumi şöbə
9. Kadrlar bölməsi
10. Mühasibat və pensiya bölməsi
11. Texniki nəzarət vasitələri bölməsi
12. Tibbi xidmət
13. Maddi-texniki təchizat və təsərrüfat xidməti
14. Gömrük mühafizə xidməti
15. Məxfi hissə
16. Növbətçi hissə

Naxçıvan şəhər Gömrük İdarəsi

1. Rəhbərlik
2. Ümumi şöbə
3. Maliyyə-tarif şöbəsi
4. Gömrük rəsmiləşdirilməsi və nəzarəti şöbəsi
5. Qaçqılçılıq və gömrük qaydalarının pozulması ilə mübarizə şöbəsi
6. Statistika və informasiya texnologiyaları bölməsi
7. Gömrük Mühafizə xidməti
8. Növbətçi hissə
9. İnzibati təsərrüfat heyəti

Sədarək Gömrük İdarəsi

1. Rəhbərlik
2. Ümumi şöbə
3. Maliyyə-tarif şöbəsi
4. Yük şöbəsi
5. Sərnişin şöbəsi
6. Qaçqılçılıq və gömrük qaydalarının pozulması ilə mübarizə şöbəsi
7. Statistika və informasiya texnologiyaları bölməsi
8. Texniki nəzarət vasitələri bölməsi
9. Mühafizə xidməti
10. Növbətçi hissə
11. İnzibati təsərrüfat heyəti

Culfa Gömrük İdarəsi

1. Rəhbərlik
2. Ümumi şöbə
3. Maliyyə-tarif şöbəsi
4. Yük şöbəsi
5. Sərnişin şöbəsi
6. Qaçqılçılıq və gömrük qaydalarının pozulması ilə mübarizə şöbəsi
7. Statistika və informasiya texnologiyaları bölməsi
8. Texniki nəzarət vasitələri bölməsi
9. Mühafizə xidməti
10. Növbətçi hissə
11. İnzibati təsərrüfat heyəti

Naxçıvan Hava Nəqliyyatında Gömrük İdarəsi

1. Rəhbərlik
2. Ümumi şöbə
3. Maliyyə-tarif şöbəsi
4. Gömrük rəsmiləşdirilməsi və nəzarəti şöbəsi
5. Qaçqılçılıq və gömrük qaydalarının pozulması ilə mübarizə şöbəsi
6. Statistika və informasiya texnologiyaları bölməsi
7. Gömrük Mühafizə xidməti

8. Növbətçi hissə
9. İnzibati təsərrüfat heyəti

"Naxterminalkompleks" Təsərrüfat Hesablı XİB

1. Rəhbərlik
2. Mühəsibat uçotu şöbəsi
3. Ümumi şöbə
4. Ərazi terminalı üzrə
5. Bəyanətmə üzrə Culfa bölməsi
6. Bəyanətmə üzrə Sədərək bölməsi
7. Bəyanətmə üzrə Şahtaxtı bölməsi
8. Bəyanətmə üzrə Hava Limanı bölməsi
9. İnzibati-təsərrüfat heyəti

Azərterminalkompleks TH XİB

İdarəetmə Aparatı

1. Rəhbərlik
2. Kadrlar şöbəsi
3. Gömrük brokerləri işinin təşkili şöbəsi
4. Xarici iqtisadi əlaqələr və kommersiya şöbəsi
5. Nəqliyyat şöbəsi
6. Ümumi şöbə
7. Mühəsibat və uçot şöbəsi
8. Maliyyə-iqtisad şöbəsi
9. Anbar təsərrüfatının təşkili şöbəsi
10. Analitik şöbə
11. Ərazi terminalı üzrə Bakı şöbəsi

Gömrük Brokeri və Texniki Xidmətin göstərilməsi üzrə şöbələr və bölmələr

1. Bakı şöbəsi
2. Binə şöbəsi
3. Gəncə şöbəsi
4. Astara şöbəsi
5. Əli-Bayramlı şöbəsi
6. Yevlax şöbəsi
7. Balakən şöbəsi
8. Xaçmaz şöbəsi
9. Tovuz şöbəsi
10. Sumqayıt şöbəsi
11. Biləsuvar şöbəsi
12. Astara motoroller bölməsi

Tərəzi təsərrüfatının təşkili üzrə şöbələr

1. Astara şöbəsi
2. Biləsuvar şöbəsi
3. Tovuz "Sınıq körpü", "Poylu" şöbəsi
4. "Xaçmaz-Samur" şöbəsi
5. Balakən şöbəsi
6. Dəmiryolunda tərəzi təsərrüfatının təşkili üzrə Yalama şöbəsi

İdman-Sağlamlıq Mərkəzi

1. Rəhbərlik
2. Kadrlar şöbəsi
3. Maliyyə plan şöbəsi
4. Kommersiya təsərrüfat şöbəsi
5. İdman Təlim və xüsusi fiziki hazırlıq şöbəsi
6. İdman təlim bölməsi
7. Xüsusi fiziki hazırlıq bölməsi

8. İdman Sağlamlıq kompleksi

GÖMRÜKÇÜ MARŞI

İqtisadi maraqları,
Qoruyansan sən, gömrükçü!
Gedənləri, gələnləri,
Salamlayan şən gömrükçü.

Nəqarət:
Postlarında möhkəm duran,
Vergi tutan, rüsum yığan,
Qaçaqmala tələ quran,
Ləyaqətli gömrükçüdür,
Sədaqətli gömrükçüdür.

Sərhəd-quru, hava, dəniz,
Qoruyursan gecə-gündüz,
Vətən üçün bil, şübhəsiz,
Fəxarətsən sən gömrükçü.

Nəqarət:

Andın, gerbin, bayrağın var,
Vətən boyda marağın var,
Azərbaycan torpağın var,
Sərhədçiyə tən gömrükçü.

Nəqarət: